

Høgskulen på Vestlandet

Masteroppgave

MSAM613

Predefinert informasjon

Startdato:	12-09-2019 12:00	Termin:	2019 HØST
Sluttdato:	16-09-2019 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Masteroppgave		
SIS-kode:	203 MSAM613 1 O 2019 HØST		
Intern sensor:	Meinrad Pohl		

Deltaker

Kandidatnr.: 401

Informasjon fra deltaker

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert oppgavetittelen
på norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner avtalen om publisering av masteroppgaven min *

Ja

Er masteroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er masteroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

MASTEROPPGAVE

«Han var så stor at ingen hest kunne bære han».

En analyse av fortellingen om Gange-Rolv fra middelalderen til moderne historievitenskap og populærkultur.

«He was so big, that no horse could carry him».

An analysis of the stories of Rollo from medieval times to modern history and popular culture

Karl Erik Oppedal

Master i samfunnsfagdidaktikk

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Veileder: Bente Opheim Brathetland

16.09.2019

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg fortellinger om Gange-Rolv – slik han ble fremstilt hos sagaskriverne på 1200-tallet og av historikere på begynnelsen av det 20. århundre. I tillegg tar oppgaven for seg hvordan disse fortellingene påvirkes av møtet med moderne historievitenskap og populærkultur.

I denne oppgaven legges det til grunn at historikerens bruk av språk og valg av sjanger når historiske hendelser skal beskrives for ettertiden, har en meningsgivende virkning. Dette kommer til uttrykk gjennom bruken av begrepene «grunnfortelling», «hovedfortelling» og «sidefortelling». I oppgaven blir disse begrepene brukt for å analysere fortellingen om Gange-Rolv i fire utvalgte tekster fra middelalderen.

I tillegg til analysen av fortellingen om Gange-Rolv tar oppgaven også for seg debatten om Gange-Rolv som tiltok på slutten av 1800-tallet. Her er søkelyset spesielt rettet mot bidragene til tre utvalgte historikere. Debatten handlet i hovedsak om hvor Gange-Rolv kom fra og hvilke kilder som kunne vurderes som pålitelige i sine påstander om hans opphav. Det er også mulig at det finnes andre underliggende årsaker til debatten som også nevnes i oppgaven.

Gange-Rolv har også blitt en del av populærkulturen. I tv-serien *Vikings* har en av karakterene fått navnet Rollo, som er den engelske varianten av Gange-Rolv. Serien er produsert og skrevet av Michael Hirst for History Channel. Og på tross av at det er en fiksjonell dramaserie er det tydelig at serien har hentet inspirasjon fra flere ulike kilder fra middelalderen. Gange-Rolv har også satte sine spor i ulike lokalsamfunn, blant annet gjennom at det er satt opp statuer av han i Rouen og Ålesund.

Abstract

This master thesis deals with stories about Gange-Rolv - as he was portrayed by the saga writers in the 13th century and by historians of the early 20th century. In addition, the thesis addresses how these stories are influenced by the encounters with modern historical methods and popular culture.

This thesis assumes that the historian's use of language and choice of genre when describing historical events for posterity has a meaningful effect. This is expressed through the use of the terms "basic storyline", "main stories" and "side stories". In the thesis, these terms are used to analyze the story of Gange-Rolv in four different medieval texts.

In addition to the analysis of the story of Gange-Rolv, the thesis also addresses the debate about Gange-Rolv which emerged in the late 1800s. Here, the focus is particularly on the contributions of three historians. The debate was mainly about where Gange-Rolv came from and what sources could be considered reliable in their claims about his origin. It is also possible that there are other underlying causes of the debate, this will also be mentioned in the thesis.

Gange-Rolv has also become a part of popular culture. In the TV series Vikings, one of the characters has been named Rollo, which is the English version of Gange-Rolv. The series is produced and written by Michael Hirst for the History Channel. Despite being a fictional drama series, the series appears to have drawn inspiration from several different sources on vikings from the Middle Ages. Gange-Rolv has also left his mark in various communities, which is best exemplified by the erection of statues of him in Rouen and Aalesund.

Forord

Denne masteroppgaven er et resultat av en lang og innholdsrik prosess som har vært både spennende, frustrerende og ikke minst lærerik. Historie har alltid vært en av mine fremste interesser og denne interessen har vært en nyttig drivkraft i arbeidet jeg har utført.

Jeg vil veldig gjerne takke mine medstudenter som har vært til god hjelp, både gjennom faglige diskusjoner og ikke minst for det sosiale miljøet. De lange lunsjpausene har vært viktig for motivasjonen. Til slutt vil jeg takke min veileder for alle gode råd, samtaler og tilbakemeldinger som jeg har fått.

Bergen, 16.09.2019

Karl Erik Oppedal

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Abstract	ii
1.0 Innledning	1
1.1 Oppbygging av oppgaven.....	4
2.0 Historie som fortelling - teori og metode	5
2.1 Historie som fortelling.....	5
2.2 Begrepene grunnfortelling, hovedfortelling og sidefortelling	12
2.3 Fortellinger som analytisk redskap i middelalderforskning	15
2.3.1 Fortellingen om den europeiske middelalderen	15
2.3.2 Vikingtiden som fortelling	18
2.4 Fortellinger, historiebruk og historiebevissthet.....	20
3.0 Introduksjon av kildene der Gange-Rolv er omtalt	23
3.1 Noen kildekritiske bemerkninger	24
3.2 Dudo av St. Quentin – History of the Normans.....	25
3.3 Snorre Sturalssons <i>Heimskringla</i> – Sagaen om Harald Hårfagre	25
3.4 Historia Norwegie.....	27
3.5 Soga om Gange-Rolv	29
3.6 Gustav Storm.....	29
3.7 Johannes Steenstrup	30
3.8 D.C Douglas	31
4.0 Fortellingen om Gange-Rolv i middelalderen.....	33
4.1 Dudo of St Quentin - History of the Normans.....	33
4.2 Historia Norwegie.....	39
4.3 Heimskringla.....	41
4.4 Soga om Gange-Rolv	43
4.5 Analyse av fortellingene om Gange-Rolv	50
5.0 Debatten om Gange Rolv	57
5.1 Johannes Steenstrup	59
5.2 Gustav Storm.....	68
5.3 David Charles Douglas	76
5.4 Nasjonalismens betydning for debatten om Gange-Rolv	82
5.5 Er det en debatt om Gange-Rolf i dag?	83
6.0 Gange-Rolv i moderne tid og populærkultur	85
6.1 Tv-serien Vikings.....	85
6.1.1 Vikings som en del av fortellingen om Gange-Rolv	88

6.2 Markeringer av Gange-Rolv i dag.....	89
7.0 Avslutning og konklusjon	93
8.0 Litteraturliste	97

1.0 Innledning

«Historiefremstillinger [...] er [...] verbale fiksjoner med et innhold som er like mye *oppfunnet* som *funnet*, med en form som har mer til felles med sine motstykker i litteraturen enn med dem som finnes på vitenskapens område».
Hayden White¹

Historie er studiet av fortiden, og som forskningsdisiplin er den underlagt en metodikk. Historie er også fortelling, hvilket innebærer at det er en måte å skrive på. I egenskap av dette har historien sin poetikk,² dvs. at språket i seg selv bidrar til kunnskapsproduksjon og ikke fremstår som et nøytralt medium. Det innebærer at historieskriving har en konstruktivistisk karakter. Historikeren konstruerer et narrativ med utgangspunkt i den kunnskapen som finnes om fortiden. Dette fører til at historikeren alltid gjør mer eller mindre bevisste valg, både når det gjelder valg av kilder, men også historikerens egne oppfatninger om hva som bør vektlegges eller utelates. Det samme kan sies om påvirkninger fra samtiden. Det vil alltid være generelle oppfatninger om hva som er interessant, og disse kan endre seg over tid. På denne måten blir også fortellingene ulike. Historieskrivingen i seg selv kan derfor bli gjort til gjenstand for undersøkelse. Denne masteroppgaven skriver seg inn i en metahistorisk forskningstradisjon når historie blir forstått som grunnleggende narrativt. Historie som fortelling står sentralt når tekster om vikinghistorie skal analyseres og drøftes, og her vil også tekstenes estetiske form bli ansett som uløselig knyttet til kunnskapsproduksjonen.

Den amerikanske historieteoretiker Hayden White er opptatt av forholdet mellom historie og fortelling. Hvordan historikerne formgir sin fremstilling av fortiden, og hvordan dette har innvirkning på den mening hendelsene får. Litterære virkemidler bidrar til å gjøre fortidens virkelighet meningsfull. White argumenterer derfor for at den historiske teksten er en «litterær artefakt». Når form bidrar til å gi hendelser fra fortiden mening har ikke disse mening i seg selv, og hendelsene fremstår derfor som grunnleggende relative. Det vil si at de er avhengig av det perspektivet de framstilles fra eller de «brillene» historikeren ser hendelsene gjennom. Å avgjøre hvilke fortellinger fra fortiden som er sanne eller falske fremstår nærmest som illusorisk fordi enhver historisk hendelse i

---

¹ Hayden White (2003), s. 30

² Heiret, Ryymin, & Skålevåg (2013)

prinsippet kan «fremstilles på hvilken som helst måte innenfor de kulturelle rammene en bestemt historiker skriver innenfor».³ Når historievitenskapen er prisgitt de kulturelle omstendigheter som historikeren befinner seg i, vil det som blir oppfattet som betydningsfullt om fortiden stadig endres. Historievitenskapen fremstår da i kontinuerlig endring, og når man ser på utviklingen er det lett å konstatere hvor ulikt historieforskningen kan fremstå over tid. Historiker Ottar Dahl kommenterer historieforskningens manglende stabilitet og evne til å komme frem til enighet slik:

Når man følger historieforskningens skiftende gang, kan man neppe unngå å bli slått av hvor lite stabile «resultatene» synes å være, hvor sjeldent historikerne kommer til varig enighet om de rette svar på problemene, eller om hvilke problemer man bør stille. Gjentatte ganger ser man en hel generasjon slutte seg opp mot en teori eller en problemstilling, som av det følgende slektledd blir forkastet som fullstendig ubrukbar. Disse forhold kan friste til en dyp skepsis eller «relativisme» oven for historieforskning.⁴

Ottar Dahl var bekymret for en historieforskning som sprikte i alle retninger og der meninger og oppfatninger av historiske sannheter stadig skiftet, og for å motvirke at en negativ oppfatning av historiedisiplinen som sådan skulle feste seg, mente han at man burde se nærmere på *forskningsprosessen* heller enn å vektlegge «resultatene».

Denne oppgaven handler om Gange-Rolv. Jeg skal se på hvilke fortellinger som eksisterer om han i fire forskjellige tekster fra middelalderen, Tekstene er valgt på bakgrunn av at det er de fire tekstene med mest informasjon om Gange-Rolv. Det finnes mange andre tekster der Gange-Rolv er omtalt, men bare svært kortfattet. Noen av disse tekstene vil bli nevnt i oppgaven, men de vil ikke være en del av analysen. Jeg skal også ta for meg debatten om Gange-Rolvs opphav som toppet seg på slutten av 1800-tallet. Her vil bidragene til historikerne Gustav Storm og Johannes Steenstrup være sentrale. I tillegg til disse to skrev også den britiske historikeren D.C Douglas en lengre artikkel om debatten på midten av 1900-tallet som jeg også tar med. Storm og Steenstrup var toneangivende røster på norsk og dansk side, men jeg har likevel valgt å ta med Douglas fordi han er en av få historikere utenfor Skandinavia som også har engasjert seg i denne debatten.

Gange-Rolv er en skikkelse fra vikingtiden som er omtalt i flere kilder. Når han nevnes er det som regel i sammenheng med andre vikingkonger og hendelser der andre aktører er mer sentrale. Det er først i debatten om Gange-Rolv at han står i sentrum for

---

³ Heiret, et. al (2013), s. 20

⁴ Dahl (2007), s. 12

historikerens oppmerksomhet der særlig spørsmålet om hans opphav er sentralt. Kom han fra Norge eller Danmark? Denne debatten er også interessant i forhold til påstanden om historikere kan sies å ha en politisk-ideologisk agenda når de analyserer og drøfter et kildemateriale. Når norske og islandske kilder hevder at han var norsk, mens franske kilder sier at han var dansk, kan det være relevant å undersøke nærmere om underliggende forhold påvirker de vurderingene som historikerne foretar. Det er enighet om at kildene er åpne for tolkning, og da er det interessant å registrere hvordan de likevel blir brukt på en mer entydig måte av norske og danske historikere. I utgangspunktet kan det synes påfallende hvor opptatt historikere fra Norge og Danmark er av å ta eierskap til Gange-Rolv.

Denne oppgaven handler om fortellinger om Gange-Rolv – slik han ble fremstilt hos sagaskriverne på 1200-tallet og av historikere på begynnelsen av det 20. århundre. I tillegg til å følge fortellingen om Gange-Rolv fra middelalderen og inn i den vitenskapelige historieskrivingen sent på 1800-tallet vil jeg også se nærmere på noen fortellinger som finnes i vår moderne populærkultur. Her er fokus rettet mot hvordan tv-serien *Vikings* fremstiller Gange-Rolv. Populærkulturen forenkler ofte svært komplekse og sammensatte temaer. Dette skjer ofte fordi populærkulturen skal være underholdende og interessant for folk flest og ikke bare for de spesielt interesserte. Tv-serier som *Vikings* blir derfor veldig interessante i kraft av at mange seere kan tolke innholdet som historisk korrekt og ikke bare som fiktiv underholdning. I tillegg vil jeg se nærmere på hvordan fortellingen om Gange-Rolv brukes i identitetsarbeid i to lokalsamfunn på Sunnmøre. I den forbindelse er blant annet monumenter involvert.

Fortellingene om Gange-Rolv har en nærmest mytisk fremtoning i sagalitteraturen. Han er et godt eksempel på hvordan myter kan brukes til å underbygge et plott og hvordan slike myter forflytter seg mellom tekster og litterære miljøer. Den historiske debatten på starten av 1900-tallet har en spennende politisk dimensjon hvor Norge og Danmark hevder «eierskap» til Gange-Rolv. I dag er Gange-Rolv en del av en større forståelse av et norrønt felleskap som viser hvordan de politiske og kulturelle dimensjonene stadig endrer seg.

På bakgrunn av det som er sagt om historie forstått som fortelling og hvordan litterære virkemidler også bidrar i meningsskapingen, har jeg formulert følgende problemstilling for denne oppgaven:

Hvilke historiske fortellinger finnes om Gange-Rolv i middelalderen, hvordan fremstilles han i disse fortellingene og hvordan påvirkes fortellingene om Gange-Rolv av møte med moderne historievitenskap og populærkultur?

1.1 Oppbygging av oppgaven

Masteroppgaven tar for seg ulike fremstillinger av vikingen Gange-Rolv gjennom 1000 år, og bruker fortelling som teoretisk rammeverk og analytisk verktøy. I kapittel to presenterer jeg teorien og metoden som kommer til anvendelse i oppgaven. Her skal jeg gjøre rede for begrepene «grunnfortelling», «hovedfortelling» og «sidefortelling» som jeg bruker i analysen av teksten. Jeg vil også vise hvordan disse begrepene inngår i en større historievitenskapelig sammenheng der historiske tekster blir sett på som fortellinger. I kapittel tre presenterer jeg de ulike kildene jeg bruker i oppgaven, både de historiske tekstene om Gange-Rolv fra middelalder og artiklene som er valgt ut angående debatten om Gange-Rolv. I det fjerde kapittelet analyserer jeg de fire utvalgte tekster om Gange-Rolv med utgangspunkt i teorien som er presentert. I analysen skal jeg identifisere hva som er «grunnfortellingen» i de fire utvalgte tekstene og se på «hovedfordelingen» i hver av dem. Jeg skal også se om det finnes noen «sidefortellinger» som kan knyttes til «hovedfortellingen». I kapittel fem går jeg gjennom debatten knyttet til spørsmålet om Gange-Rolvs opphav. Jeg har valgt ut tekster fra tre ulike historikere D.C Douglas, Gustav Storm og Johannes Steenstrup. Disse historikerne har klare oppfatninger om hvor Gange-Rolv kommer fra. Jeg skal også se på hvorfor disse historikerne er så opptatt av hans opphav. I kapittel seks ser jeg nærmere på hvordan Gange-Rolv presenteres i dagens populærkultur. Her vil mitt utgangspunkt være tv-serien Vikings der jeg gir et kort sammendrag av den fiksjonelle karakteren Rollo, som er bygget på den historiske karakteren Gange-Rolv. I tillegg skal jeg også se nærmere på historiebruk og hvordan man oppfatter fortellingen som noe som også påvirker samtiden. For å eksemplifisere dette ser jeg nærmere på forholdet mellom Ville d'Eu og Ålesund. I kapittel syv samles trådene i en avsluttende oppsummering der oppgavens tema blir forsøkt satt inn i en større historiefaglig sammenheng.

2.0 Historie som fortelling - teori og metode

Historie som fortelling handler både om teori og metode. Den amerikanske historieteoretikeren Hayden White understreker i boken *Metahistory. The historical imagination in nineteenth-century Europe (1973)* at historie i sitt vesen er grunnleggende narrativ. Han er opptatt av hvilke fortellerstrukturer som er nedfelt i historieteksten. Av den grunn har han argumentert sterkt for at historie som fag gir rom for narrativ teori. Å skrive historie er å fortelle historier, og det vil derfor være av interesse å se nærmere på hvilke litterære grep som brukes når historien om fortiden skal fortelles. I denne oppgaven handler dette om hvilke fortellinger som har blitt konstruert om Gange-Rolv. Fokus i denne delen av oppgaven er hvordan begrepet fortelling blir forstått i historiefaget, og hvordan fortelling har blitt brukt som analytisk redskap i fremstillingen av vikingtid og middelalder. I den sammenheng skal jeg også se nærmere på følgende historiske bidrag; Leidulf Melves redegjørelse og drøfting av fortellinger om den europeiske middelalder og Ola Svein Stugus drøfting av historie i bruk.

2.1 Historie som fortelling

Å se på historie som fortellinger er en forestilling som har kommet i nyere tid. På 70-tallet begynte flere historikere å omtale historie som fortellinger, blant annet den norske historikeren Ottar Dahl og den franske antikkhistorikeren Paul Veyne. Det er imidlertid ganske stor forskjell på de ulike oppfatningene av hva dette innebærer. For noen historikere er det knyttet til en «fortellende» skrivemåte som adskiller seg fra en tradisjonelt problemorientert tilnærming. For andre kan det bety at fortellingene representerer en spesiell forklaringsmåte. Historikere er ofte ute etter å forklare komplekse prosesser som strekker seg over tid og inneholder mange isolerte hendelser. Det er imidlertid ikke enkelt å forklare disse avanserte prosessene. I en av sine bøker hevdet Veyne at historie er en «sann fortelling» som forklarer mer jo bedre den blir fortalt. I den siste forståelsen av fortellinger understrekes det at fortelling berører selve historiefagets grunnkarakter i den forstand at all historie har en narrativ form.⁵

---

⁵ Heiret et. al (2013), s. 19

Det kan hevdes at historiske tekster gjør mer enn bare å fortelle. I tillegg til å etablere sjangre som kan påvirke fremtidig historieskriving, kan historiske fortellinger ha funksjoner som overskrider selve tekstene. Fortellingsbegrepet slik historieteoretiker Jörn Rüsen forstår det, viser hvordan historiefortellingene kan ha ulike funksjoner som skifter fra tid til tid. Han har utviklet en typologi over historiske fortellingens ulike funksjoner med fokus på hvordan ulike fortellingstyper kan fungere som «orienteringsredskaper i samtiden».⁶ Rüsen skiller mellom tradisjonsfortellinger, eksemplariske fortellinger, kritiske fortellinger og utviklingsfortellinger.

Tradisjonsfortellinger forsøker å finne opprinnelsen til dagens tilstand for på den måten å skape kontinuitet. Når vikingene fortsatt er noe Norge og nordmenn stadig assosieres med, viser dette at noe av vår selvforståelse og identitet skriver seg fra denne perioden. I vikingtiden legges grunnlaget for at Norge blir en europeisk stormakt på 1200-tallet, og dette har også føringer i forhold til Norge som nasjon frem til i dag. Ett av de aspektene som fengsler meg mest er hvordan historiske sammenhenger også kan ha konsekvenser i ettertid – ikke bare i årene som umiddelbart fulgte, men i århundrer senere. Et historisk perspektiv er derfor viktig for å forstå *samtiden*. Det er i en slik sammenheng tradisjonsfortellinger blir relevant i denne oppgaven. Et fenomens opphav gir innsikt i hvorfor noe er blitt slik som det er blitt, og hvorfor dominerende forestillinger og fortellinger fortsatt gjøres gjeldende.

Hayden White er en av de mest sentrale historikerne blant dem som ser på historie som fortelling. Han mente at i fremstilling av fortiden vil form og innhold henge sammen, dvs. at måten noe fortelles på også vil prege den mening som hendelsene tillegges av forskeren. Fortellingene blir preget av de litterære virkemidlene som historikerne tar i bruk når de skriver om historiske hendelser og forsøker å skape et helhetlig bilde av disse. White mente også at narrative historiefremstillinger i sitt grunnleggende vesen er poetiske og lingvistiske. For White illustrerer dette historiske teksters metahistoriske trekk. I denne måten å tenke historiefortelling på trekker White veksler på teorier fra den amerikanske litteraturteoretiker Northrop Frye. Fryes teori gikk ut på at alle litterære tekster baserer seg på fire grunnstrukturer. Disse strukturene var romanse, satire, komedie og tragedie. Fortellinger om menneskers vekst og fremskritt eller historier om mennesker uten innflytelse eller makt men som likevel vinner frem, er inkludert i romansesjangeren. I

---

⁶ Heiret et. al (2013), s. 28

satiren handler det ofte om hvordan frigjøringer ender i nye undertrykkelser, og i tragedien er det fortellinger om nederlag og resignasjon som skisseres. I komedien er det fortellinger om halvveis suksess og håp om forsoning som blir gjort gjeldende.⁷

White bygget videre på Fryes tankegang og anvendte den på historieskriving. I den sammenheng undersøkte han hvilke språklige strukturer som kom til uttrykk i tekster om den franske revolusjon skrevet av historikere på 1800-tallet. Med utgangspunkt i de fire litterære sjangrene som Frye skisserte, fant White at flere av tekstene passet godt til disse kategoriene. Det var historikere som skrev sine tekster som en romanse, mens andre gav sine tekster et satirisk preg og så videre. Det grunnleggende poenget til White var at det ikke var kilden som la føringer, eller var premissleverandør, for hva slags historie som ble fortalt, men derimot historikeren selv gjennom valg av litterære virkemidler. White betrakter historietekster som «mer enn enkeltstående utsagn og åpen argumentasjon».⁸ Når historikere forsker på fortiden, er det ikke lengre tilstrekkelig å bare se på kildematerialet som sådan. Også hvordan de beskriver dette og hvordan de formgir fortellingen bidrar til å gi teksten mening.⁹

I essayet «Den historiske teksten som litterær artefakt» gjør White nærmere rede for den grunnleggende motsetning mellom historie og fiksjon eller mellom fakta og fantasi som har hersket i historiefaget. I den forbindelse siterer han Northrop Frye som fremholder at «[h]istorikeren ... samler inn fakta og prøver å unngå andre formgivende mønstre enn dem han ser, eller er ærlig overbevist om at han ser, i selve fakta».¹⁰ Historikeren må bedømmes «ut fra sannheten i det han sier, eller ut fra om hans verbale gjengivelse av ... fortidige menneskers handlinger eller historikerens egne tanker om slike handlinger»¹¹ er dekkende for de faktiske forhold. Det er med andre ord korrespondanseteori for sannhet som blir gjort gjeldende. White fremholder at et slikt ideal for historieskriving «forutsetter en motsetning mellom myte og historie som er like problematisk som det er gammelt og ærverdige».¹² White argumenterer for at det strenge skillet mellom fakta og fiksjon ikke kan opprettholdes fordi historikeren først og fremst gjennom «evnen til å skape en plausibel fortelling av et virvar av 'fakta', som i ubearbeidet form ikke gir noen mening

---

⁷ Heiret et. al (2013), s. 20

⁸ Heiret et. al (2013), s. 21

⁹ Heiret et. al (2013), s. 21

¹⁰ White (2003), s. 31

¹¹ White (2003), s. 31

¹² White (2003), s. 31

overhodet»¹³ tilfører et historisk materiale mening. Historier skapes ved hjelp av det White betegner som «innplotting», dvs. innkoding av fakta i en bestemt form for plotstruktur. Med referanse til Collingwood hevder White at historikernes plausible forklaringer med utgangspunkt i et historisk materiale handler om historikerens nese for den fortelling som er implisitt i kildematerialet. White presiserer at historiske hendelser ikke i seg selv kan utgjøre en fortelling, men i beste fall bare kan gi historikeren elementer til en fortelling. Historikeren gjør hendelser til fortelling ved å sette søkelys på noen element og underordne andre, ved karakterisering, ved å se hendelser fra ulike synsvinkler og ved å trekke frem alternative tolkninger. Historikeren konfigurerer elementene i tråd med én plotstruktur eller mythos fremfor en annen. White utdyper historikerens handlingsrom slik: «Den samme rekke hendelser kan tjene som bestanddeler i en fortelling som er tragisk *eller* komisk, alt etter som, avhengig av historikerens valg av den plotstrukturen han mener er mest egnet til å ordne hendelser av dette slaget slik at det utgjør en forståelig fortelling».¹⁴ White legger til at historikeren må ta hensyn til de «typene av konfigurasjoner av hendelser som kan gjenkjennes som fortellinger av det publikum han skriver for».¹⁵ Når historikere forholder seg ulikt til de samme historiske fakta, handler dette om ulike oppfatninger av hvilken fortelling som er best egnet til å forklare disse faktaene. Når ulike og gjensidig utelukkende fremstillinger av de samme hendelser likevel kan fremstå som plausible viser dette at både historikerne og deres lesere deler forutfattede oppfatninger om hvordan disse hendelsene kan plottes inn i en struktur. For at noe kan utledes som en tragedie, må naturligvis leserne være fortrolig med hva dette betyr i den kulturen som de er en del av.

Historikeren kan gi en hendelsesrekke mening på ulike måter. Tradisjonelt har hendelser blitt underordnet en årsakssammenheng, og dermed blitt sett på som virkninger av underliggende faktorer. Dette er i tråd med en vitenskapelig diskurs der avdekking av årsakslover står sentralt som vitenskapelig forklaring.¹⁶ Når det som for oss kan fremstå som fremmedartet, eksotisk, gåtefullt eller mystisk fordi det ligger langt tilbake i tid og har sin opprinnelse i levemåter og forestillinger som er helt annerledes enn våre skal bli gjenstand for gjengivelse, kan historikeren plote inn elementer eller hendelser i en fortelling av et bestemt slag, f.eks. romanse, tragedie, komedie, satire, epos osv. Når

---

¹³ White (2003), s. 31

¹⁴ White (2003), s. 33

¹⁵ White (2003), s. 34

¹⁶ White (2003), s. 35

leseren oppdager hvilken type fortelling han/hun står overfor har leseren også forstått poenget i denne fortellingen. White forklarer hva som skjer hos leseren slik: «Den opprinnelige fremmedheten, mysteriet, det eksotiske i disse hendelsene er ryddet av veien, og de antar et velkjent aspekt, ikke i detaljene, men i sine funksjoner som elementer i en kjent form for konfigurasjon. De gjøres forståelige ved at de underordnes under kategoriene i plotstrukturen der de er innkodet som en fortelling av et bestemt slag».¹⁷ Historikeren «gjenkjenneliggjør» hendelser for leseren ved å gi de en form som leseren er fortrolig med. Historisk fortelling dreier seg derfor ikke bare om reproduksjon av faktiske, fortidige hendelser, men også om den fortellingstype eller mythos som historikeren finner tjenlig for å få frem hendelsenes struktur. Når det gjelder evne til å gjenkjenne hvilken fortellingstype leseren står overfor, ser White for seg at kulturen på en særlig måte har gjort oss mottakelig for arketypiske myte-strukturer. I den forbindelse viser White til Fries forestillinger om «pre-generiske plotstrukturer» som er «avledet fra den klassiske og jødisk-kristne religiøse litteraturens samlede korpus».¹⁸ At det forholder seg slik har betydning for historiefremstilling: «Historiefortellingen ... er bindeleddet mellom de hendelsene det rapporteres om på den ene siden, og på den andre siden den pre-generiske plotstrukturen som vanligvis brukes i vår kultur for å gi ukjente hendelser og situasjoner betydning».¹⁹

White ønsker å peke på den fiktive bestanddelen av narrative historiefremstillinger på den ene siden, og hva som er realistisk i det som åpenbart er fiktivt på den andre. Hos White er historiefortellingens fiksjon knyttet til dets form som igjen gir teksten dets litterære preg. På jakt etter mening og sammenheng i et mylder av fakta, velges noen fakta bort. Påberopelse av historiske sammenhenger i materialet vil være noe som historikeren pådytter nedtegnelsene. Lévi-Strauss – som White viser til i denne sammenheng – betegner dette som «bedragerske omriss» fordi det gis inntrykk av at sammenhengen finnes i nedtegnelsene. Når historikeren sjalter noen fakta ut og føyer andre sammen i en fortelling, må sammenheng ifølge White forstås slik: «Den samlede 'koherens' i en gitt 'serie' av historiske fakta er fortellingens koherens, men denne koherensen kan bare oppnås om man skreddersyr 'fakta' slik at de føyer seg etter fortellingsformens krav».²⁰

---

¹⁷ White (2003), s. 36

¹⁸ White (2003), s. 31

¹⁹ White (2003), s. 39

²⁰ White (2003), s. 42

Bruk av metaforer i historiefortellinger gjør at disse ikke avbilder hendelser slik de egentlig var, men de «forteller oss i hvilken retning vi bør tenke på hendelsene, og den lader våre tanker omkring hendelsene med forskjellige følelsesmessige valenser».²¹ Når hendelser f.eks. blir innplottet som tragedie, henleder det vår oppmerksomhet mot «den form for fiksjon som vi forbinder med begrepet ‘tragisk’».²² Hos White innebærer dette at historier aldri bør leses «som utvetydige tegn knyttet til de hendelsene de gjengir, men snarere som symbolske strukturer, utvidede metaforer, som ‘ligner’ de hendelsene som gjengis i dem med en eller annen form som vi allerede er blitt fortrolige med i vår litterære kultur».²³ Når historikeren ordner hendelser i en forståelig fortelling, lades hendelsene «med den symbolske betydningen som finnes i en forståelig plotstruktur».²⁴ White er på det rene med at historikere ikke ser på sitt arbeid som «overføring av fakta til fiksjoner»²⁵, men han hevder likefullt at «det er faktisk én av virkningene av det de gjør».²⁶ Historiografi er hos White forståelsen av at ulike plotstrukturer kan gi hendelsesrekker forskjellige betydninger. Han er også opptatt av det figurlige språkets rolle i narrative historiefremstillinger. Disse forutsetter «figurlige karakteriseringer av de hendelsene de gir seg ut for å skulle fremstille og forklare».²⁷ Konsekvensen av dette er at historiefortellinger «betraktet som utelukkende verbale artefakter, kan bli karakterisert ved den typen figurlig diskurs som de er utformet i».²⁸ Historikere bør derfor bli mer bevisst på at fortellingens form ikke er i selve hendelsene, men noe som historikeren tilfører den og at formen i seg selv deltar i meningsproduksjonen. Ifølge White gjør mangel på lingvistisk selvbevissthet seg gjeldende når beskrivelser av hendelser ikke oppfattes som noe som også innebærer tolkninger. Skillet mellom fiksjon og historie der det førstnevnte er knyttet til fremstilling av det tenkelige mens det sistnevnte er forbundet med fremstilling av det virkelige må ifølge White vike fordi «vi bare kan kjenne det *virkelige* ved å kontrastere det eller sammenligne det med det *tenkelige*».²⁹

---

²¹ White (2003), s. 42

²² White (2003), s. 42

²³ White (2003), s. 42

²⁴ White (2003), s. 43

²⁵ White (2003), s. 43

²⁶ White (2003), s. 43

²⁷ White (2003), s. 47

²⁸ White (2003), s. 47

²⁹ White (2003), s. 52

Det fiktive element i historieskrivning er omstridt fordi historikerne anser seg som beskjeftiget med «virkelige» og ikke «tenkte» hendelser.³⁰ Whites poeng er ikke å avvise at historikere er opptatt av «virkelige» hendelser, men å få frem at historikere gir sine beskrivelser av fortidens hendelser mening på samme måte som romanforfattere gjør det med sine tenkte hendelser, nemlig ved å tilegne disse en form som er gjenkjennelig for leserne og som de er fortrolige med. For White spiller det derfor «ingen rolle om verden oppfattes som virkelig eller bare tenkt» fordi «måten den gis mening på, er den samme».³¹ På samme måte som «fiksjonaliseringen» av historien kan bidra til forklaring og forståelse av denne, kan god litteratur være opplysende for virkeligheten.

White hevder at hvis historikerne kunne vedkjenne seg det fiktive elementet i fortellingene sine, kunne det motvirke en tilbøyelighet hos historikere til å la ideologiske, forutinntatte meninger fremstå som «'korrekt' iakttagelse av 'hvordan tingene *virkelig* er'».³² Det ville være lettere å få øye på det ideologiske elementet «[v]ed å trekke historiografien nærmere dens røtter i den litterære følsomhet».³³ White avslutter sitt essay med å hevde at en tilbakevending til historiografiens litterære fundament ville gjøre faget mer robust i forhold til ideologiske forvrengninger fordi dette ville bli identifisert som fiksjon.

Debatten om Gange-Rolv var dansk eller norsk berører det som er blitt betegnet som «tekstenes vitenskapelige signatur». Når White forstår historiske tekster først og fremst som en litterær artefakt kan det oppfattes som truende for historiefagets selvforståelse som vitenskapelig disiplin. Det er ifølge Heiret et. al et paradoks «at det bare er ved hjelp av litterære prosedyrer og andre diskursive kategorier at historieskrivingen evner å skille seg fra andre former for litteratur og tilkjenne sin status som vitenskap».³⁴ Heiret et. al er tydelig på at understrekningen av at historieskriving først og fremst er en form for litteratur ikke fratår faget dets vitenskapelighet, men bare markerer at denne fremstår annerledes enn den gjør i naturvitenskapene. Etter flere tiår med positivismekritikk er det «vanskelig å holde fast på enkle demarkasjonslinjer mellom fakta og fiksjon».³⁵ Heiret et. al synes derfor det er viktig å ha bevissthet om hva som kjennetegner historikernes

---

³⁰ Burke (2013), Pihlainen (2013) & Spiegel (2013)

³¹ White (2003), s. 52

³² White (2003), s. 53

³³ White (2003), s. 53

³⁴ Heiret et. al (2013), s. 29

³⁵ Heiret et. al (2013), s. 29

historier. I den forbindelse peker de på tekstualitet, dvs. «at tekstene skaper et tekstfellesskap som også er et vitenskapsfellesskap».³⁶ I historieteksten klinger andre tekster med på to nivåer. Heiret et. al forklarer dette slik:

Kildnivået er der fortiden er til stede i teksten. Referanser til andre historietekster etablerer et fellesskap teksten kan delta i – det er her enheten innenfor fagets mange ‘felt’ etableres. Hvordan brukes kildene i de konkrete tekstene? Hvordan inngår sitater i historiediskursen på ulike felt, hvordan taler tekster med – eller om – kildene? Hvilken litteratur forholder tekstene seg til? Hvor kommer den refererte litteraturen fra, og hvordan forholder tekstene seg til denne litteraturen – er det tilslutning eller avvisning som preger tekstene.³⁷

I debatten om Gange-Rolv var dansk eller norsk vil jeg undersøke historikers tilbøyelighet til å innordne kilder i en nasjonal ramme fremfor å problematisere denne. Når aktørene i debatten synes å være mest opptatt av å diskreditere hverandre kan det tyde på at ulike agendaer styrer vurderingen av kildematerialet.

2.2 Begrepene grunnfortelling, hovedfortelling og sidefortelling

I denne oppgaven legges det til grunn at historikerens bruk av språk og valg av sjanger når historiske hendelser skal beskrives for ettertiden, har en meningsgivende virkning. Mens White tar utgangspunkt i Fryes fire grunnstrukturer bruker Jan Heiret, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg begrepene «grunnfortelling», «hovedfortelling» og «sidefortelling» i boken *Fortalt fortid. Norsk historieskriving etter 1970* fra 2013. Disse begrepene fanger opp mye av det som var Whites anliggende i hans forståelse av historie som fortelling og hvordan litterære artefakter bidrar til å konstruere fortellingen. I denne oppgaven vil jeg ikke sjanger- eller typebestemme fortellingene om vikingtiden ved hjelp av Whites' begrepsapparat, men heller beskrive hva slags fortellinger som kommer til syne i tekstene med fokus på form og funksjon. Altså vil de tre begrepene grunnfortelling, hovedfortelling og sidefortelling blir brukt som analyseverktøy når fortellinger fra vikingtiden skal analyseres. Dette valget begrunnes også med at grunnfortellinger ikke fremstår som rent formalistiske slik som Whites universelle, arketypiske grunnstrukturer gjør, men finnes som en *rekke* grunnfortellinger – i dette tilfelle knyttet til vikingtiden.

---

³⁶ Heiret et. al (2013), s. 29

³⁷ Heiret et. al (2013), s. 29

Grunnfortellinger er fortellinger som deles av flere tekster. De utgjør «narrative rammer» eller fortellingsmønstre som blir gjentatt, reproduisert og bekreftet i forskjellige historiske praksiser. I følge Heiret et. al faller en slik forståelse av grunnfortelling sammen med det Krijin Thijs betegner som «masternarrative» som han forstår som «an ideal typical ‘narative frame’ whose pattern is repeated, reproduced and confirmed by highly diverse historical practices».³⁸ Når slike narrative rammer tas i bruk bidrar de til å prefigurere mer avgrensede historier ved å gi disse struktur, mening og legitimitet. Det blir mulig å kjenne dem igjen ved å lete etter sentrale fortellingselementer i en rekke historiske tekster. I Norge kan en slik grunnfortelling identifiseres i historieskrivingen. På 1800-tallet bidro historiefaget til å fremme nasjonalismen ved å produsere en grunnfortelling som skulle gi nasjonen en historisk identitet og legitimitet. Historien ble fremstilt som det *norske* folket sin historie, og den hadde en integrerende funksjon. Innenfor en slik narrativ ramme ble minoritetsgrupper utelatt fra fortellingen. Denne grunnfortellingen finnes i ulike varianter, og har i senere tid blitt møtt med både kritikk, men også med videreutvikling av norske historikere.³⁹

For å finne hovedfortellingene i historiske tekster må man analysere disse enkeltvis og se om man kan finne en eller flere meningsbærende fortellinger som uttrykker et hovedbudskap. Er disse fortellingene delt mellom flere tekster slik at de underbygger eller skaper en grunnfortelling? Identifikasjon av ulike teksters hovedfortellinger kan gjøres ved å undersøke hvordan tekstene er ordnet eller konfigurert. Konfigurasjon viser til hvordan fortellingenes ulike bestanddeler innbyrdes forholder seg til hverandre slik at delene og helheten får mening. Sammenhengen som delene organiseres i forhold til kan være «en sammenhengende idé, et perspektiv eller en synsmåte som preger utvelgelsen av de relevante forholdene som skal til for å fortelle den aktuelle historien».⁴⁰

I noen tekster vil hovedfortellingen kunne være støttet av en eller flere *sidefortellinger* som tar for seg mer avgrensede hendelser eller kronologiske forløp innenfor hovedfortellingens rammer.

---

³⁸ Heiret et. al (2013), s. 25

³⁹ Heiret et. al (2013), s. 24

⁴⁰ Heiret et. al (2013), s. 26

For å kunne forstå historietekster må man kunne kjenne igjen hovedfortellingen den formidler. Det innebærer at leseren forstår hva som er ansett som viktig og derfor tillagt vekt og hvilket perspektiv på hendelsesforløpet som er lagt til grunn. Leseren må også forstå hva slags prinsipp som det er tatt utgangspunkt i når det gjelder det som er tatt med i teksten og hva som er utelatt. Det siste kan være sidefortellinger. Som nevnt er sidefortellingen de fortellingene som fokuserer på mer avgrensede hendelser og som brukes for å støtte opp under hovedfortellingen. Hovedfortellingen kan være ulik fra tekst til tekst, «men dersom deres fellestrekk kan gjenkjennes i mange tekster, som markører på tekstenes tilhørighet på et bestemt historiografisk felt eller nærmest som sjangertrekk, er vi på sporet av en grunnfortelling».⁴¹

I denne oppgaven vil jeg bruke disse begrepene for å analysere fortellingene om Gange-Rolv og undersøke om det kan etableres en grunnfortelling på bakgrunn av disse. Er det noe som går igjen i alle fortellingene, momenter, beskrivelser eller hendelser de har til felles? Jeg vil altså analysere disse tekstene på jakt etter likheter og fellestrekk for på denne måten å prøve å finne spor av en grunnfortelling. Jeg vil også analysere de utvalgte fortellingene for å finne hovedfortellingen i hver av dem. Det vil si at jeg går igjennom hver enkelt tekst for å se hvordan de er ordnet og hvordan disse tekstene formidler et hovedbudskap. I debatten om Gange-Rolv på slutten av 1800-tallet vil jeg gjøre rede for hvordan de etablerte fortellingene blir satt på vitenskapelig prøve i møte med det moderne historiefagets fokus på kildekritikk. Tekstenes vitenskapelige signatur er særlig knyttet til Gange-Rolvs opphav, det vil si om han er dansk eller norsk. I den sammenheng vil det også være av interesse å se nærmere på i hvilken grad Gange-Rolv blir forsøkt brukt i etablering av et nasjonalt rom. Oppgaven tar også for seg hvilke fortellinger om Gange-Rolv som blir fortalt i dagens populærkultur og hvilken funksjon disse har.

Vikingtiden og historier om vikingenes tokter fascinerer fortsatt mange. Hvordan aktører og objekter er iscenesatt i tekstene fra denne tiden har bidratt til denne fascinasjonen. Er fortellingene sentrert om enkeltindivider i strategiske posisjoner eller er det andre kategorier med fokus på abstrakte endringsprosesser som er i sentrum i fortellingene? Bli enkeltindivider fremstilt som prototype på vikingen, altså at de først og fremst er representanter for noe mer enn seg selv, eller er det individuelle og partikulære historiske

---

⁴¹ Heiret et. al (2013), s. 26

erfaringer som er i søkelyset? Hvilke subjektposisjoner blir aktørene eller objektene plassert i? Blir de fremstilt som ofre eller som helter?

I denne oppgaven er oppmerksomheten også rettet mot fortellingene i seg selv slik de kommer til uttrykk i historiske tekster fra vikingtiden. Historietekstene i seg selv er derfor gjenstand for analyse. Fokus er rettet mot hvordan fortellingene er bygd opp, hva slags perspektiv eller plott som anlegges, hva eller hvem som er i sentrum i fortellingene og hvilke sammenhenger som fortellingene konstruerer. Slike analyser kan få frem hvilken agenda historieskriveren har i forhold til politisk-ideologiske ærender og hvordan fortellingene kan preges av kildekritikk og bestemte forklaringsmåter.⁴²

2.3 Fortellinger som analytisk redskap i middelalderforskning

I det neste avsnittet skal jeg vise til noen eksempler på fortellinger som blir brukt som analytisk redskap. Her vil jeg primært fokusere på forskning fra professor Leidulf Melve fra Universitet i Bergen og professor Jan Bjarne Bøe fra Universitet i Stavanger. Melve har blant annet sett på hvordan middelalderen fremstilles i fortellinger fra denne tidsepoken i Europa. Bøe har som historiedidaktiker blant annet skrevet bøker om hvordan vi forteller fortiden. I noen av disse bøkene skriver han blant annet om vikingtiden og om hvordan begrepet «viking» fikk en ny betydning på 1800-tallet.

2.3.1 Fortellingen om den europeiske middelalderen

Melve har også sett på historiefortellinger fra Europa i sin egen bok «*Hva er middelalderen*». Der går han igjennom fire fortellinger som presenterer ulike tilnærminger til middelalderen. Den første fortellingen Melve tar for seg er den antikvariske middelalderen. Den antikvariske middelalderen tar sitt utgangspunkt i opplysningstidens tro på at alt er i utvikling. Tanken var at selv de mest primitive samfunn kunne utvikle seg til komplekse og mer siviliserte samfunn, der man frigjorde seg fra overtro og gamle fordommer. Med andre ord kan man kalle den antikvariske middelalderen for fortellingen om «den mørke middelalderen». I denne perioden var det blant annet veldig vanlig å fremstille den katolske middelalderen som en epoke i forfall, hvor overtro, korstog, pest og kriger var normen. Denne fremstillingen står sterkt den dag i dag, hvor populære filmer og tv-serier ofte referer til middelalderen som full av vold og

---

⁴² Heiret et. al (2013), s. 27

drap. Melve trekker blant annet frem et eksempel fra filmen «Pulp Fiction» hvor en karakter sier at han skal «I'ma get medieval on your ass»⁴³ som en indikasjon på at han skal gjennomføre en voldelig hevn på noen som har gjort ham urett. Denne fortellingen fremstiller også samfunnet som statisk og urettferdig. Rettsvesenet fremstilles som urettferdig, særlig for de fattige, og strafferammene fremstilles som ekstremt strenge. I tillegg går den langt i å fremstille alle bønder som fattige, og at de var fastbundet til en liten elite av jordeiere.⁴⁴

Den antikvariske middelalderen tar ikke bare for seg selve levesettet for datidens samfunn, men går også innpå hvordan mennesker på den tiden oppfattet verden. Mentaliteten til befolkningen var kun knyttet opp mot tilhørighet til en spesifikk gruppering, det være seg et folk, en rase, et parti. De var ute av stand til å se seg selv som enkeltindivider. Dette bryter med sentrale forestillinger fra blant annet den italienske renessansen (1300-1500), som var preget av nettopp individualisme. I både arkitektur, litteratur og kunst blir menneske fremstilt i helt ny fremtoning, som et individ løsrevet fra gamle bindinger.⁴⁵

Den andre fortellingen Melve tar for seg er den romantiske middelalderen. Dette er en eksotisk fremstilling full av riddere, storslåtte romanser og katedraler. Man kan spore den første fremstillingen av denne fortellingen i Walter Scotts bok «Ivanhoe». Scott skrev en historie som bruker 1100-tallets England for å fortelle en historie om helter og skurker. Han bruker også boken sin til å idealisere perioden, blant annet gjennom å understreke det vakre landskapet, borgene, slottene og den fromme adelen. Disse elementene ble personifisert gjennom hovedpersonen i historien, Wilfred av Ivanhoe, som er historiens helt. Det er også i denne fortellingen av man blir introdusert for Robin Hood. Karakteren, som bygger på en legende fra 1300-tallet, er med på å underbygge heltene-mot-skurkene-motivet som boken hadde. Det er stor kontrast mellom den romantiske middelalderen og samtiden den ble til i. 1800-tallet var preget av klassekamp, kulturstrid og de tradisjonelle verdiene var på vei ut. Disse tendensene var gjeldende over hele Europa, og flere nasjoner hang seg på trenden om å romantisere perioder av middelalderen. I Tyskland ble høymiddelalderens tysk-romerske rike særlig trukket frem, mens i Frankrike ble det lagt mer vekt på middelalderens gotiske arkitektur. Blant annet ble Notre Dame restaurert på

---

⁴³ Melve (2016), s. 18

⁴⁴ Melve (2016), s. 18

⁴⁵ Melve (2016), s. 19

denne tiden, etter modell av en enklere gotisk kirke. Den gotiske arkitekturen fikk også mye oppmerksomhet i England, hvor bygg som parlamentsbygget, Big Ben og Tower Bridge fikk en nygotisk stil. Også i dagens samfunn kan vi finne spor etter den romantiske middelalderen, hevder Melve, men i dag er det derimot mer vanlig at dette finner sted i skjønnlitteraturen. Bøker som «Ringenes Herre» og «Harry Potter» har paralleller til boken om «Ivanhoe».⁴⁶

Den tredje fortellingen hos Melve er den moderne middelalderen. Denne dukket også opp på 1800-tallet, men hadde et annet utgangspunkt. Der den romantiske middelalderen hadde fokusert på alt som var eksotisk og fremmed, tok den moderne middelalderen tak i det som var kjent. Fortellingen fokuserte på å etablere et bånd mellom middelalderens mentale, kulturelle og institusjonelle liv og det moderne samfunn. Denne tenkningen fikk stor gjennomslagskraft hos 1800-tallets historikere. Også i Norge var denne fortellingsmetoden den mest dominerende. Dette kommer også tydelig frem i det tidligere avsnittet «Historiefortellinger i Norge». Denne typen fortelling reflekterte 1800-tallets store politiske prosjekter og statsdannelser. I Norge kommer dette til uttrykk gjennom at det norske kongedømmet i høymiddelalderen vies mye oppmerksomhet, mens unionstiden på senmiddelalderen får lav prioritet. En annen viktig side ved denne fortellingen er vektleggingen av de kulturelle renessansene som fant sted under denne epoken. Særlig blir den italienske renessansen trukke frem som fødestedet til det moderne mennesket.⁴⁷

Den fjerde og siste fortellingen som Melve skriver om, er den nye middelalderen. Den nye fortellingen vokste frem i årene etter to verdenskriger og en rekke andre konflikter under den kalde krigen. Det ble rettet kritikk mot flere sider av det vestlige sivilisasjonsprosjektet. Fremveksten av arbeiderbevegelsen og kvinnebevegelsen bidro til at kritikken økte i styrke. Resultatet av en slik kritikk var at den nye generasjonen historikere begynte å stille spørsmålsteget ved det som allerede var skrevet om fortiden. Mens den foregående forskningen hadde tatt for seg kriger og statsdannelser i fortiden ønsket den nye generasjonen å se på andre aspekter ved middelalderen. Nå ble livet til andre sosiale grupper satt under lupen. Hvordan så hverdagen ut for bønder og arbeidere? Hvordan var hverdagen for kvinner? Dette var temaer som tidligere var ansett som marginale, men nå fikk også de komme frem i søkelyset. Fortellingen om den nye

---

⁴⁶ Melve (2016), s. 21

⁴⁷ Melve (2016), s. 23

middelalderen har gjort middelalderen langt mer mangfoldig enn det den var tidligere. I motsetning til de andre fortellingene har ikke denne noe definert parameter for hvordan perioden skal defineres, og står i så måte i sterk kontrast til disse.⁴⁸

Introduksjonen av disse fire typene fortelling om middelalderen gjør det mulig å se paralleller til fortellingene om Gange-Rolv. Senere i oppgaven skal jeg vise at de ulike fortellingene om Gange-Rolv også fremstilles ulikt på bakgrunn av forfatterens hensikter og motiver. Det er til og med laget en tv-serie (Vikings) hvor fremstillingen av et «autentisk» vikingsamfunn er et av de viktigste aspektene, og har en karakter som er basert på Gange-Rolv.⁴⁹

2.3.2 Vikingtiden som fortelling

Bø diskuterer i sin bok *Å lese fortiden* hvordan fortellingen om vikingene ble tatt i bruk på 1800-tallet for å styrke den norske nasjonalidentiteten. I flere århundrer hadde fortellingen om vikingene vært svært entydige. Vikingen var en røver og brutal erobrere som det var lite å gjøre noe med. Denne oppfatningen hadde sitt utgangspunkt i de kildene man hadde funnet fra diverse kirker og klostre som hadde vært utsatt for plyndring av vikingene. Der ble vikingene beskrevet som blant annet; ville, fiendtlige, fæle, gretne, uforskammede, krigshissende, utuktige og onde.⁵⁰ Det er kanskje ikke så overraskende at denne fremstillingen ble gjeldende all den tid kildene kom fra de stedene som var blitt plyndret av vikingene. Historiker Torgrim Titlestad problematiserer denne fremstillingen i sin bok *«Norge i vikingtid»*. De fleste historikere ser ikke lenger disse kildene som svart hvitt, og det er større sannsynlighet for at disse beskrivelsene er propaganda fra skrekkslagne kristne munkene. I tillegg til dette rådet det også en oppfatning om at det var de norske vikingene som var de verste. En slik oppfatning virker, ifølge Titlestad, merkelige ettersom de norske og danske samfunnene var ganske like på denne tiden. Disse oppfatningene stammer fra de danske krønikerne til Saxo Grammaticus, som muligens ikke hadde det beste inntrykket av nordmenn. Der alle andre nasjoner hadde

---

⁴⁸ Melve (2016), s. 25

⁴⁹ History Channel, u.d

⁵⁰ Bøe (2006), s. 118

rimelige grenser for akseptabel oppførsel kunne nordmenn være tenkelige til alt.⁵¹ Alle disse kildene underbygget oppfatningen av vikingenes brutalitet.

Ifølge Bøe ble derimot fremstillingen av vikingenes brutalitet radikalt endret på 1800-tallet. Som et ledd i de skandinaviske nasjonenes nasjonaldannelse ble vikingen omgjort fra en pøbel til et eksempel til etterfølgelse. I spissen for denne forvandlingen stod dikterne. I Sverige skrev dikteren Erik Gustaf Geijer i 1811 diktet «Vikingene», som var en lovprisning av vikingenes barske liv som man aldri før hadde sett maken til. Diktet ble svært populært og la dermed grunnlaget for en vikingbeundring som skulle prege 1800- og 1900-tallets litteratur. Populariteten spredte seg fra Sverige, over til Danmark som også brukte vikingen som en faktor for nasjonalistiske strømninger.⁵²

I Norge ble ikke denne fremstillingen av vikinger like vanlig før på midten av 1800-tallet, og det var først og fremst Leiv Eriksson som ble trukket frem. Store norske forfattere og malere hev seg på bølgen, deriblant Henrik Ibsen med dramaet Hærmennene på Helgeland (1857), Bjørnstjerne Bjørnson, Eilif Peterssen og Hans Gude, for å nevne noen. Denne humaniseringen gjorde at samtiden lettere aksepterte vikingene som «deres egne». Som nevnt tidligere var også mye av årsaken til romantiseringen av vikingene knyttet til datidens politiske situasjon. I Sverige og Danmark ønsket man å gjenoppbygge den nasjonalistiske følelsen etter at begge nasjonene hadde vært utsatt for nedverdiggende nederlag, både militært og politisk. Danmark hadde vært på den tapende siden i napoleonskrigene og Sverige hadde måtte avstå Finland til Russland. I Norge var det naturlig nok unionsoppløsningen med Sverige som var den største motivasjonsfaktoren. En annen grunn var datidens store interesse for helteidealer, som igjen var knyttet til nasjonalromantikken. Det var også en økende erkjennelse av at Norge hadde hatt en storhetstid før underkastelsen under Danmark og Sverige. Det var også et ønske fra norsk side å promotere Leiv Eriksson som den egentlige oppdageren av Amerika. På denne tiden var USA i gang med å gjøre forberedelser til Columbusjubileet som skulle finne sted i 1892. Påstanden om Eriksson som den egentlige oppdageren ble også underbygget av arkeologiske funn som kunne vise til gjenstander som ble datert før Columbus sin tid.⁵³

---

⁵¹ Titlestad (2011), s. 41

⁵² Bøe (2006), s. 119

⁵³ Bøe (2006), s. 120

2.4 Fortellinger, historiebruk og historiebevissthet

«Historie er mer eller mindre ubrukelig. Den eneste historien som er verdt å bry seg om er den vi skaper i dag.» uttalte Henry Ford en gang på tidlig 1900-tallet. Ford så på historie som en utdatert tradisjon som ingen var opptatt av lenger. Siden det bare var nåtiden som talte for Ford, var fortiden uten interesse. Dette synet på historie kategoriserer Stugu som «gründersyn» på historien. Gründerne ser på seg selv som handlingsmennesker som vil forme fremtiden ved å utvikle nye og banebrytende ideer. I en verden i stadig forandring er det altså viktigere for gründere å bryte med det som var før i istedenfor å lære av den. Selv om gründere avviser tradisjonen er tenkemåten deres likevel historisk forankret. Nåtiden og fremtiden gis prioritet, men også de som ønsker å tenke fremover bærer med seg historiens forestillinger, erfaringer, verdier og perspektiver. Med andre ord har alle en eller annen form for historiebevissthet og historieforståelse uavhengig av om man er klar over det eller ikke.⁵⁴

Historisk bevissthet kan brukes til å bygge opp under ulike tenkemåter. Stugu poengterer i den forbindelse at fortidens forestillinger og tanker ofte er en viktig handlingsressurs både for enkeltmennesker og for kollektiver. Den andre siden av dette er at historie også kan fremstilles som en byrde der tidligere handlinger kan bringe frem traumer og skamfølelse. I slike tilfeller er det ikke historien i seg selv som blir viktig, men hvordan den tolkes, forstås og hvilken funksjon den kan ha i nåtiden. Historie kan brukes som redskap til økt selvbevissthet, stolthet og for å fremme ideer og ideologier. Den kan også brukes til å undertrykke politiske oppfatninger og rettferdiggjøre meninger og handlinger. Historie har et flertydig potensial og det er hvordan vi bruker den som avgjør hvordan potensialet realiseres.⁵⁵

Stugu presenterer begrepene forestillinger og fortellinger for å vise hvordan vi bruker historie. Disse begrepene henger sammen selv om betydningene er forskjellige. Forestillinger er ofte knyttet til hva vi tror og mener, mens fortellinger er språklige fremstillinger. Stugu er påvirket av den tyske historieteoretikeren Jörn Rüsen når han mener at all historisk tenkning er grunnleggende narrativ. For at alle forestillingene om historie skal ha mening må de settes inn i et mønster. Tid er et ledende prinsipp når hendelser og elementer skal ordnes i en rekkefølge. Man må finne ut hvilke elementer

---

⁵⁴ Stugu (2016), s. 7

⁵⁵ Stugu (2016), s. 11

som etterfølger hverandre og på denne måten ordne alt i et samlet mønster. Ved å gjøre dette ordnes erfaringene i en samlet fortelling.⁵⁶

Den svenske historikeren Klas Göran Karlsson har utarbeidet en historiebrukstypologi som har fått stort gjennomslag. Et av de mest sentrale begrepene Karlsson bruker i sin typologi er eksistensiell historiebruk. Kategorien eksistensiell historiebruk beskriver individets behov for å både minnes og glemme hendelser. I tillegg presenterer Karlsson ideologisk og politisk historiebruk. Her er formålet å bruke historie for å oppdra nye generasjoner, drive propaganda eller til å bygge opp under politisk frigjøring. Ingen av disse typene historiebruk er uavhengige av hverandre, og de kan ofte overlape når de brukes. Et annet utgangspunkt er å se nærmere på hvem som ønsker å bruke historien til sitt formål. Hvilke aktører er det, hva er motivet og hvilken funksjon inngår historiebruken i? Med andre ord er historiebruk et omfattende begrep som kan inneholde mange ulike forståelser og oppfatninger. I tillegg har det et bredt bruksområde, bruken kan ofte være svært kompleks og kan derfor ikke oppfattes på en entydig måte.⁵⁷ I min oppgave vil historiebruk særlig trekkes inn i forbindelse med hvordan det etableres et nasjonalt rom i spørsmålet om Gange-Rolv er norsk eller dansk. Det blir også brukt i lokalsamfunns markeringer av tilhørighet til Gange-Rolv som historisk skikkelse, bl.a. i bruk av statuer.

---

⁵⁶ Stugu (2016), s. 17

⁵⁷ Stugu (2016), s. 13

3.0 Introduksjon av kildene der Gange-Rolv er omtalt

I dette kapittelet introduserer jeg de forskjellige kildene som jeg har benyttet i oppgaven. Før jeg går igjennom kildematerialet, ønsker jeg å kort begrunne mitt kildeutvalg. Det er mange kilder som i veldig korte ordelag nevner Gange-Rolv. Enkelte av disse vil bli nevnt, men ingen av de vil være en del av selve analysen. Årsaken er at de fire tekstene som jeg har valgt, er blant de mest innholdsrike og omfattende når det gjelder informasjon om Gange-Rolv. Det er også min oppfatning at disse tekstene er blant de mer sentrale i forskningen som er blitt gjort om Gange-Rolv. Det er mulig at flere av disse kildene, inkludert noen av de jeg selv bruker, bygger på hverandre. Det vil si at de er veldig like i sitt innhold, og det vil derfor ikke være hensiktsmessig å ta med disse. Gjennomgangen av tekstene vil også variere i lengde og dette gjenspeiler hvor mye informasjon som er tilgjengelig om de ulike kildene.

I debatten om Gange-Rolv på slutten av 1800-tallet er bidrag fra historikerne Gustav Storm, Johannes Steenstrup og D.C Douglas valgt ut, nærmere bestemt Storms bok; *Kritiske bidrag til vikingtidens historie*, Steenstrups bok *Normannerne* og Douglas sin artikkel «Rollo of Normandy» i det engelske tidsskriftet *Historical Review*. Flere historikere kunne vært trukket inn, men de nevnte historikerne står i en særstilling når det gjelder involvering i denne debatten.

Det historiske kildegrunnet for Gange-Rolv finner vi i tekster som er skrevet i høymiddelalderen, fra ca. midten av 1100-tallet til 1300-tallet. I tillegg er det trolig muntlige overleveringer som er primærkildene for disse tekstene. Under slike omstendigheter er det derfor en selvfølge at man foretar en grundig gjennomgang av tekstene som kilde, både deres validitet og troverdighet. Her vil jeg bare legge til at det ikke er denne oppgavens hovedfokus å skulle stadfeste historien om Gange-Rolv som historisk korrekt. Hovedsaken vil derimot være fortellingene om Gange-Rolv uavhengig om de er fiksjon eller fakta. Det er likevel relevant å kunne si noe om kildenes troverdighet og i hvilken grad dette preger det de formidler om Gange-Rolv. Det er ikke uvanlig at en rekke tekster som beskriver middelalderen, og i særlig grad vikingtiden, bygger på muntlige kilder. Altså historier og fortellinger som er fortalt fra generasjon til generasjon over lang tid, før de ble skrevet ned. Mange av disse fortellingene er svært lite nyttige som beretninger. De kan ha vært utsatt for store endringer, de er vanskelig å

etterprøve og de kan ha utviklet seg til å få mer mytiske trekk. Det vil si at fortellingene kan ha blitt stadig mer overdrevne og urealistiske med tiden. De kan likevel benyttes som levninger, og det kan også være med på å gi innsikt i spørsmålene jeg forsøker å finne svar på i denne oppgaven.

3.1 Noen kildekritiske bemerkninger

Vi skal lese kilder kritisk og kildekritikken er de spørsmålene som historikerne må stille seg selv for å klargjøre hva kilden egentlig kan si noe om.⁵⁸ Det er også viktig å poengtere disse kildenes pålitelighet. Når man behandler kilder er det viktig å undersøke kildens pålitelighet. For å vurdere en kildes pålitelighet er det ofte tre stikkord som trekkes frem; evne, vilje og mulighet. Når det kommer til historiske kilder er det for eksempel verdt å nevne at historie som fagdisiplin er relativt nytt i den store sammenheng. Historiske kilder som er skrevet av mennesker på 1200-tallet, er for eksempel ikke skrevet av historikere og bygger ofte på muntlige fortellinger. Hvilken evne har den som skrev kilden da til å vite om det som er blitt fortalt er sant? Dette poenget er svært avgjørende for flere av mine kilder. For eksempel er det tydelig at Snorre Sturlasson sine kongesagaer er bygget på muntlige overleveringer. Disse overleveringene kan naturlig nok ha endret seg over tid og blandet seg med overtro og andre fiksjonelle fortellinger. Det gjør at det blir vanskelig å bruke denne kilden til å fastslå noe med sikkerhet. Likevel er det mulig å finne andre uavhengige kilder som samsvarer med deler av det Sturlasson skriver i sine sagaer. Dermed styrkes noen av kongefortellingene. Når vi snakker om vilje er det knyttet til hvilke motiver som ligger bak kilden. Dette knyttes gjerne til kilder som beskriver politikk eller en annen form for maktkamp. I teksten til Dudo er dette momentet veldig relevant ettersom Dudos arbeid er gjort på oppdrag fra Rikard I av Normandie. Oppdraget ble gitt på bakgrunn av at Rikard ønsket å lage en hyllest til sine forfedre, og det er liten tvil om at det har lagt tydelige føringer for hva Dudo kunne skrive om Gange-Rolv.⁵⁹

En lignende kritikk er også gitt til Snorre Sturlason av Halvdan Koht. Koht mente at Snorres verker må sees i sammenheng med hans posisjon i sin samtid. Dette gjør at han ser på Snorres verk som et innspill i en politisk strid fra hans egen samtid. Dette gjør at det kan stilles spørsmål til hvor troverdig kildene egentlig er, eller om Snorre har valgt å utelukkende fokusere på den historien som gagnar han. Når det er sagt er det heller ikke

---

⁵⁸ Sandmo (2015), s. 14

⁵⁹ Andersen et al. (2012), s. 74

til å komme unna at mye av det Snorre skriver bygger på eldre kilder, som ikke er involvert i denne politiske striden. Når disse kildene ligger så tett på det Snorre skriver i *Heimskringla* er det mulig å argumentere for at Snorre ikke er styrt i like stor grad som Dudo til å vinkle sin tekst i sin favør.⁶⁰

3.2 Dudo av St. Quentin – *History of the Normans*

De normanniske kildene som omtaler Gange-Rolv, er en rekke dikt og prosatekster skrevet av den franske historikeren Dudo, skrevet rundt starten av 1000-tallet. Verkene har fått navnet *Historia Normannorum; History, Tradition and Memory*. Han skal angivelig ha fått i oppdrag fra Rikard I av Normandie å skrive en historiefortelling om hans dynasti. Rikard I er antatt å være barnebarnet til Gange-Rolv. I tekstene skriver Dudo om Rikards forfedre, hans søsken, samt den øvrige nobilitet. I disse fortellingene beskrives Gange-Rolv som en dansk viking som måtte forlate Danmark på grunn av en konflikt med en ukjent dansk konge.⁶¹

I oppgaven bruker jeg Eric Christiansens engelske oversettelse av Dudo av St. Quentin. I den oversettelsen kaller han den engelske kongen som møter Gange-Rolv for Athelstan. I andre utgaver referer Dudo til han som Alstemus, og dette er noe andre historikere har benyttet i sin kritikk av teksten. I fortellingen om Gange-Rolv bruker jeg konsekvent det samme navnet som Christiansen; Athelstan.

3.3 Snorre Sturalssons *Heimskringla* – Sagaen om Harald Hårfagre

Heimskringla er blant de mest kjente verkene som omhandler den norske vikingtiden. Den er skrevet av den islandske høvdingen Snorre Sturlason. Teksten går igjennom den norske kongerekken og har i så måte samme hensikt som *Historia Norwegie*. Historikere antar at teksten er skrevet en gang rundt 1220-tallet. *Heimskringla* har et ganske sterkt poetisk preg på grunn av de mange skaldene. Dette gjør verket svært interessant også for dets litterære kvaliteter i tillegg til de historiske. Den var veldig lenge trukket frem som en av de fremste kildene i norsk historie, og ble en sentral del av

---

⁶⁰ Dahl (2007), s. 240

⁶¹ Van Houts (2015)

argumentasjonen som norske historikere førte i debatter om Gange-Rolv, så vel som i andre diskusjoner vedrørende vikingtiden. Dette er en kongesaga der Snorre forteller om den norske kongerekken fra Halvdan Svarte til Magnus Erlingsson. Her blir Gange-Rolv presentert som en av sønnene til Ragnvald Mørejarl, i sagaen om Harald Hårfagre. Ragnvald omtales av Snorre som en nær venn og støttespiller av Harald Hårfagre. Sagaen forteller at Gange-Rolv skal ha utført strandhogg i Norge, noe Hårfagre hadde lagt ned forbud mot. Som straff ble Gange-Rolv forvist, og han reiste videre til Valland (Frankrike), hvor han senere vant et stort jarlrike.⁶²

Det er også interessant å se på hvordan Snorre selv opptrer som historiker. Ifølge historiker Halvdan Koht kan man se klare trekk av periodisering fra Snorres side. Dette kommer særlig til uttrykk i det Snorre skriver om kampen mellom aristokratiet og kongemakten. Her peker Koht på hvordan disse konfliktene kan deles inn i tydelige faser. Denne inndelingen har gjerne blitt karakterisert som en særegent trekk for en mer moderne form for historieforståelse. Den utviklet seg i takt med historiografiens fremtreden fra det 18. århundre og fremover. Likevel er det verdt å nevne at dette er ett tema hvor mange er uenige. Det finnes gode argumenter for at denne typen historieforståelse har funnet sted lenge før det 18. århundre. Uavhengig av den debatten er det interessant å se på hvordan Snorre oppfattes i denne sammenhengen. Mye av årsaken til det er at det gir et innblikk i Snorres forståelse av historie i et tidsperspektiv og hvor i dette perspektivet Gange-Rolv kommer inn.⁶³

Som nevnt tidligere har Heimskringla veldig lenge vært en av de viktigste og mest brukte kildene for norsk middelalderhistorie. På tross av dette har den også hele tiden vært mye debattert og diskutert, særlig på bakgrunn av hvordan vi oppfatter den som troverdig kilde. Derfor er det interessant å se litt på hva som mest trolig var Snorres kildegrunnlag, og hva dette kan si oss angående det han skriver om. På tross av at man kan argumentere for at det er Snorre som er oppfattet som den primære historikeren for norsk middelalderhistorie, er han på langt nær den første som skriver om den. De første kjente tekstene er skrevet av islendingene Sæmundr og Ari. Disse tekstene var antagelig skrevet tidlig på 1100-tallet og omhandlet, i likhet med Heimskringla, de norske kongene. Dessverre er disse tekstene tapt og derfor er det vanskelig å si noe definitivt om hvilken innvirkning de hadde på kildegrunnlaget for Heimskringla. Men det er rimelig å anta at

---

⁶² Hrk, s. 72

⁶³ Bagge (1991), s. 192

Snorre hadde både kjennskap og tilgang til disse. En annen tekst som antagelig har blitt brukt, er *Historia Norwegie*. Det er av spesiell interesse for denne oppgaven at begge disse tekstene har ulike tilnærminger om Gange-Rolv. Uavhengig av de klare forskjellene i fortellingen om Gange-Rolv, er det tydelig at tekstene for øvrig omtaler mye av den samme historien. Felles for mange av disse tekstene er at de er skrevet av geistlige. Det er ikke særlig overraskende når man tar i betraktning at det var langt vanligere for de geistlige å kunne lese og skrive, enn det var hos folk forøvrig. En konsekvens av dette er at de første tekstene om norsk middelalder legger stor vekt på kristendommen. Dette narrativet er gjennomgående i Dudos History of the Normans også.⁶⁴

3.4 Historia Norwegie

En annen saga som også forteller om Gange-Rolv er *Historia Norwegie*. Sagaen er en samling tekster som er skrevet på latin på 1100-tallet av det som mest sannsynlig var en velstående norsk stormann.⁶⁵ Dette verket som kan ha vært en del av kildegrunnet til Snorres *Heimskringla*, utdyper hvordan Gange-Rolv, sønn av Ragnvald Mørejarl, reiser sørover og angriper byen Rouen. Han bosatte seg i regionen og giftet seg med enken av den tidligere greven. De fikk en sønn som ble kalt William, senere kjent som William Langsverd. Videre trekkes linjen helt ned til Vilhelm Erobreren og den engelske kongerekken. I tillegg hevder teksten at det er etterkommere av Gange-Rolv som også styrer Orknøyene.⁶⁶

I denne oppgaven bruker jeg en utgave av teksten som ble utgitt i 2003, der teksten er gjennomgått av Inger Ekrem og Lars Boje Mortensen. Jeg kommer til å lene meg til deres kommentarer og betraktninger når det gjelder datering av teksten og deler av dens innhold. Det er indikasjoner i teksten på at forfatteren av *Historia Norwegie* hadde ambisjoner om å dekke alle norske konger, fra begynnelsen og helt frem til hans egen tid. I praksis fungerer teksten mer som en oversikt over den norske kongerekken. På grunn av det store tidsspennet blir de ulike hendelsene i mange tilfeller bare nevnt i korte trekk. Teksten er et svært viktig bidrag for norsk geografisk historie, litterærhistorie og norsk middelalderhistorie. Den har vært mye debattert og diskutert oppigjennom moderne tid av Norges mest fremtredende historikere. Historikere som Alexander Bagge, Gustav Storm, Halvdan Koht og Peter Andreas Munch har alle analysert og diskutert verket. De

---

⁶⁴ Bagge (1991), s. 15

⁶⁵ Ekrem (2003), s. 9

⁶⁶ Ekrem (2003), s. 67

har tatt for seg både dets innhold og dens validitet, og flere av deres betraktninger blir nevnt i kommentarene som Inger Ekrem og Lars Boje Mortensen har skrevet til teksten.

Det har vært lagt ned mye arbeid med å datere teksten, og konsensus er at det må ha vært skrevet en gang mellom 1150-1175. Begrunnelsen for at det trolig ligger innenfor dette tidsrommet er knyttet til en rekke observasjoner og kommentarer forfatteren gjør om den norske geografien og kjennskapet forfatteren viser til norske administrasjon og politiske formål. Eksempler på dette er at når forfatteren nevner Island eller bebyggelsen på Grønland, omtaler han dem ikke som eksplisitt norske. Det gjør at vi kan anta at teksten er skrevet før midten av 1200-tallet da Island aksepterte norsk styre. Andre faktorer er hvordan forfatteren ordlegger seg, med blant annet ord og fraser som gjør det mulig å datere teksten til rundt midten av 1100-tallet, dog med en viss grad av usikkerhet.⁶⁷

Teksten er delt inn i to deler, men det er mulig at forfatteren egentlig hadde tenkt å dele den inn i enda flere deler for å dekke norsk historie helt opp til sin egen tid. Grunnlaget for en slik antagelse ligger blant annet i at forfatteren selv proklamerer at det arbeidet han har tatt for seg, både er ambisiøst og krevende. Det fremgår også at deler av forfatterens motivasjon for å gjennomføre arbeidet var å «redde» fremragende menns mektige dåder og hendelser fra glemsel.⁶⁸ I så måte er det ikke overraskende at fortellingen om Gange-Rolv får plass i denne teksten.

Den skandinaviske vikingtiden har lenge vært et mye diskutert tema, særlig i forhold til kildekritikk. Mye av historien er skrevet flere hundre år senere enn den fant sted, og overleveringene har lenge vært muntlig. Dette har gitt grobunn for at mange historiske fortellinger har blitt mystifisert og overdrevet. Da flere av disse historiene ble skrevet ned, må vi anta at det kan ha vært utfordrende å skille fiksjon fra virkelighet i mange av fortellingene. Det er ingen tvil om at fortellinger om Gange-Rolv fort kan ha blitt utsatt for mystifisering og tillagt hendelser som ikke er historisk korrekte. Ekrem og Mortensen peker på flere trekk i *Historia Norwegie* som de ser igjen i andre historiske tekster fra samme periode. Blant annet sammenlignes denne teksten med Theodoricus Monachus *Historia de antiquitate regum Norwagiensium*. Sammenfallende tekster fra ulike forfattere og fra ulike deler av det europeiske kontinentet, er uten tvil en stor styrke for *Historia Norwegie* som troverdig kilde. Bare ved å lese forklaringen disse tekstene gir på

---

⁶⁷ Ekrem & Mortensen (2006), s. 15

⁶⁸ Ekrem & Mortensen (2006), s. 8-10

hvorfor han ble kalt «Gange-Rolv» viser at en mystifisering av han som historisk figur fort kan oppstå. Det er ikke særlig vanskelig å argumentere for at det er lite sannsynlig at Gange Rolv var så fysisk stor at han ikke kunne ri på hest. Men for å snu på det vil det være nærmest umulig å si at det teoretisk sett er umulig heller.

3.5 Soga om Gange-Rolv

Vi vet i grunnen veldig lite om opphavet til Soga til Gange-Rolv. Det er en fornaldersaga som er skrevet en gang på 1300-tallet. Det ble ikke oversatt til norsk før i 1984 av Bjarne Fidjestøl. Sagaen er ifølge Fidjestøl «diktet på fritt grunnlag og har ikke mer enn navnet og kroppsvekten til felles med Gange-Rolv».⁶⁹ Fortellingen er en av de lengste heroiske sagaene, innholdsrik og med et veldig konsistent mønster. Den har åpenbart litterære kvaliteter på linje med mange av de islandske sagaene. Selv om den er klassifisert som en fornaldersaga har den mange likhetstrekk med den høviske litteraturen. Dette gjenspeiler seg i hvordan helten leter etter prinsessen og også hvordan den troløse tjeneren forræder han.⁷⁰ Som i mange fornaldersagaer blir forholdet mellom fakta og fiksjon uklart. Mye tyder på at forfatterne selv er klar over at grensene til det som er virkelig tøyes.⁷¹ Den høviske litteraturen hadde forøvrig sin storhetstid i høymiddelalderen og ble gjerne fremført av anonyme, men også navngitte trubadurer. Den høviske litteraturen bestod både av lengre ridderromaner og kortere fortellinger.⁷²

3.6 Gustav Storm

I *Kritiske bidrag til vikingtidens historie* skriver Gustav Storm i sin innledning at vikingenes aktiviteter gjorde at det er av stor betydning å undersøke hvilke resultater disse toktene hadde på områdene de reiste til og folkene som bodde der. Samtidig er det også interessant å se på hvilken påvirkning som kom andre veien. Hva tok vikingene seg med tilbake til Norden? Men enda viktigere er det å være bevisst på hvordan man skal behandle kildegrunnlaget. Storm bemerker at det er stor variasjon i kildenes innhold om vikingene. Denne variasjonen er ofte tydeligst når du ser på hvem som har forfattet kilden og hvor denne personen kom fra. Kilder fra engelske og franske historikere har, ifølge Storm, hatt en tendens til å undervurdere påvirkningen fra vikingene. Samtidig har historikere i

---

⁶⁹ Fidjestøl (1984), s. 94

⁷⁰ Kristjansson, Jonas (2007), s. 361

⁷¹ O'Connor (2005), s. 102

⁷² Kristjansson, Jonas (2007), s. 361

Norge, Sverige og Danmark ofte prøvd å gjøre vikingenes ulike oppnåelser til en felles nordisk historie. Da den danske Kong Knut erobret områder i England ble den skildret som en nordisk erobring av nordmenn og svensker. På samme måte ser man at den norske koloniseringen av Island også blir kategorisert som nordisk av svensker og dansker. På tross av at det har vært en oppfattelse av at vikingtiden har vært en felles arena for alle nordiske nasjoner, mener Storm at man også har sett at det de svenske historikerne fokuserer mest på bragder utført av svensker, og at de danske og norske ofte har gjort det samme. Han kommenterer også at når historieforskningen har utviklet seg slik den har frem til hans samtid er det behov for å ta en ny gjennomgang av kildene. Tidligere var det langt større aksept for å akseptere de gamle kildene som sanne og i de tilfellene hvor det var motstridene argumenter ble de ofte bortforklart med partiske historieskrivere.⁷³

3.7 Johannes Steenstrup

Johannes Steenstrup ønsket å se nærmere på kildene knyttet til vikingenes tokter og senere erobring av Normandie. I bok *Normannerne* gikk han detaljert til verks i et forsøk på å identifisere hvem som har skrevet om normannerne og hva de har skrevet. Steenstrup mente det var viktig å se nærmere på dette på grunn av den store påvirkningen vikingenes erobringer og tokter fikk for de områdene de slo seg ned i og med dette startet en ny tid og ny «ånd» i disse områdene. Derfor ønsket Steenstrup å gå igjennom alle annaler og krønikere som nevner normannerne. I tillegg gjør han et poeng av å se på noen som ikke nevner normannerne, selv om de kanskje burde nevnt de. Steenstrup var også tydelig på at han ville gjengi normannerne så etter de kildene som er tette på normannernes samtid. Med andre ord så er det først og fremst nærhet til hendelsenes tidspunkt som vil være det beste utgangspunktet for å determinere normannernes historie. Og jo lengre unna tidsepoken, jo mindre troverdighet har kildene. Dette er mye av årsaken til at Steenstrup blant annet avviste *Heimskringla* som en troverdig kilde.⁷⁴

---

⁷³ Storm (1878), s. 3

⁷⁴ Steenstrup (1876), s. 3

3.8 D.C Douglas

I 1942 skrev historiker David Charles Douglas en artikkel i tidsskriftet *The english historical review* som handlet om debatten om Gange-Rolvs opphav. I innledningen til artikkelen poengterte Douglas at det er et paradoks at så få engelske historikere har kommentert debatten, all den tid mange av kildene som diskuteres i debatten har sin opprinnelse fra Storbritannia. Douglas er spesielt opptatt av at å se på hvilke kilder de ulike sidene av debatten har benyttet seg av og hvordan disse holder seg utover midten av 1900-tallet.⁷⁵

---

⁷⁵ Douglas (1942), s. 417

4.0 Fortellingen om Gange-Rolv i middelalderen

I dette kapitlet skal jeg gå igjennom fortellingen om Gange-Rolv i et utvalg av tekster fra middelalderen. Jeg skal gå igjennom hver tekst og ta for meg hvordan vikingene fremstilles, hvilke aktører som er med, hva plottet er og hvilken påvirkning det har på den overordnede fortellingen om Gange-Rolv. I tillegg vil jeg se på hvilken funksjon fortellingene kan ha. Sentralt i analysen er hvordan begrepene «grunnfortelling», «hovedfortelling» og «sidefortelling» kan komme til uttrykk i fortellingene om Gange-Rolv.

Før jeg begynner på analysen av fortellingene ønsker jeg å kort klargjøre enkelte ord og begreper. Denne oppgaven har jeg benyttet tekster på både norsk, engelsk og dansk. De ulike kildene bruker mange forskjellige navn på Gange-Rolv, som Hrolfr, Gangerrolf og Rollo. For å tydeliggjøre at alle fortellingene handler om samme person har jeg valgt å konsekvent velge å bruke navnet Gange-Rolv uavhengig av hvordan han refereres som i de forskjellige tekstene. Begrunnelsen for dette er at det gjør det lettere for leseren å vite at det er samme person det dreier seg om. Det har også sammenheng med at det er Gange-Rolv som brukes mest og som også forekommer hyppigst i moderne historieforskning i Norge. Jeg gjør et unntak fra dette i avsnittet jeg skriver om tv-serien Vikings der jeg bruker navnet Rollo. Årsaken til det er at serien ikke gjør noe poeng av tilnavnet «gange» i Gange-Rolv. Og i valget mellom å bare bruke Rolv eller Rollo var det mer hensiktsmessig å forholde seg til Rollo.

4.1 Dudo of St Quentin - History of the Normans

Den første teksten jeg skal gå igjennom er Dudo of St Quentins History of the Normans. I denne fortelling er Gange-Rolv omtalt som Rollo. Her beskrives han som sønn av en mektig dansk høvding. I følge Dudo var kongen som da regjerte i Danmark, ute etter å fjerne alle som kunne utgjøre en trussel mot tronen. Derfor ble mange unge mektige krigere bannlyst fra landet. Dette var også tilfellet for Rollo og hans bror Gurim. De hadde nettopp mistet sin far, og den danske kongen så sin mulighet til å hevne seg på sønnene til den mektige høvdingen som hadde undergravet hans makt og autoritet. Kongen samlet sine menn og gjorde seg klar til strid, og da Rollo og Gurim ble klar over dette, samlet de sammen en tallrik hær. Hæren bestod av sterke menn fra alle aldre, en god kombinasjon

av unge og ivrige og eldre og vise. Dette ble starten på en fem år lang konflikt mellom Rollo og Gurim og den danske kongen. Etter fem år foreslo den danske kongen å inngå en fredsavtale for å få slutt på konflikten, noe Rollo og Gurim gikk med på så lenge de fikk beholde de landområdene som tilhørte dem. Den danske kongen hadde derimot ingen intensjon om å overholde avtalen, men han benyttet den som en mulighet til å få et overtak i krigen. Kongen angrep byen til Rollo om natten, og lurte hæren hans ut av byen ved å late som de flyktet da de så Rollo og hans menn. I mellomtiden snek en gruppe av kongens menn seg inn i byen til Rollo og plyndret den uten motstand, og da kongen så at byen var begynt å brenne, stoppet de rettetten og begynte å kjempe mot Rollos hær. Nå var hæren til Rollo og Gurim under angrep fra to sider og led store tap, blant annet ble Gurim drept i strid. Da det gikk opp for Rollo at slaget var tapt, greide han og noen få menn og komme seg unna.⁷⁶

I tiden etter dette skal Rollo ha flyktet til Scanza, et område som etter all sannsynlighet er den skandinaviske halvøy.⁷⁷ Her ble han værende en god stund før han fikk en visjon om å reise til England. Rollo hadde igjen fått en relativt stor hærske, mye på grunn av at kongen i Danmark stadig bannlyste krigere som oppsøkte Rollo på grunn av hans gode renommé og fordi han selv hadde gjort opprør mot kongen. Med disse seilte Rollo over til England i håp om å kunne slå seg ned der, men da engelskmennene fikk høre at Rollo var på vei, samlet de opp en stor hær for å forsvare seg mot ham. Flere slag ble utkjempet da han ankom England, men som den store krigeren Rollo var, maktet de ikke å beseire ham, og Rollo vant. Etter disse slagene var Rollo usikker på om han ønsket å bli værende i England for å erobre mer der, eller om han ville seile videre til frankerne. På ny fikk Rollo en visjon i drømme som sa at han skulle reise til frankerne for å la seg døpe og bli kristen, slik at alle hans synder ville forsvinne. I lys av denne visjonen oppsøkte Rollo den engelske kongen Athelstan, som var sett på som en from og barmhjertig konge. Rollo forklarte kongen både om sin situasjon med den danske kongen og sin visjon om å reise til frankerne. Etter å ha hørt Rollos historie, bestemmer Athelstan seg for å gi Rollo all den hjelp han trenger, og han får også tillatelse til å handle og bytte til seg alt som er nødvendig for å reise til frankerne. Etter å ha gjort ferdig alle forberedelsene, seiler Rollo til friserne hvor han bli møtt av en stor hær når han går i land. Denne hæren blir nedkjempet, og Dudo er nøye med å få frem Rollos fantastiske evner i strid. Siden

---

⁷⁶ Christiansen, 1998, s.27

⁷⁷ Christiansen, 1998, s.28

Athelstan og Rollo har blitt nære venner, sender den engelske kongen flere skip over med forsyninger og flere krigere. Som takk sender Rollo skip tilbake med varer de har plyndret av friserne.

Etter stadig vekk å ha blitt slått i strid av Rollo, kapitulerer til slutt friserne og må som et resultat av dette betale skatter og avgifter til Rollo. I striden med friserne mistet Rollo mange gode menn, og han var svært opprørt over dette. En mann dette særlig gikk utover var baron Rainer som hadde bidratt med mange menn i forsøket på å nedkjempe Rollo. Rollo oppfattet dette som uprovosert aggresjon fra baronens side, og han seilte derfor til Rainers landområder for å få sin hevn. Det ble utkjempet flere slag, både små og store, og til slutt fikk Rollo tatt Rainer til fange. Rollo hadde selv mistet noen av sine beste menn til fangenskap hos Reiners menn, og Rainers kone ba om å få en byttehandel, Rainer mot Rollos menn. Dette gikk ikke Rollo med på, og han truet med å halshugge Rainer med mindre de frigjorde hans menn og samlet alt gull og sølv som var tilgjengelig i hertugdømmet og overleverte det til han. Grepet av panikk gikk Rainers kone med på dette, og hun samlet inn alt sølv og gull i hertugdømmet, samt det som tilhørte kirken. Rollo fikk sympati med Rainers kone og bestemte seg for å tilby Rainer en fredfull løsning som ville sikre vennskap mellom de to. Han gav tilbake halvparten av det han hadde fått i sølv og gull, og frigjorde Rainer.⁷⁸

Etter å ha slutført dette, satte Rollo omsider kursen mot Frankerriket. Da han ankom områdene rundt Rouen, skal det ifølge Dudo ikke ha vært noe motstandsdyktig hær til stede, og biskopen for dette distriktet ba Rollo innstendig om ikke å angripe sivilbefolkningen. Rollo hadde ingen problemer med å etterkomme dette og la sivilbefolkningen være i fred, og han reiste lengre opp elven og slo seg ned der. Da de var der, kom det sendebud fra frankernes konge, som ønsket å vite hvem som var kommet til hans landområder og hvilke intensjoner de hadde. De danske vikingene gav et resolutt svar på dette, og gav i tydelige ordelag uttrykk for at de var kommet for å erobre Frankerriket. De frankiske troppene samlet seg og gjorde seg klare til strid. Under slaget ble den militære lederen, hertug Ragnold, drept, og de frankiske troppene flyktet. Slaget var vunnet, og Rollo gav umiddelbart ordre om å reise innover langs elven for å beleire Paris. Underveis i beleiringen av Paris ble mange nærliggende områder plyndret og okkupert av Rollos vikinger, og det var i et av disse angrepene at han tok Popa til fange.

---

⁷⁸ Christiansen (1998), s. 32-35

Hun var en frankisk kvinne av nobel ætt som han giftet seg med og sammen fikk de sønnen William. Samtidig som Rollo var opptatt med å beleire Paris ble den engelske kongen Athelstan utsatt for mytteri, og Rollo måtte derfor ta et valg om enten å prøve å innta byen, eller å gi opp beleiringen for å hjelpe sin venn. Han valgte til slutt det siste og satte seil mot England, der han kjempet mange slag for å hjelpe Athelstan i å gjenvinne makten.⁷⁹

Da han hadde lyktes med å slå ned det engelske opprøret returnerte han til Frankerriket for å fortsette beleiringen. Han beordret sine kommandører til å fortsette å plyndre de frankiske områdene. Beleiringen tæret svært på det frankiske folket, og til slutt greide den franske kongen å overtale Rollo til en midlertidig våpenhvile. Dette falt ikke i god jord hos enkelte av kongens hertuger som ønsket å benytte muligheten til å drive Rollo og de danske vikingene vekk fra sine land. De mobiliserte nok en gang til krig, men måtte etter mange slag omsider gi tapt for vikingene. Nå var den frankiske kongen desperat, og i et siste forsøk på å slutte fred med Rollo foreslo han en fredsavtale. Dersom Rollo lot seg døpe og underkaste seg den frankiske kongen, skulle han få store landområder, samt få gifte seg med kongens datter for å sikre at avtalen ble overholdt. Etter at Rollo hadde konsultert med sine høvdinge gikk de med på avtalen, og i 912 ble han døpt og tildelt områdene som i dag er kjent som Normandie. Etter dåpen tok han navet Robert og ble hertug av Normandie.⁸⁰

Fortellingen om Gange-Rolv i Dudos *History of the Normans* har egentlig to forskjellige deler. I den første delen er Gange-Rolv en norrøn viking og i den andre er han en kristen viking som blir hertug. I løpet at de to delene gjennomgår Gange-Rolv en endring i karakter og motivasjon. Denne transformasjonen har en helt tydelig effekt på hvordan fortellingen forstås og hvilket formål den har. I fortellingen om Gange-Rolv i *History of the Normans*, introduseres Rolv som sønn av en stor dansk høvding. At Gange-Rolv er sønn av en fremtredende høvding, underbygger og legitimerer hans krav om å bli hertug i Normandie. Tilknytningen til den engelske kongen Athelstan er også et poeng her, hvor Rolv mottar veiledning og gode råd fra en from kristen konge. Dette og hans ferdigheter som viking og sønn av en høvding, er hovedfokuset i første del av fortellingen. Dette eksemplifiseres i teksten med at alle vikingene som bortvises av den danske kongen, velger å oppsøke Gange-Rolv. I tillegg antydes det at han er en svært kapabel kriger, at

---

⁷⁹ Christiansen (1998), s. 36-41

⁸⁰ Christiansen (1998), s. 42

han vant mange slag og at han ofte hadde tatt liv av ti-talls, om ikke hundre-talls av fiender⁸¹. Det er likevel en underliggende antakelse at denne formen for krigerskhet også er ganske brutal⁸². Dudo er nøye med å understreke at det ikke ble gitt noen nåde eller barmhjertighet, hverken før, under eller etter slagene. Så selv om det er en klar hyllest av Gange-Rolvs egenskaper, så ligger det også et potensial for forbedring der også.

Det som skaper den todelte fortellingen, er drømmene Gange-Rolv får mens han er på reise. Disse er retningsgivende for han når han blir usikker på hva han skal gjøre. Denne typen åpenbaringer er veldig vanlig å finne i tekster fra denne tiden. Dette gjelder både tekster fra kristne og norrøne tradisjoner. I norrøne sagaer er drømmer ofte brukt som en del av den overnaturlige tematikken. Funksjonen er ofte knyttet opp mot bruk av følelser eller hendelser i fortellingen⁸³. I den kristne tradisjonen er det en lang sedvane for denne typen drømmer. I bibelen blir de stadig brukt for å knytte Gud og mennesket sammen. Utover i middelalderen var det vanlig å fortsette tradisjonen med at drømmer var en av måtene Gud prøvde å kommunisere og hjelpe mennesket på. Det er nok først og fremst denne tradisjonen Dudo ønsker å fremme ettersom han selv var munk. I tillegg er det viktig å se i hvilken sammenheng dette inngår. Dudo skriver en historie om Rikards slektstre, og på dette tidspunktet var kristen tro og moral den eneste rette. Ved å beskrive Gange-Rolvs «reise» fra hedensk viking til kristen hertug, legitimerer han Rikards opphav. Gange-Rolv kom til Normandie med drømmer om at han var sendt fra Gud, og det styrker også Rikard og hans posisjon som hertug fordi det kan tolkes dit hen at hans slekt er plassert der av Gud. Å bruke drømmer er som nevnt heller ikke et uvanlig fenomen i en kristen kontekst. Det er imidlertid viktig å legge til at det er mye som tyder på at det var en todelt oppfatning om drømmer og deres betydning også på denne tiden. Mange forbant drømmer og visjoner med noe farlig og hedensk. Selv om denne tendensen ble mer utbredt i løpet av senmiddelalderen, kan det tenkes at dette også har vært noe som Dudo tar i betraktning⁸⁴. Bruk av drømmer i hans fortelling om Gange-Rolf kan illustrere dette. Den første drømmen skildres svært pasifistisk for å være en drøm om erobring. Voldelige handlinger er simpelthen utelatt. Derimot bemerkes det at Gange-Rolv vasker seg i en fontene, noe som kan minne om en dåpshandling. I tillegg helbreder fontenevasken han. Det fortelles at mange fugler i forskjellige farger samler seg, noe som

---

⁸¹ Dudo, s. 29

⁸² Eksempelvis beskriver Dudo han som «hensynsløs» i kampens hete.

⁸³ Jakobsson (2017), s. 92

⁸⁴ Kruger (1993), s. 7

etter all sannsynlighet representerer andre hertuger og konger. Det presiseres at det hersker fred og fordragelighet mellom dem. Med andre ord kan man argumentere for at Dudo overdimensjonerer hvor «ikke-hedensk» denne drømmen er ved å gi den flere kristne markører. I denne trifektaen med både helbredelse, dåp og fredsmotiver er det vanskelig å se hvilke flere gudommelige handlinger som kunne fått plass i en enkelt drøm. Det skal åpenbart ikke herske noen tvil om hvilken type drøm dette er og hvor den kommer fra.

Det andre aspektet ved den todelte fortellingen er overgangen fra hedensk viking til kristen hertug. På denne reisen ser vi fra start til slutt mange endringer i Gange-Rolvs personlighetskarakter. Den mest markante endringen ligger i Gange-Rolvs evne til å vise barmhjertighet og ha en tilgivende holdning til andre. I starten av teksten fremheves Gange-Rolvs evne som kriger, men det er, som jeg nevnte tidligere, også veldig poengtert hvor brutal han var. På toktene og i slagene han kjempet mistet mange livet uten at det tilsynelatende affiserte Gange-Rolv. En stor og dyktig kriger, ja, men også med et mer barbarisk tilsnitt. Desto nærmere Rolv kommer Normandie derimot, jo mer utpreget blir hans evne til tilgivelse og forståelse. En annen interessant observasjon her er hvilke karakterer som ofte blir spart, nemlig presteskaper. Ved flere anledninger er det de geistlige som blir spart, mens de adelige må bøte med livet. I hvilken grad vi skal tillegge dette betydning er ikke helt klart, men det er nok ikke tilfeldig at dette forekommer i tekst skrevet av en munk. Om dette handler om å markere viktigheten av egen stand blir selvsagt bare spekulasjoner, men det er ikke utenkelig at understrekning av geistlighetens betydning kan ligge bak. Videre i teksten blir Gange-Rolv stadig mindre lysten på å løse konflikter gjennom krig, også når det gjelder andre enn de geistlige, og han tyr heller til diplomati når konflikter oppstår. Et godt eksempel på dette er det som skjer når han har hjulpet kong Athelstan med å beseire opprørerne i England. Da lederne for opprøret tilbyr å overgi seg, anbefaler Gange-Rolf sterkt at Athelstan går med på dette.⁸⁵ Dudo er nøye med å stadig vekke knytte kristen tro og moral opp mot handlingene til Gange-Rolv, og dette gjør han lenge før Gange-Rolv døper seg. På denne måten fremstår han som kristen lenge før dåpen, og mange av hans handlinger før dåpen blir også legitimert av kristen tankegang.

---

⁸⁵ Dudo, s. 40

Gange-Rolvs lange dannelsesreise fra hedensk viking til kristen hertug er muligens det mest fremtredende aspektet ved fortellingen til Dudo. Det er fortellingen om en viking som allerede var en stor og mektig kriger, som trer inn i sin gudevalgte rolle som hertug. Her blir han satt i en sammenheng hvor hans fortelling er begynnelsen på en arverekke som var skrevet som en hyllest til en stor slekt, og som ble enda større etter fortellingen til Dudo.

4.2 Historia Norwegie

Den neste teksten jeg skal gjennomgå er *Historia Norwegie*. Dette er et verk som antagelig er skrevet en gang på 1100-tallet av en ukjent forfatter. Teksten formål er å gjøre rede for en rekke hendelser og dåder som er gjort av norske konger. Det er vanskelig å vite om forfatteren har hatt kjennskap til Dudo. Det mangler imidlertid en del moment som Dudo trekker inn i sin fortelling.

Forfatteren starter med å beskrive Gange-Rolv som en person som var så fysisk stor at hester ikke maktet å bære han, og derfor måtte han gå hvor han enn ferdes, og det forklarer hvorfor han het Gange-Rolv.

Ifølge forfatteren av *Historia Norwegie* skal Gange-Rolv ha erobret Normandie med bare en håndfull menn. Teksten beskriver i detalj hvordan Gange-Rolv utmanøvrerte den lokale hæren i Rouen. Det hele starter med at alle mennene til Gange-Rolv graver dype groper før slaget skal ta til, og dekker dem til så ikke frankerne skal oppdage dem. Underveis i slaget later Gange-Rolvs menn som om de gjør retrett til skipene sine. Når franskmennene ser dette sender de kavaleriet etter for å sikre seieren. Kavaleriet rir rett ned i gropene som var gravd på forhånd, og forfatteren gjør det veldig klart at vikingene slakter de franske troppene som har gått i fellene. I teksten antydes det at vikingene, på grunn av sin overlegne militære taktikk og brutalitet, ikke møter noe motstand når de inntar byen Rouen. Dette gir Gange-Rolv kontroll over hele territoriet som etter dette blir kjent som Normandie. Videre forteller forfatteren at Gange-Rolv gifter seg med enken til den tidligere greven av området. Med dette starter rekken av arvinger som skal føre til Vilhelm Erobreren, og som beviser at den engelske kongeslekten er av norsk opphav.⁸⁶ Til slutt forteller forfatteren hvordan Gange-Rolv førte krig mot friserne og vant, men at han ble forrådt av sin stesønn som drepte han. I tillegg forklarer teksten at mennene til

---

⁸⁶ Ekrem & Mortensen (2006), s. 190

Gange-Rolv etablerte seg som herskere av Orknøyene samtidig som han førte krig mot friserne. Forfatteren hevder også at det er etterkommerne av disse vikingene som styrer øyene frem til den perioden *Historia Norwegie* er skrevet.⁸⁷

Det er mange interessante momenter i fortellingen om Gange-Rolv i denne teksten. Plottet tar for seg hvordan Gange-Rolv endte opp i Normandie og hvordan han fikk posisjonen som hertug over området. Den fokuserer ganske mye på det militære aspektet ved erobringen, hvilke taktikker som ble brukt og hvor overlegen vikingene var selv om de var langt færre i antall. Det er ikke så mange aktører i denne fortellingen. Det er kun Gange-Rolv som blir nevnt ved navn av vikingene. Selv om ingen andre nevnes med navn er det likevel interessant å merke seg at teksten sier at det var veldig få vikinger som bosatte seg der. Det er mulig at forfatteren underdriver hvor mange vikinger Gange-Rolv hadde med seg. Årsaken kan være at forfatteren ønsker å gi et inntrykk av at Gange-Rolv var en langt mer unik hærfører enn det han i realiteten var. Vi kan se lignende forsøk i noen av de andre tekstene også, der fortellingen om Gange-Rolv tilpasses slik at han skal skille seg ut fra andre vikinger.

Den detaljerte forklaringen på hvordan Gange-Rolv skal ha erobret Rouen og Normandie er ganske unik for *Historia Norwegie*. Her fremstilles han som en viking med et veldig solid opphav, med sterk fysikk og som en som fremstår som en dyktig militær strateg. Brutaliteten som fremstilles i teksten er antagelig trukket frem som et eksempel på vikingenes styrke, og det fremstår ikke som noe negativt. Denne typen brutalitet har en litt tvetydig rolle i fortellingen om Gange-Rolv. Som nevnt tidligere blir denne brutaliteten også trukket frem i Dudo, men her med en tydelig hensikt om å «reformere» Gange-Rolv. I *Historia Norwegie* derimot er brutaliteten beskrevet på en slik måte at den kan tolkes dit hen at det er noe som er helt nødvendig for å være en militærstrateg. De makabre handlingene setter Gange-Rolv i respekt, og han kan ta selve byen uten at sivile liv går tapt. Gange-Rolv fremstilles også som en viking som kunne utmanøvrere sterke fiender selv om han hadde et langt mindre antall krigere under seg. På tross av langt færre krigere, vinner Gange-Rolv likevel slagene relativt enkelt. Narrativet om Gange-Rolv spiller altså på en romantisering av vikingenes overlegenhet i forhold til andre europeiske folkegrupper. Han er fysisk sterk, så stor og tung at han angivelig ikke kan ri på hest. Han er smart og vet hvordan han skal bruke slagmarken til sin fordel for å oppnå seier i strid.

---

⁸⁷ Ekrem & Mortensen (2006), s. 69

Han fremstilles også som en person med politisk teft, best illustrert med avgjørelsen om å gifte seg med den avdøde grevens enke.⁸⁸ På denne måten befester han sin posisjon og sikrer seg høy legitimitet også hos frankerne.

4.3 Heimskringla

I sagaen om Harald Hårfagre blir vi introdusert for Ragnvald Mørejarl. Han beskrives som en av Haralds nærmeste venner, og en han satte stor pris på. Ragnvald var gift med Hild, og sammen hadde de to sønner. Den ene av disse var Rolv. Rolv beskrives som en stor viking, og da han var blitt voksen var han så stor at ingen hest kunne bære han. På grunn av dette måtte han alltid gå når han skulle ut å reise, og derfor ble han kalt Gange-Rolv. Videre forteller Snorre hvordan Gange-Rolv ofte reiste østover for å plyndre. Det var etter en av disse toktene at han kom tilbake til Viken.⁸⁹ Gange-Rolv skal angivelig ha fortsatt med å plyndre der enda dette var forbudt ved lov. Da Harald Hårfagre, som selv var i Viken på dette tidspunktet, fikk høre at Gange-Rolv hadde gjort strandhogg, ble han svært sint og han erklærte Gange-Rolv fredløs i Norge. Dette skal ha falt Gange-Rolvs mor, Hild, tungt for brystet og hun skal angivelig ha reist for å møte kongen for å få han til å oppheve avgjørelsen og gi Gange-Rolv fred.⁹⁰

Dessverre for Hild og Gange-Rolv var kong Harald ikke til å rikke, og avgjørelsen stod fast. Da kvad Hild dette;

Nevjas navn jages,
nå drives flykting fra landet
Haulders kjekke ættmann:
hvi så streng, herre?
Ondt er, edle fyrste
å bites med slik en ulv:
Hjorden vil han ei spare,
hvis han må løpe til skogs.

Gange-Rolv reiste fra Norge til Suderøyene, og derifra reiste han videre til Frankrike hvor han plyndret og erobret et stort hertugdømme. Dette hertugdømme bygget han med andre

---

⁸⁸ Ekrem & Mortensen (2006), s.67

⁸⁹ Området på begge sider av Oslofjorden

⁹⁰ HKR; s. 64

nordmenn, og derfor heter det i dag Normandie. Jarlene av Normandie stammer fra Rolvs ætt. Sønnen til Rolv ble kalt for Vilhjalm, og han ble far til Rikard, som også kalte sin sønn for Rikard. Han var far til Robert Langsverd, som fikk sønnen Vilhjalm, også kjent som Viljalm erobreren. Det er fra Vilhjalm erobreren at de engelske kongene stammer fra.⁹¹

Det er flere aspekter ved fortellingen om Gange-Rolv i denne teksten som er svært interessante å se nærmere på. Det første aspektet er hvem som er aktørene i denne fortellingen. Både Harald Hårfagre og Gange-Rolvs foreldre har viktige funksjoner i denne fortellingen. Det er ikke uten betydning at Gange-Rolv er sønn av Ragnvald Mørejarl, ettersom det gir ham langt større legitimitet som hertug i Normandie. Forklaringen til dette ligger blant annet i hvordan den sosiale strukturen var i norrøn tid. Som sønn av en jarl blir det etablert at Gange-Rolv er av en nobel ætt, og det var veldig vanlig å tenke at de adelige trekkene ved slike slekter gikk i arv.⁹² I tillegg beskrives Ragnvald Mørejarl som en av de mektigste vikingene i Norge på denne tiden.⁹³ Begge disse poengene er med på å løfte Gange-Rolvs posisjon, fra en «ordinær» viking til en langt mer betydningsfull skikkelse.

Gange-Rolvs mor, Hild, er også en viktig brikke i fortellingen. Slektskap er en viktig faktor i de norrøne maktstrukturene, og det er ikke uvanlig at en bror, mor eller far prøver å komme hverandre til utsetning i de ulike sagaene. Hennes ønske om frifinnelse og tilgivelse for sin sønn passer godt inn i det mønsteret som kommer til syne, ikke bare i Sagaen om Harald Hårfagre, men i hele *Heimskringla*. Det er tydelig at kvinners rolle ikke direkte blir sett i sammenheng med det politiske maktspeillet ettersom de ikke deltar i krig. Likevel er de en indirekte aktør hvor de prøver å påvirke de avgjørelsene som tas på politisk hold. En av de viktigste grunnene som kvinnene hadde for å delta i det politiske spillet, var ønsket om å finne fredfulle løsninger som ville frede eller beskytte deres nærmeste slektninger. I hvilken grad dette lykkes hang ofte sammen med hva det langsiktige politiske målet var for den mannlige motparten.⁹⁴ I Gange-Rolvs tilfellet kan det tenkes at et slikt forsøk på å påvirke, ikke førte frem fordi Hårfagres langsiktige mål var å sikre lovlydige borgere. Et unntak for loven kunne ikke aksepteres, og bannlysningen ble stående. Det er også et poeng at teksten kobler Harald Hårfagre og

---

⁹¹ HKR; s. 64

⁹² Bagge (1991), s. 126

⁹³ Bagge (1991), s. 96

⁹⁴ Bagge (1991), s. 117

Gange-Rolv sammen, fordi dette skaper en direkte kobling mellom den norske kongemakten og hertugen av Normandie. Kongetittelen har stor betydning i *Heimskringla*, og det understreker også at Gange-Rolvs posisjon var svært nær kongemakten også før han ble hertug i Normandie. Kongemakten i England skriver seg for øvrig tilbake til Gange-Rolv.

Så over til den viktigste aktøren i fortellingen, som naturlig nok er Gange-Rolv selv. Som jeg har vært inne på tidligere i denne oppgaven fantes det et tydelig ideal for hvordan vikingene skulle være både når det gjaldt utseende og personlighet. I sagaen om Harald Hårfagre blir Gange-Rolv beskrevet som fysisk veldig stor. Selv om det ikke fremkommer andre trekk ved Gange-Rolvs utseende enn dette i fortellingen, er det likevel av ganske stor betydning at det er størrelsen hans som spesifikt nevnes. I hele *Heimskringla* kommer det tydelig frem at den fysiske størrelsen på konger eller store høvdinge, ofte var en viktig faktor, særlig i de eldste sagaene. Dette spilte inn på deres evne til å lede andre vikinger i krig eller på tokt⁹⁵. Det er neppe tilfeldig at Gange-Rolv tillegges en av de viktigste trekkene til en konge eller høvding når han erobrer nord-Frankrike og blir hertug. Det underbygger plottet veldig godt også, som i hovedsak handler om hvordan Gange-Rolv ender opp som hertug i Normandie. En viktig del av plottet er også at det er norske vikinger som er med Gange-Rolv, og det er derfor navnet «Normandie» oppstår.

4.4 Soga om Gange-Rolv

Soga om Gange-Rolv er en eventyrsaga som mest trolig er skrevet rundt 1300-tallet. I forhold til den historiske Gange-Rolv har forfatteren av denne sagaen lånt både navnet og de fysiske attributtene når han skal beskrive sin karakter. Det faktum at denne teksten er ren fiksjon, skiller den naturligvis fra de andre tekstene som er gjennomgått i denne oppgaven. Denne teksten er tatt med for å understreke hvordan fortellingen om Gange-Rolv ikke bare handler om han som historisk figur, men også hvordan han kommer til uttrykk i andre litterære former. *Soga om Gange-Rolv* har mange literære trekk til felles med eventyr, eller som vi kommer til å se senere i oppgaven, med sjangeren som brukes i en tv-serie om vikingene. Sagaen klassifiseres som en heroisk saga, og den er en av de lengste i sitt slag. Den følger også mange av de vanlige sjangertrekkene for denne type tekster. Særlig de romantiske plottene der helten leter etter den vakre jomfruen, og der

---

⁹⁵ Bagge (1991), s. 147

håret hennes er den eneste ledetråden. Det andre plottet er den troløse tjeneren som gjør det han kan for å lure sin herre for egen vinnings skyld.⁹⁶ I sagaen om Gange-Rolv kan vi lese om hans lange reise rundt i Skandinavia og Gardarike. Plottet i teksten kan kort oppsummeres med at Gange-Rolv reiser fra Ringerike i Norge for å reise rundt i Skandinavia. Reisen fører ham til Danmark, hvor han blir god venn med Torgny jarl. På oppdrag fra jarlen drar Gange-Rolv ut på et oppdrag med mål om å få med seg den vakre prinsessen av Gardarike tilbake til Danmark og Torgny jarl, slik at han kan gifte seg med henne. *Soga om Gange-Rolv* er detaljrik i sine beskrivelser av både aktører, objekter, sammenhenger og kontekst forøvrig.

Gange-Rolv kommer inn i fortellingen som en sønn av en norsk vikingkonge som het Sturlaug den strevsomme. Rolv var en kraftkar sammenlignet med andre menn, han var både høy og tykk. Så stor var han at det fantes ingen hest som maktet å bære han, og derfor måtte han stadig reise til fots. Derfor fikk han også tilnavnet Gange-Rolv. Gange-Rolv blir beskrevet som en rolig og tilbaketrukket person. Han omgikk ikke noe særlig med andre, hverken familie eller venner. Gange-Rolv ønsket å skape et navn for seg selv og bestemte seg for å sette kursen mot Danmark med sitt eget skip og mange sterke menn. I Danmark møtte Gange-Rolv en høvding som het Torgny. Torgny var blitt en gammel mann, og dronningen hans var død. Han hadde to barn, en sønn og en datter, som begge var både vakre og lovende og som het Stevne og Tora. Gange-Rolv fikk i oppdrag å reise til kong Eirik av Gardarike for å redde en prinsesse, som var holdt fange av kongen. Årsaken til dette var at Torgny hadde funnet en hårløkk som tilhørte prinsessen og nå ønsket han å gifte seg med henne. Som takk for all vennlighet og gjestfrihet Gange-Rolv hadde fått, skulle han ta på seg oppdraget om å vinne en turneringen for å redde prinsessen, som het Ingegjerd. Gange-Rolv ønsket også å gjøre det alene ettersom det gav best mulighet for å ikke bli lagt merke til av mennene som hadde tatt prinsessen til fange.⁹⁷

På reisen til Gardarike ble Gange-Rolv angrepet av en mann ved navn Vilhelm. Gange-Rolv overvant han ganske lett, og for å gjøre opp for seg tilbydde Vilhelm seg å være tjeneren hans slik at reisen videre ville bli lettere. Gange-Rolv godtok dette noe motvillig, for selv om han så fordelene med å få litt hjelp, så stolte han ikke på Vilhelm. Da de hadde gått et lagt stykke kom de til en gård. Vilhelm foreslo at de burde stoppe der for å hvile siden han var i slekt med han som eide gården. De ble tatt godt imot, og de fikk mye mat

---

⁹⁶ Kristjansson (2007), s. 361

⁹⁷ Fidjestøl (1984), s. 104

og drikke, og da kvelden kom ble det redd opp en fin seng for Gange-Rolv. Da Rolv våknet oppdaget han umiddelbart at han var bundet på hender og føtter, i tillegg til å være knytt fast til en stor bjelke. Vilhelm, bonden og alle huskarene hans som stod over Rolv, gav han to valg; enten måtte han tjene Vilhelm og hjelpe han med å dra til Gardarike og overtale kong Eirik til å la han gifte seg med søsteren hans Gyda, eller så kunne han bli brent på et bål. Ettersom Gange-Rolv hadde lovet Torgny å vinne turneringen og at han, naturlig nok, slett ikke hadde lyst til å dø, var valget enkelt for Gange-Rolv.⁹⁸

De reiste så videre til Gardarike og ble tatt vel imot av kong Eirik, han som hadde tatt prinsessen til fange. Vilhelm satt rundt bordet med kongen og skrøt veldig av sine ferdigheter i jakt og idrett, men da han ble invitert med for å vise sine evner, takket han nei. Da kongen poengterte at de hadde sett lite til disse ferdighetene som han skrøt sånn av, svarte han bare at det ikke så ut til at noen av kongens menn kunne være en utfordring. Da foreslo kongen at han kunne bevise hvor dyktig han var ved å felle en hjort som de hadde jaktet på i tre dager uten hell. Vilhelm svarte at det var bare han som kunne felle hjorten, og han lovet å komme tilbake med den. Vilhelm sendte Gange-Rolv etter hjorten som tok han langt inn i skogen. Omsider kom de til en liten åpning i skogen med en haug i midten. Da Gange-Rolv jaget hjorten i retning haugen, åpnet haugen seg og en alvekone kom gående ut. Alvekonen fortalte Rolv at hjorten var hennes, og at hun ikke ville la han få den med mindre han gjorde henne en tjeneste. Gange-Rolv hjalp alvekonen og som takk for hjelpen fikk han en gullring som ville hjelpe han i tiden som kom. Når han hadde den på fingeren sin ville han aldri gå seg vill, verken på land eller på sjø, og alle utfordringer som han måtte møte på, skulle han vinne over. De returnerte til kong Eirik, og det var Vilhelm som bar dyret inn i hallen mens han skrøt voldsomt av sine jaktferdigheter. Kongen var derimot ikke overbevist om at det var Vilhelm som felte dyret. Derfor ville han gi Vilhelm en ny test, han skulle dra til gravhaugen til Reggvid, den gamle kongen av Gardarike som en av kong Eirik menn hadde drept, og hente ut rustningen og våpenet hans. Da protesterte Vilhelm, for han visste at alle som hadde prøvd å ta seg inn i gravhaugen til Reggvid, hadde forsvunnet. Men kong Eirik lot seg ikke rikke og sa at ingen fikk gifte seg med Gyda om de ikke hadde mot til å ta denne testen.⁹⁹

Noen dager senere la Gange-Rolv og Vilhelm ut for å ta seg inn i gravhaugen til Reggvid. Da de var kommet et langt stykke begynte en voldsom storm å ta til, og det ble nesten

---

⁹⁸ Fidjestøl (1984), s. 117

⁹⁹ Fidjestøl (1984), s. 123

umulig for Vilhelm og Gange-Rolv å komme seg fremover. Til slutt måtte Vilhelm gi opp og snudde for å gå tilbake. Men Gange-Rolv som hadde fått gullringen av alvekona, kunne imidlertid fortsette. Etter å ha gått en stund kom Rolv frem til gravhaugen og ble møtt av Reggvid. Der avslører han at det var han som sendte hårlokken til Torgny, fordi han visste at det bare var Gange-Rolv som kunne hjelpe datteren hans. Reggvid advarte også mot kong Eirik sine trollmenn, Sørkve og Grim Ægir. Hvis de noen gang fant ut at Gange-Rolv hadde vært i gravhaugen, ville de prøve å drepe han, siden det bare var med rustningen til Reggvid at man kunne beseire Sørkve i turneringen. Etter det fikk Gange-Rolv ta meg seg ut alt han trengte fra gravhaugen. Gange-Rolv gjemte unna rustningen han trengte for å vinne turneringen og gav resten til Vilhelm. Gange-Rolv og Vilhelm returnerte til kong Eirik, og Vilhelm la frem det de hadde hentet ut fra gravhaugen til Reggvid. Kong Eirik tok våpnene for seg selv slik at Sørkve ikke skulle risikere at noen brukte de mot han.¹⁰⁰

Etter dette tilbrakte Gange-Rolv og Vilhelm vinteren hos kong Eirik. Vilhelm og Gyda så tilsynelatende ut til å trives i hverandres selskap. Mens Gange-Rolv og Vilhelm var i Gardarrike, ble kong Eirik angrepet av Sote, en av småkongene i Tartarriket. Kong Eirik samlet hæren sin og kalte til seg Vilhelm. Siden han ikke hadde fått se selv alle de dyder Vilhelm hevdet at han hadde gjort, var dette en gylden mulighet til å se hva han dugde til. Vilhelm fikk beskjed om at han måtte finne Sote under slaget, og drepe han, ellers kunne ikke kongen i god tro la Gyda gifte seg med han. Vilhelm sa seg enig i at det var på tide at kongen selv fikk se hva han dugde til, og bad om å få ett av de beste våpnene og en av de beste hestene, så skulle han ta ut Sote for han. Kongen gikk med på kravene og tok hæren med seg for å møte hæren til Sote. Så snart slaget startet, red Vilhelm ut i et lite skogholt hvor Gange-Rolv ventet på han. Han insisterte på at Gange-Rolv skulle ta på seg rustningen hans, og ta hans plass i hæren. Siden Gange-Rolv hadde sverget å tjene han, gjorde han som han fikk beskjed om. Han red ut igjen på slagmarken og drepte mange menn, og kom etter hvert frem til Sote. De kjempet en hard kamp som Gange-Rolv tilslutt vant. Resten av hæren var nå nedkjempet og la på flukt. Kong Eirik og resten av hæren hans sprang etter og drepte mange av dem. I mellomtiden gikk Gange-Rolv tilbake til skogholtet og gav rustningen tilbake til Vilhelm, og han fortalte ham om alt som hadde skjedd. Vilhelm red tilbake til kongen og spurte om han endelig var overbevist om ferdighetene hans, men kongen var fortsatt tvilsom og mente at det var Gange-Rolv som

---

¹⁰⁰ Fidjestøl (1984), s. 126

måtte ha vært på slagmarken. Nok en gang måtte Gange-Rolv benekte at han hadde noe med dette å gjøre, og siden kongen ikke kunne bevise noe annet, gav han til slutt etter og godtok at Vilhelm skulle få gifte seg med Gyda. Etter bryllupet var ferdig gikk Rolv inn på rommet til Vilhelm og sa at siden han nå hadde overholdt avtalen med han, var han ferdig med å være tjeneren hans. Etterpå gikk Gange-Rolv inn i hirden til kong Eirik og var godt likt av sine sidemenn, for han var gavmild med sølvet sitt, slik som han pleide å være.¹⁰¹

Omsider var tiden kommet for den siste turneringen som skulle avgjøre hvem Ingegjerd skulle gifte seg med. Det var hennes siste mulighet for å finne en kjempe som kunne vinne turneringen for henne slik at hun ikke trengte å gifte seg med kong Eirik. Kong Eirik samlet sammen et ting hvor Ingegjerd skulle få velge seg ut sin kjempe som skulle konkurrere mot Sørkve. Ingegjerd møtte på tinget, og ingen greide å ta øynene vekk fra henne, for det var ingen ord som kunne beskrive hvor vakker hun var. Den eneste som så en annen vei var Gange-Rolv som trakk hetten ned foran øynene. Etter å ha sett alle krigerne som var der i øynene, kom hun tilslutt til Gange-Rolv, som fortsatt satt der med hetten ned over hodet. Hun tok av han hetten og sa til kong Eirik at dette var mannen hun ville skulle delta i turneringen for henne. Gange-Rolv gikk og hentet rustningen han hadde fått av Reggvid, og da turneringen kom, vant han mot alle som utfordret han. Tilslutt ankom Sørkve sammen med kongen og Vilhelm, og de gjorde seg klar til duellen. Gange-Rolv og Sørkve red mot hverandre tre ganger med lanse, først slo han hjelmen av Sørkve, så slo han vekk skjoldet hans og den tredje gangen traff han brynjen hans og kastet han opp i luften, og da han landet brakk han nakken. Når kongen så hva som hadde skjedd, ble han rasende og beordret krigerne sine om å omringe Gange-Rolv og drepe han. Krigerne omringet Gange-Rolv, men han kjempet seg enkelt ut og drepte over hundre av kongens menn. Han tok med seg Ingegjerd og red vekk fra turneringen.¹⁰²

Etter en god stund på reise ble de tatt igjen av Vilhelm, som kastet seg på knærne og ba om tilgivelse. Gange-Rolv fikk stor sympati med Vilhelm, og lovet han at han ikke skulle ta livet av han. Vilhelm reiste videre med Gange-Rolv og Ingegjerd, og da de hadde overnattet i en hytte, så Vilhelm sitt snitt til å gjennomføre sin hevn. Han gikk inn i hytten og hugget av føttene til Gange-Rolv og lot han ligge for døden. Han tok med seg Ingegjerd, og fortalte henne at dersom hun ønsket å leve, måtte hun gjøre som han sa.

---

¹⁰¹ Fidjestøl (1984), s. 131

¹⁰² Fidjestøl (1984), s. 135

Ettersom hun ikke hadde noe ønske om å dø, måtte hun bare akseptere Vilhelm selv om hun hadde store vansker med å reise fra Gange-Rolv i den fatningen han var i. I stedet for å reise tilbake til Kong Eirik bestemte Vilhelm seg for å heller levere Ingegjerd til Torgny i Danmark. Da han kom til Torgny, fortalte Vilhelm at han hadde sluttet seg til Gange-Rolv da han skulle til Gardarike. Han hevdet at han hjalp Gange-Rolv med å vinne turneringen, men da den var vunnet hadde Kong Eirik beordret Gange-Rolv drept. Som takk for at han hadde tatt med seg Ingegjerd til Torgny, ba Vilhelm om å få gifte seg med datteren hans, Tora. Som bevis på historien sin viste han føttene til Gange-Rolv, og Torgny hadde kanskje også trodd på han om ikke Ingegjerd hadde sagt at alt det Vilhelm sa, var løgn. De bestemte seg for at de skulle vente en måned for å finne ut om Vilhelm snakket sant. I løpet av dette tidsrommet hadde Gange-Rolv kommet seg i huset til sin gamle venn Bjørn, som var en av Torgnys rådgivere.¹⁰³

Hesten Dulcifar hadde båret Gange-Rolv til Bjørn sitt hus, der møtte han trollmannen Mondul. Mondul hadde lurt Bjørn og forhekset hans kone og da Gange-Rolv kom inn i huset angrep Mondul han. Gange-Rolv fikk raskt overmannet Mondul og for å ikke risikere å bli drept tilbød han seg å helbrede føttene til Gange-Rolv. Føttene ble satt på plass ved hjelp av trolldom og medisinske salver. Etter dette dro Gange-Rolv med mange menn ut for å få hevn på Kong Eirik. I Gardarike var hæren til Gange-Rolv kommet i land og gjorde seg klar til slag mot Kong Eirik. Mange av de som hadde hjulpet Gange-Rolv på veien, kom til slaget for å hjelpe han. Til og med familien hans kom med mange sterke menn fra Ringeriket. Det ble en hard og lang kamp, og det var mye magi som ble brukt for å forsøke å få overtaket i slaget. Mange gode menn falt i slaget, og til slutt løftet Kong Eirik opp fredsskjoldet og hærene trakk seg tilbake. Gange-Rolvs hær var kommet ned i bare to tusen mann, og fienden hadde trukket inn i festningen sin. Etter at begge sider hadde fått pleiet de sårede, tok de til slagmarken igjen og denne gangen var det ingen vei tilbake. I slaget som fulgte fikk endelig Gange-Rolv sin revansje, og både Kong Eirik og flere av hans beste menn ble drept, og seieren var sikret. Resten av historien tar i all hoved sak for seg hvilke allianser og avtaler Gange-Rolv gjør som konge av Gardarike. Han giftet seg også med Ingegjerd som han hadde reddet fra Kong Eirik, og styrte Gardarike som en klok og myndig konge. Og slik slutter *Soga om Gange-Rolv*, en fortelling som ikke har noe annet tilfelles med den historiske Gange-Rolv annet enn navnet.¹⁰⁴

---

¹⁰³ Fidjestøl (1984), s. 139

¹⁰⁴ Fidjestøl (1984), s. 179

Fortellingen om Gange-Rolv som historisk person kan også bli belyst av denne type tekster fordi vi kan tillegge det en viss betydning at slike heroiske sagaer blir skrevet med han som inspirasjon. Fortellingen i seg selv er skrevet som underholdning, signifikansen ligger i hvorfor akkurat Gange-Rolv er brukt som inspirasjon. Det er ingen tvil om at hovedfortellingen om Gange-Rolv i den muntlige tradisjonen har hatt betydning for denne tekstens tilblivelse. Historiker Hayden White påpeker blant annet i en av sine bøker at det historiske har blitt sett på som å stå i motsetning til det mytiske. Det blir derfor utfordrende når det mytiske former fortellingen på en slik måte at det blir poetisk i sin oppbygging.¹⁰⁵ I så måte er *Soga om Gange-Rolv* et godt eksempel på dette. Det er forøvrig interessant å registrere at forfatteren av denne sagaen avslutter med betraktninger som på mange måter ligger tett på det White er opptatt av når det gjelder historie som fortelling:

No kan det vere at denne soga ikkje samsvarar med andre soger om dei same tinga, anten det no gjeld ymse hendinger eller namn på folk, eller kva som blir utført av den eine eller andre med frægd og klokskap, eller trollskap eller svik, eller kvar dei ulike høvdingane rådde. Men då får vi tru at dei som har skrive saman desse tidender, har hatt eit kvart å byggje på, anten det er gammel kvedskap eller fråsegner frå frode menn. Det er vell også få eller ingen soger frå gamle dagar som er slik at folk vil leggje eiden sin på at alt har hendt nett slik det er sagt, for i dei fleste blir vel eit og anna ord lagt til [...] Det sømer seg derfor ikkje å laste forteljingane til frode menn, eller kalle dei lygn, om ein ikkje då sjølv kan fortelje meir troverdig eller bere soga fram med fagrare ord.¹⁰⁶

Sitatet viser at forfatteren tenker at jo bedre historien er fortalt, desto mer troverdig er den. Selv om vi ikke kan etterprøve utsagnene, kan vi heller ikke med sikkerhet avvise at ikke deler av teksten kan ha med virkeligheten å gjøre. Forfatteren hevder at han bare har gjort som de øvrige forfatterne på denne tiden, nemlig bygget på de fortellingene som har eksistert og skrevet en saga på grunnlag av disse. Poenget er ikke om det som skjer i teksten er sant eller ikke. Det er i større grad fortellingens troverdighet, altså hvor godt historien er fortalt, som avgjør tekstens status.

Hovedfortellingen i *Soga om Gange-Rolv* handler om hvordan at Gange-Rolv fremstilles som idealviking. Dette kommer blant annet til uttrykk i Gange-Rolvs overlegne fysiske styrke og reisen som fører han fra Norge til Gardarike der han krones som konge. Han

---

¹⁰⁵ White (2003), s. 30

¹⁰⁶ Fidjestøl (1984), s. 180

fremstilles også som jovial, medgjørlig og romslig overfor hans allierte, dette gjør han til en populær og beundret viking.

4.5 Analyse av fortellingene om Gange-Rolv

Fortellingene om Gange-Rolv er mange, men ofte korte. Han er en karakter som mange nevner, men som få historikere ønsker, eller hadde muligheten til, å gå i dybden på. Dette gir selvsagt noen utfordringer når det gjelder hva som skrives om han. Desto tynnere dette grunnlaget er, desto mer vanskelig blir det å gjøre en tilfredsstillende analyse. På tross av det tynne grunnlaget er det likevel flere av fortellingene som har fellestrekk, og en del av disse skiller seg markant fra de resterende tekstene. Innledningsvis nevnte jeg at Gange-Rolv har noen mytiske trekk, det vil si at de historiske kildene vi har om Gange-Rolv tillegger han en del dyder og egenskaper som det er vanskelig å se for seg er realistisk for en enkelt person. De mytiske trekkene kommer svært tydelig frem i *Soga om Gange-Rolv*, men flere av de samme trekkene er også ganske merkbare i Dudos *History of the Normans*. *Soga om Gange-Rolv* er åpenbart skrevet som underholdning. Handlingen er fiktiv og har svært mange litterære fellestrekk med norske eventyr, der protagonisten er en underdog som vinner prinsessen og kongeriket. På tross av at teksten på ingen måte er historisk korrekt, gir den oss likevel en indikasjon på hvordan fortellingen om Gange-Rolv oppfattes på 1300-tallet. Etter å ha gjennomgått de mest kjente tekstene hvor Gange-Rolv nevnes, mener jeg det likevel er grunnlag for å etablere en grunnfortelling knyttet til hans eksistens. Det er nok kilder som trekker han frem i en historisk kontekst til at det er mulig å anta at den muntlige tradisjonen bygger på en reel historisk person. Dette er i tråd med den konklusjonen de fleste historikere har kommet frem til i moderne historieforskning. I tillegg er de tekstene som i størst grad gir Gange-Rolv mytiske konnotasjoner, også de som mest åpenbart er fiktive. Summen av disse betraktningene er at det er mulig å se på de ulike aspektene ved fortellingen om Gange-Rolv, på tross av et noe snevert grunnlag, for å undersøke hvilken funksjon de kan ha hatt.

La oss se nærmere på grunnfortellingen om Gange-Rolv som utkrystalliserer seg i de ulike tekstene som er gjennomgått. Det første og mest grunnleggende i jakten på en grunnfortelling er å se på fremstillingen av personen Gange-Rolv. De forskjellige tekstene virker alle å være svært samstemte i hans store fysikk og hvordan han fikk navnet Gange-Rolv. I *Historia Norwegie* og *Heimskringla* er fortellingen om hvordan han fikk navnet nesten helt identisk. I de andre tekstene er det de samme hovedtrekkene som går igjen

enten de fortelles rett ut eller mer implisitt. Det er altså Gange-Rolvs store fysikk som gjør at han ikke kan ri på hest, og derfor må han gå hele tiden. En slik grunnfortelling kan virke mer som en kuriositet, men den gir et tydelig bilde av en person som åpenbart må stikke seg litt ut fra mengden. Det er ikke uvanlig at personer fra norrøn litteratur blir beskrevet som fysisk store og sterke, men i Gange-Rolvs tilfelle er det altså snakk om en størrelse som er litt utenom det vanlige.

I tillegg var Gange-Rolv også en viking, altså en som reiste på plyndringstokter rundt om i Europa. En slik påstand fremstår antagelig som svært opplagt og kanskje unødvendig å poengtere, men ettersom ikke alle skandinaver dro i viking synes jeg likevel det er verdt å ta det med som en del av grunnfortellingen om Gange-Rolf. Det var det faktum at han var viking som også gjorde at han seilte rundt i Europa, og hans fortelling ville vært annerledes dersom han ikke hadde vært viking. Både de historiske og de fiktive kildene forteller om at han var på vikingtokter. I *Heimskringla* blir det som nevnt tidligere sagt at han til og med plyndret i Norge, noe som var ulovlig under Harald Hårfagre. I Dudos *History of the Normans* legges det også mye vekt på Gange-Rolvs plyndringstokter. I denne teksten det er først og fremst i områdene rundt de britiske øyer at Gange-Rolvs herjinger finner sted. Det er også tilfelle i *Historia Norwegie*. Her er det kun tokter til de britiske øyene som nevnes. I *Heimskringla* legges det også til at Gange-Rolv plyndrer i øst, og det er godt mulig at det er denne delen av fortellingen som *Soga om Gange-Rolv* bygger på. I *Soga om Gange-Rolv* er mye av handlingen lagt til Gardarike, som rent geografisk angivelig skal ha ligget i dagens Russland, og her er Gange-Rolvs plyndringstokter i området i fokus. I tillegg er det enten poengtert eller gjort implisitt at plyndring og krig var noe Gange-Rolv var ganske dyktig til. Vi ser altså en hovedfortelling om Gange-Rolv som en dyktig kriger og hærfører. Han seiler både i øst og i vest og befester sitt renomme der han kommer. I de fleste av disse fortellingene er det disse toktene som legger grunnlaget for at han omsider reiser til områdene i Normandie. Det er her han påtar seg rollen som beskytter for de nordligste delene av Frankrike, på vegne av den franske kongen.

Gange-Rolv blir i alle fortellingene portrettert som forsvarer av andre. I Dudos *History of the Normans* og *Historia Norwegie* er Gange-Rolv beskrevet som en viktig brikke for den franske kongen. Frankrike hadde store problemer med å stoppe vikingtokter langs nordkysten, og Gange-Rolv fremstod som en effektiv løsning på problemet. I *Heimskringla* er ikke dette nevnt mer enn med noen enkle setninger, som sier at Gange-

Rolv på et tidspunkt ankom Normandie og ble hertug der. Et mer underliggende poeng er hvordan Gange-Rolv også fremstilles som en beskytter, enten det er for å beskytte Normandie, engelske konger eller skandinaviske områder. Selv i *Soga om Gange-Rolv* er dette et trekk ved Gange-Rolv som er interessant. Ettersom teksten er en fornaldersaga og har mange fellestrekk med eventyrsjangeren, er det ingen tvil om at teksten er ment som noe annet enn underholdning. Likevel mener jeg at det er mulig å peke på mange argumenter for at det er mer enn bare navnet som er benyttet som inspirasjon fra den historiske Gange-Rolv. De to tydeligste eksemplene handler om Gange-Rolvs rolle i sagaen; han er sønn av en norsk høvding som forlater norske områder for å søke lykken andre steder. På hans reiser opparbeider han seg et hærfølge, og de plyndrer flere steder. I sagaen blir det ikke spesifikt nevnt hvor disse toktene finner sted. En mulig årsak til det er at forfatteren kan ha hørt forskjellige påstander om hvor den historiske Gange-Rolv seilte, og bestemt seg for å omgå hele problematikken ved å ikke spesifisere hvor han plyndret i sin egen fortelling. Dette er selvsagt bare løse spekulasjoner, og det er ikke mulig å si noe angående dette med sikkerhet. Det ville likevel vært unaturlig å ikke se på muligheten for at forfatteren baserer deler av historien på de historiske hendelsene. Det er påfallende hvor mange paralleller man kan trekke mellom de historiske aspektene og det fiksjonelle i disse fortellingene. Utfordringen ligger som nevnt i at det ikke er mulig å slå i bordet med noe håndfast med det kildematerialet vi har. Realiteten er at det antagelig ikke vil være mulig å fastslå i hvilken grad forfatteren av *Soga om Gange-Rolv* benytter seg av de historiske hendelsene, eller om vedkommende hadde lest noen av tekstene, enten det er *Heimskringla* eller Dudos *History of the Normans*.

Et annet fellestrekk som også knyttes sterkt til Gange-Rolvs rolle som beskytter, er hans lojalitet. I de forskjellige tekstene utviser han forskjellige typer lojalitet, og selv i de tekstene hvor han først gjør noe illojalt, gjør han straks opp for seg. Hos Dudo vises hans lojalitet spesielt godt når han returnerer til England for å hjelpe Athelstan. På dette tidspunktet i fortellingen holder Gange-Rolv på å erobre nordkysten langs Flandern og nord-Frankrike. Det fremstilles som at det smarteste for Rolv ville vært å gjøre seg ferdig der først, for så kanskje rekke å hjelpe den engelske kongen. Men i stedet for reiser Gange-Rolv umiddelbart over til England og hjelper med å slå ned opprørerne der. Selv om det går veldig ut over hans eget mål, som er tuftet på en drøm der det antydes at hans oppdrag har en guddommelig karakter, så er Gange-Rolv lojal mot det vennskapet han og Athelstan har etablert. I *Soga om Gange-Rolv* er lojaliteten så ekstrem at det nærmest kan

kategoriseres som en byrde. Det er mange eksempler på Gange-Rolvs lojalitet i *Soga om Gange-Rolv*, men det mest fremtredende og ekstreme er hans lojalitet ovenfor avtalen han gjør med Vilhelm. Avtalen gjør at Gange-Rolv må være tjeneren til Vilhelm, og selv om han har nok av grunner og muligheter til å bryte avtalen, så forblir han lojal mot Vilhelm helt til avtalen er fullført. I løpet av tiden som tjener, lar han Vilhelm ta all æren for alt arbeidet han gjør, vel vitende om at Vilhelm mest sannsynlig ikke kommer til å overholde sin del av avtalen når oppdraget er fullført. Selv om det koster han mye personlig å holde fast ved de ulike lovnadene og vennskapene han inngår i fortellingen, er det likevel ikke et alternativ å bryte disse, til tross for at de viser seg å være både ugunstig og farlig for han selv.

I de norrøne sagaene tillegges ikke nødvendigvis Gange-Rolv den samme typen lojalitet som i de øvrige fortellingene. Det er likevel enkelte trekk som går igjen også her. I både *Historia Norwegie* og *Harald Hårfagres saga* er det implisitt lojalitet. Det vil si at begge fortellingene beskriver Gange-Rolv som en hærfører med et tilsynelatende lojalt følge som det er naturlig at man kan tro er gjensidig for Gange-Rolv. Det er i hvert fall lite i teksten som tyder på noe annet. Her er det også hensiktsmessig å forklare lojalitetstrekkene i *Harald Hårfagres saga*. I sagaen blir Gange-Rolv bortvist fra Norge, en hendelse som ikke akkurat oser av lojalitet. På tross av dette er det fullt mulig å tegne et bilde av Gange-Rolv som svært lojal også her. Det er mulig å anta at Gange-Rolv hadde med seg en gruppe krigere når han plyndret i Norge, og det er heller ikke umulig å se for seg at Gange-Rolv hadde en viss mulighet til å motsette seg Harald Hårfagres avgjørelse. Likevel aksepterer han forvisningen, og når hans mor ikke makter å overbevise Harald Hårfagre, reiser han lydig vekk uten å returnere. Dette er naturlig nok ikke en lojalitet på nivå med de øvrige tekstene, men det er tydelig at Gange-Rolvs lojalitet er et gjennomgående trekk ved hans karakter. Dette har også sammenheng med hvordan lojaliteten oppfattes i vikingtiden. Den var et viktig aspekt ved de ulike maktstrukturene, og det er tydelig at vikinger med høy grad av lojalitet var oppfattet som langt mektigere enn andre. Å vedlikeholde denne lojaliteten var en svært tidkrevende oppgave, og når Gange-Rolv utviser den typen lojalitet som han gjør uten å stille spørsmålstejn ved dette, er det tydelig at dette forstås som en hedersbetegnelse fremfor en svakhet. Dette trekket til Gange-Rolv er en del av grunnfortellingen i de tekstene som analysert.

Det finnes mange ulike eksempler på at lojalitet er et nærmest ekstremt trekk hos vikingene. Blant annet finnes det fortellinger om vikinger som frivillig går i døden på

grunn av lojalitetsbånd, og hvilken skam det ville være å bryte den lojaliteten. Dette fremkommer også som et ridderideal i ridderromanene. Selv om disse fortellingene langt fra er normen for hvordan de fleste vikingene forholdt seg til sin venner og høvdinge, er det likevel en solid pekepinn på hvor viktig lojaliteten var rent ideologisk. Lojalitet og vennskap gikk hånd i hånd og var også vært viktig i den politiske sfæren i vikingtiden.¹⁰⁷ Derfor er det ikke særlig overraskende at Dudo understreker Gange-Rolvs voldsomme lojalitet ovenfor Athelstan. Det samme gjelder i *Saga om Gange-Rolv*, der hans lojalitet definitivt ligger nære det ekstreme. Det er fristende å påpeke at der lojaliteten er fremstilt som viktigst, er i de teksten til Dudo og i *Soga om Gange-Rolv* – tekster som på mange måter anses for å være delvis eller helt fiktiv. En årsak til dette kan være at forfatterne bak disse fortellingene i større grad legger opp til å beskrive lojaliteten slik de mener den ideelt skal være, altså tettere opp mot den ideologiske tenkningen. Et annet argument kan brukes i forhold til de øvrige fortellingene. Ettersom de er ganske korte og kun går inn på det mest essensielle, er de i mindre grad opptatt av å understreke lojalitetsidealet. Dette blir naturlig nok bare spekulasjoner, men felles for alle fortellingene er at lojalitet spiller en rolle, enten implisitt eller eksplisitt. Det har nok sin rot i den ideologiske forestilling om hvilke egenskaper en viking skulle ha.

I fortellingen om Gange-Rolv kan hans betydning ses i forhold til flere av de største norske kongene. Mange av de samme trekkene som kjennetegner Kong Sverre, Harald Hårfagre mfl. går også igjen hos Gange-Rolv. Han tilskrives egenskaper som kjennetegner den ideelle viking; han er stor og smart i krig. Han slekter på høytstående høvdinge eller jarler og har solide lederegenskaper. Blant annet beskriver Armann Jakobsson tre hovedtrekk ved Kong Sverre, som trekkes frem i hans fortelling. De tre hovedtrekkene er kongelig slektskap, guddommelig utpekt og evnen til å styre.¹⁰⁸ Dersom vi tar disse egenskapene og ser etter paralleller mellom fortellingen om Gange-Rolv og fortellingen om Kong Sverre, så finner vi alle de tre hovedtrekkene i begge fortellingene. Det er derimot et poeng at disse tre hovedtrekkene presenteres i en tekst om kong Sverre og i flere tekster når det gjelder Gange-Rolv. Det betyr naturlig nok at det er flere forfattere som etablerer disse trekkene, og det er få av de som har med alle tre i samme tekst. Uansett så er det svært interessant at de samme trekkene går igjen. Det viser at Gange-Rolv behandles nærmest på lik linje med store norske konger, på tross av å ikke

---

¹⁰⁷ Sigurdsson (2010), s. 33

¹⁰⁸ Jakobsson (2015), s.128

være en del av kongerekken. Et annet interessant aspekt er firedelingen Jakobsson gjør med Sverresagaen. Han etablerer fire lag av tolkning for teksten; den bokstavelige teksten, dvs. at du tar sagaen på alvor, ord for ord. Det neste nivået er det symbolske eventyret i fortellingen der protagonisten overkommer mange farefulle hindringer på veien. Dette kan nærmest minne om onde rollefigurer i eventyr som prøver å stoppe helten, enten ved å forhekse de eller ty til andre lugubre løsninger. Det neste nivået er den moralske tolkningen av fortellingen. Karakterens moralske egenskaper gir de et fortrinn over andre, der de omtales i svært positive ordelag. Det siste nivået er den anagogiske tolkningen der det guddommelige ofte kommer inn. Karakterens mål og hensikt er Guds vilje, og protagonisten kjemper en rettskaffen kamp som har guddommelig legitimitet.¹⁰⁹ På tross av at Jakobsson bruker disse fire tolkningene knyttet mot kong Sverre, er det enkelt å se at disse like gjerne kan brukes om fortellingen om Gange-Rolv. De ulike fortellingene dekker disse tolkningene svært godt, i *Harald Hårfagres saga* eller *Historia Norwegie* kan man enkelt tolke den bokstavelig, det var slik det skjedde, utelukkende en gjengivelse av fakta. Det andre nivået er svært dekkende for *Soga om Gange-Rolv*, en fortelling med klare paralleller til eventyrsjangeren. I denne fortellingen blir Gange-Rolv fremstilt som helten som overvinner den onde kongen som har okkupert Gardariket, og vil tvinge den vakre prinsessen til å gifte seg med han. Han må igjennom en rekke farlige prøvelser som kongens menn har laget for han, men han seirer til slutt og får både prinsessen og kongeriket. Det tredje nivået finnes i flere av fortellingene; Gange-Rolvs moralske egenskaper gjør han mest skikket til å være konge eller høvding. Særlig i Dudos *History of the Normans* og i *Soga om Gange-Rolv* blir dette illustrert. Der beskrives han som lojal, generøs, sterk og klok. Enten det er hans nærmest ekstreme evne til å tilgi i *Soga om Gange-Rolv* eller hans ekstreme lojalitet til sine venner i Dudos *History of the Normans*. I tillegg ser man de samme trekkene også i de øvrige fortellingene, selv om de ikke kommer frem i like stor grad der. Det siste nivået er mest fremtredende i fortellingen til Dudo. Den guddommelige retten til å styre er et sentralt aspekt i hans fortelling. Gange-Rolv har flere drømmer om en guddommelig karakter og fremstår stadig mer som en god kristen jo nærmere han er å bli hertug. Dåpen sementerer Gange-Rolvs rett til å styre Normandie, og antydningen er at han ble ledet dit av Gud.

Fortellingene om Gange-Rolv er langt mer komplekse enn de tilsynelatende kan se ut som. En karakter som på mange måter er en fotnote i den norrøne og europeiske

---

¹⁰⁹ Jakobsson (2015), s. 128

middelalderlitteraturen, blir likevel en fortelling som er forløper for en lang rekke viktige historiske hendelser, særlig knyttet opp mot Vilhelm Erobreren som angivelig er Gange-Rolvs tipp tipp tipp oldebarn. Og det er i kraft av dette at han ofte nevnes i sagaene, som stamfar til de engelske kongene. Forfattere som kjenner til Gange-Rolvs bånd til den engelske tronen vil synliggjøre det engelske monarkiets tilknytning til denne historiske vikingfiguren.

5.0 Debatten om Gange Rolv

Debatten om Gange-Rolv er langt ifra en ny debatt, og de første innspillene kom allerede på 1700-tallet. Da det var jubileum i Rouen i 1911, tiltok den livlige debatten mellom norske og danske historikere på ny. Diskusjonen har i stor grad handlet om hvor Gange-Rolv kom i fra og hvilke kilder som var pålitelige nok til å underbygge disse påstandene. Det er viktig å legge til at historie som en vitenskapelig disiplin ble etablert på 1800-tallet.¹¹⁰ Da var grunnlaget for forskningen en faktaorientert historietradisjon. I denne tradisjonen handlet det om å få fakta på bordet og presentere fortiden som den «faktisk» var. I en slik forståelse av historiefaget er positivismens avtrykk tydelig. Historikerens ønske om å se nærmere på historiske hendelser skulle komme fra en egen nysgjerrighet, og det var kunnskapen i seg selv som var formålet med forskningen. Dette er viser altså hvordan oppfattelsen av historieforskningen stadig endrer seg. Denne tilnærmingen til historiefaget står i kontrast til hvordan historikere i nyere tid ser på historiske tekster som fortellinger. Det er også verdt å poengtere at det er også er noe grunnleggende i historiefaget som fortsatt følger forskningen, og det er nysgjerrigheten som er drivkraft for forskningsarbeidet.¹¹¹

Historieforskningen startet som vitenskapelig disiplin på 1800-tallet.¹¹² Her i Norge er det historikerne Rudolf Keyser og Peter Andreas Munch som har fått mye av æren for å starte den norske historieskolen.¹¹³ De la grunnlaget for mange av historikerne som kom etter dem. Mot slutten av 1800-tallet hadde historiefaget allerede utviklet ulike metodiske disipliner som ble benyttet i forskningsarbeidet. Historikerne hadde ulike mål de ønsket å oppnå med forskningen sin, og forskningen ble utført med et konkret mål for øye. Et eksempel på dette er Ernst Sars historieforskning. Den var sterkt påvirket av angrepsideologi der målet var å undergrave det etablerte systemet.¹¹⁴ Historikerne er fortsatt opptatt av å gå igjennom sine kilder for å verifisere innholdet. På slutten av 1800-tallet var den generelle tilnærmingen til historieforskningen kjennetegnet av en grundig og detaljert gjennomgang av kildematerialet. Det kildekritiske arbeidet tok utgangspunkt i kildens forfatning, og jo dårligere denne var, desto mer arbeid måtte legges ned i det

---

¹¹⁰ Store norske leksikon (2019)

¹¹¹ Krag (2009)

¹¹² Store Norske Leksikon (2019)

¹¹³ Melve (2010), s. 144

¹¹⁴ Dahl (2007), s. 114

forbedrende arbeidet. I tillegg måtte man vie mer tid til å undersøke kildens tilblivelse, hvordan kilden ble overlevert og hvem som forfattet kilden. Til slutt måtte de også kunne fastslå datering, ekthet osv. for å kunne bruke kilden i sitt forskningsarbeid. Denne typen metodisk arbeid var særlig viktig for arbeidet med de eldre kildene, for eksempel fra vikingtiden. Det metodiske arbeidet var altså først og fremst opptatt av å verifisere kildematerialet og fastslå om det kunne brukes for å etablere historiske fakta.¹¹⁵

Dette kan ha vært utgangspunktet til den danske historikeren Johannes Steenstrup da han i sin bok «Normannerne» argumenterte for at det var klare beviser for at Dudo sine verk burde vektlegges mer enn sagaskriverne. Han argumenterte med at Dudo stod nærmere begivenhetene siden hans tekster var skrevet rundt ca. 1020. I tillegg var Steenstrup langt mer skeptisk til sagaenes pålitelighet og mente at det var lite å hente fra dem. Det var flere norske historikere som kom med motsvar til dette. Alexander Bugge skrev *Gange-Rolv og erobringen av Normandie*, og Ebbe Hertzberg skrev *Tradisjonen om Gange-Rolv*. Også Gustav Storms arbeid ble trukket inn i debatten. Storm hadde på slutten av 1800-tallet vært svært kritisk til de danske historikernes bruk av Dudo som troverdig kilde. Selv om Storm var gått bort da debatten tiltok, ble boken hans *Kritiske Bidrag til Vikingtidens Historie* stadig brukt i argumentasjonen til de norske historikerne. Alle de norske historikerne hevdet at det var Dudos tekster som hadde lav kildeverdi. De påpekte at tekstene til Dudo hadde mange geografiske og historiske opplysninger som var direkte feil. I tillegg mente de at det var mange tekster også i Frankrike, som var yngre enn Dudos, som underbygget tradisjonen om at Gange-Rolv var norsk.¹¹⁶

Denne debatten stilnet av, men har dukket opp igjen i nyere tid. Nå har man derimot blitt mer bevisst på historikerens rolle i historieforskningen. I dag er det ikke uproblematisk at historikerens valg av tema bare er begrunnet i nysgjerrighet. Historikerens egne interesser vil påvirke forskningen, og som en konsekvens av dette vil vårt bilde av fortiden også påvirkes. En mulig løsning på dette dilemmaet kan være å la fortiden selv stå for valg av tema. Dette kan gjøres ved at historikeren velger temaer som samtiden har ansett som viktig til enhver tid. Idealet er altså at fortiden blir utforsket og forstått på dens egne premisser. Uavhengig av dette er det likevel ikke til å komme unna at det er historikeren selv som blir siste instans for hva som blir klassifisert som betydningsfylt eller ikke.¹¹⁷

---

¹¹⁵ Dahl (2007), s. 198

¹¹⁶ Krag (2009)

¹¹⁷ Tveit (2011), s. 143

Videre i denne delen av oppgaven skal jeg se nærmere på hvordan denne debatten har utfoldet seg. Jeg skal gå nærmere inn på hvem som er de sentrale aktørene, og se på noen av argumentene som de bruker. I tillegg skal jeg gjøre noen betraktninger rundt hvorfor debatten i det hele tatt oppstår og se om det er noen bakenforliggende forhold som fremprovoserer debatten. De nasjonale strømmingene på 1800-tallet kan være et nøkkelord her.

5.1 Johannes Steenstrup

Johannes Steenstrup var en dansk professor i historie. Han blir regnet som en av de mest toneangivende i dansk historieforskning i samtiden. Han var hyllet som en av de første historikere som tok for seg kvinnes historie i Danmark og har skrevet mye om kulturhistorie så vel som politisk historie. I nyere tid har han derimot ikke vært like kjent ettersom han var en representant for nasjonalkonservatisme og mye av hans arbeid er lest gjennom brillene til hans kritikere.¹¹⁸ I denne oppgaven er det derimot hans bidrag til vikingtiden som gjør ham interessant. Det var Steenstrup selv som startet debatten om Gange-Rolv's opphav, og det er han de fleste argumenterer mot når de skriver om dette emne. Steenstrup skrev *Normannerne*, som kom ut i fire bind og alle er knyttet opp mot ulike epoker av dansk vikinghistorie. I det første bindet hevder Steenstrup at Gange-Rolv var dansk - en påstand som skulle skape stort engasjement blant norske historikere.

I det første bindet «Innledning til Normannertiden» vier Steenstrup et kapittel til Gange-Rolv og hans opphav. Steenstrup begynner med å forklare at det finnes to forskjellige tradisjoner om Gange-Rolv, som står i klar motsetning til hverandre. Den ene er fortalt gjennom de nordiske sagaene og den andre kommer fra normanniske historieskrivere. Steenstrup ønsker å gjøre en kritisk gjennomgang av hva disse to tradisjonene sier om Gange-Rolv. Han starter med å vise til Snorres *Heimskringla*, der det fortelles at han ble kalt Gange-Rolv på grunn av at han var så stor at ingen hest kunne bære han. Han var en svært kapabel viking og dro på mange tokt østover. Harald Hårfagre var konge på denne tiden og hadde gjort det ulovlig å plyndre i norske områder. Da Gange-Rolv returnerte til Norge etter å ha vært på tokt, plyndrer han i Viken. Når Hårfagre får høre om dette, bannlyses Gange-Rolv. Hans mor, Hild, prøver å få Hårfagre til å benåde Gange-Rolv,

---

¹¹⁸Gissel (1993), s. 215

uten at det gav resultat. Gange-Rolv måtte flykte til Syderøene, derfra dro han til Frankrike, hvor han grunnla hertugdømmet Normandie.¹¹⁹

Så går Steenstrup over til Dudo av St. Quentin og gjentar fortellingen om Gange-Rolv i korte trekk. Han legger størst vekt på Gange-Rolvs opphav og at han var sønn av en mektig hertug, samt hvordan han samlet mange krigere som var bortvist av den danske kongen. I tillegg tar han med Gange-Rolvs tid i England, og hans vennskap med Athelstan. Han understreker også at når Dudo skriver Alstemus, er det Athelstan han sikter til. Etter gjennomgangen av fortellingen forsøker han å underbygge Dudo fortelling. Blant annet trekker han frem at høvdingene fra Frisland som Dudo nevner også eksisterer i andre kilder. Her viser han blant annet til Jules Lair, han var en fransk advokat som også var interessert i historien til Normandie.¹²⁰ Han hevder også at man vet med sikkerhet hvordan de normanniske hærene forflyttet seg, på grunn av de frankiske annalene. Derfor er det først og fremst et spørsmål om det går an å undersøke det Dudo skriver om Gange-Rolv før han kommer til Frankrike. Men hvilke av de to tradisjonene er sanne? Steenstrup er klar på at de kan ikke være rett begge to, det er en umulighet. Han er også klar over at de fleste har konkludert med at Dudos tekst ikke er sann. Den er nærmest en fabel og må forkastes som historisk kilde.¹²¹ De samme som hevder dette mener samtidig at sagaene er mer troverdige. Steenstrup understreker at selv om de fleste har betenknninger til sagaene er det de kildene som har mest historisk anseelse. Til og med Jules Lair, som i utgangspunktet heller mot Dudos tekst, ønsker ikke å trekke en tydelig konklusjon. Er det i det hele tatt mulig å finne sannheten om Gange-Rolvs opphav? Steenstrup er tydelig på at dette er et særdeles viktig spørsmål. Han mener at det er på høy tid å fjerne all tvil og usikkerhet knyttet til opphavet til Normannerne. Det burde være mulig å vite hvilket opphav vikingene i Normandie hadde, norsk eller dansk. Ett av de viktigste poengene til Steenstrup er å avgjøre i hvilken grad Dudo er en troverdig kilde. Derfor ønsker han å gi en grundig gjennomgang av Dudo og sagaene som kilder. Han presiserer også at han ønsker å være ekstra grundig for å ikke risikere å bli beskyldt for «utidig patriotisme».¹²²

Hans første punkt er å gjøre en vurdering av kildene. Den eldste sagateksten som skriver om Gange-Rolv er skrevet på 1200-tallet, 300 år etter at hendelsene i Normandie fant sted. Og Snorre Sturlasson har basert sin tekst på fagerskinna som er skrevet rundt 1200.

---

¹¹⁹ Steenstrup (1876), s. 129

¹²⁰ Wikipedia.

¹²¹ Steenstrup (1876), s. 131

¹²² Steenstrup (1876), s. 133

Denne bygger antagelig igjen på en tapt Jarlsaga¹²³, i tillegg baserer han seg på noen kvad som vel og merke ikke inneholder noe om det normanniske hertugdømmet. Steenstrup understreker også at det finnes andre tekster som nevner Gange-Rolv som er datert tidligere enn sagaene til Snorre. Blant annet Landnámabo, som ble påbegynt av Are Frode, nevner Gange-Rolv og er datert til starten av 1100-tallet. Utfordringen som Steenstrup trekker frem er at det er vanskelig å vite hva som tilhører den opprinnelige teksten og hva som er lagt til senere. Derfor mener Steenstrup at den ikke kan regnes som eldre enn de øvrige sagaene. Til slutt trekker han frem *Historia Norwegie*, og peker på utfordringen knyttet til når teksten er skrevet. Gustav Storm mener teksten er skrevet på 1100-tallet. Andre har hevdet at teksten ble skrevet alt fra 1230 til andre halvdel av 1200-tallet og til og med enda senere enn dette. At det er så vanskelig å datere teksten gjør det naturlig nok også vanskelig å hevde noe den ene eller andre veien. Foruten dette må forfatteren av *Historia Norwegie* åpenbart ha lest tekster fra et annet språk og misforstått eller glemt det faktiske innholdet. I fortellingen om Gange-Rolv sier *Historia Norwegie* at Rouen ble vunnet gjennom en et slag der de gravde dype groper som de dekket over. Forsvarerne av Rouen løp etter vikingene som latet som at de flyktet tilbake til skipene sine, og da de kom til gropene falt de nedi og vikingene drepte de. Det er andre kilder som også hevder at Rouen ble vunnet gjennom militær erobring. Dette kan ikke stemme ettersom Steenstrup mener at Rouen overgav seg fredelig, gjennom forhandlinger med vikingene. I tillegg hevder *Historia Norwegie* at Gange-Rolv ble snikmyrdet av en ste-sønn. Det stemmer heller ikke ifølge Steenstrup. Han mener de beste kildene forteller at Gange-Rolv døde av sykdom i sitt eget hjem. *Historia Norwegie* har satt sammen noen få opplysninger fra utenlandske kilder på en svært uheldig måte og gir et uriktig bilde av Gange-Rolv. Det eneste den norske tradisjonen med sikkerhet sier er at Gange-Rolv var sønn av Rangvald Jarl og erobret Normandie. Det finnes ingen opplysninger om forløpet til erobringen. Hvordan samlet han sammen en hær? Hvilken rute reiste de? Hvordan befestet han sin makt i Normandie? Ingen av disse spørsmålene kan sagaene svare på.¹²⁴

Hvem skal man da tro på? Sagaene eller den normanniske tradisjonen? Dudo som har skrevet om Gange-Rolvs slekt og hatt tilgang til hans etterkommere. Sagaene er derimot skrevet over lange perioder. Der det er stor sannsynlighet for at ting forveksles, og fabler lett kan oppstå. Steenstrup mener også at det er fullt mulig at den norske tradisjonen

---

¹²³ Orkenøysagaene

¹²⁴ Steenstrup (1876), s. 135

forveksler to «Rolver», fordi Rolv var et vanlig navn på den tiden. Slike forvekslinger har skjedd før i sagaene, og det er ikke usannsynlig at det er tilfellet igjen. Det er mange historikere som sier Dudo har overdrevet sin fortelling om Gange-Rolv for å sette ham i et best mulig lys. Ett eksempel som trekkes frem er Gange-Rolvs far, som ifølge Dudo var en dansk hertug som ikke bøyd seg for noen. Steenstrup mener derimot at dette ikke nødvendigvis er overdreven smiger. I den norske tradisjonen er Gange-Rolv tross alt sønn av en uavhengig jarl. Og på tross av at Ragnvald jarl bøyer seg for Harald Hårfagre, så gjør ikke Gange-Rolv det. Det er også mulig å argumentere for at dette kan være den samme typen smiger som Dudo anklages for. En historie om Gange-Rolv, som ikke vil bøye sitt kne til Harald Hårfagre og som derfor måtte flykte. Ville det ikke heller vært naturlig at historien fokuserte på Gange-Rolvs bror, som fikk gifte seg med datteren til Harald Hårfagre? Steenstrup mener også at det er merkelig at dersom Dudo skulle ha løyet, hvorfor ble alt han skrev gjentatt? ¹²⁵

Steenstrup er tydelig på at når det er så tydelig at sagaene ikke holder mål, kan man ikke forkaste Dudo. Fortellingen hans inneholder Gange-Rolvs reiser til både England og Frankrike. Denne kronologien samsvarer med det som står i øvrige engelske og franske annaler. Dersom man undersøker kronologien i sagaene ser man derimot at det oppstår et problem. Et av problemene er tidspunktet Gange-Rolv må forlate Norge på og når han ankommer England. Steenstrup antyder at dette kan bety at det er snakk om to forskjellige Gange-Rolv. De ulike sagaene opererer med ulike årstall på disse hendelsene. Dette fremkommer blant annet fra arbeidet til Juels Lair, som forsøkte å kartlegge når Gange-Rolv kom til Normandie. Funnene til Lair samsvarer ikke med de opplysningene som finnes i sagalitteraturen. Ifølge Steenstrup kan dette bare bety en ting, at det er to forskjellige Gange-Rolv. ¹²⁶

Steenstrup ønsker å se nærmere på dette selv, og starter med å gå igjennom sagaene for å se på kronologien. Han presiserer at årstallene han ser på ikke nødvendigvis skal være helt eksakte, men at de må være «rimelige». Ragnvald Mørejarl ble drept av Harald Hårfagres sønner, de kan ikke ha vært voksne før 890. Ragnvald hadde tre barn som var bastarder (født av treller utenfor ekteskapet) og tre barn som var ektefødt, blant dem Gange-Rolv. Ut ifra informasjonen som står i sagaene var de uekte barna blitt voksne da de ektefødte fortsatt var barn. Det må bety at det i hvert fall har vært ti år mellom de to

---

¹²⁵ Steenstrup (1876), s. 137

¹²⁶ Steenstrup (1876), s. 138

kullene. I sagaene står det også at Ragnvalds sønner er med på Harald Hårfagres ferder vestover. Under erobringen av Orknøyene skal Bjørn, en av Ragnvalds ektefødte sønner, ha falt i et slag. Dette gjorde at Harald Hårfagre gav Ragnvald Mørejarl Orknøyene som kompensasjon for tapet av sin sønn. Harald Hårfagres tok vestover kan ikke ha funnet sted før 880, for han måtte sikre sin maktbase i Norge før dette. Dette indikerer at Gange-Rolv må ha vært voksen i 880, men at han enda ikke var blitt forvist av Harald Hårfagre. Når Steenstrup går igjennom de ulike hendelsene knyttet til Gange-Rolvs familie mener han at det er mulig å hevde at Gange-Rolv ble bannlyst rundt år 900.¹²⁷ Disse påstandene harmonerer dårlig med de frankiske kildene som mener vikingtoktene til Gange-Rolv startet i 880. Steenstrup legger til at Dudo etter all sannsynlighet også bommer i sine årstall her, men at det mest trolig kommer av en misforståelse fra Dudo. Uavhengig av dette er det mulig å fastslå at Gange-Rolv må ha kommet til England rundt 880 og seilet videre til Seinen etter det. Det årstallet som er mest problematisk å stadfeste er fødselsåret til Gange-Rolv. Det finnes ingen kilder som nevner dette, men dersom vi baserer oss på kilder som sier hvor gammel han var da han døde kan vi anta at han ble født rundt 845.¹²⁸

Både den norske og den normanniske tradisjonen gir en karakteristikk av Gange-Rolv. Sagaene forteller at Gange-Rolv var stor og sterk. Når hans fysikk er bemerket av så mange ulike kilder må det være fordi han skilte seg ut fra de øvrige vikingene. Steenstrup mener at Gange-Rolv var den normanniske tradisjonens favoritt. Tradisjonen holdt liv i hans liv og handlinger og beskrev ham som særdeles vakker. I de norske sagaene er hovedfokuset først og fremst på størrelsen. Påstanden om at Gange-Rolv skal ha vært så stor at han ikke kunne ri på hest er derimot ikke Steenstrup enig i. Han viser til at erobreren av Normandie skal ha ridd på hest. Dudo forteller også at det var først da Gange-Rolv ble gammel at han måtte slutte å ri. Steenstrup fortsetter med å se på hva de to tradisjonene sier om Gange-Rolvs familie. Her diskuterer han hvilken informasjon de ulike tradisjonene gir om familien til Gange-Rolv. Steenstrup har allerede nevnt søsknene til Gange-Rolv, men de norske sagaene sier også at han fikk en datter da han var i Skottland. Hun skal ha blitt giftet bort til den irske kongen Beollan. Steenstrup mener det er vanskelig å fastslå sannheten i dette ettersom de frankiske krønikerne ikke nevner om Gange-Rolv hadde en datter før han kom til Normandie. På den andre siden så vet ikke sagaene om broren Gurim, så Steenstrup mener det er åpenbart det er mange upålitelige

---

¹²⁷ Steenstrup (1876), s. 340

¹²⁸ Steenstrup (1876), s. 342

kilder i omløp. Han lander på at de fleste kildene i stor grad underbygger Dudos fortelling og det er lite som støtter den norske tradisjonen.¹²⁹

Steenstrup er tydelig på at den norske tradisjonen ikke har tilstrekkelig kildegrunnlag for å kunne kalles sann. Men dersom den ikke er sann, hvordan kunne den da oppstå? Steenstrup ønsker å se nærmere på hvordan tradisjonen ble til for å se hvor misoppfatningene ble til. Det første argumentet hans finnes i en opplysning som blir fortalt i nesten alle sagaene. Det fortelles at Gange-Rolv seilte til Valland,¹³⁰ der slo han seg ned med andre nordmenn og området ble kalt Normandie. Steenstrup mener det har vært svært uheldig for historieforskningen at både folk og land har skiftet navn oppgjennom tidene. Når navn endrer seg oppstår det også en ny historisk forbindelse.¹³¹ Det er mange eksempler som underbygger dette, for eksempel hvordan betegnelsene *danaer* og *daner* ofte har blitt forvekslet. Forvekslingen mellom de tre skandinaviske gruppene må ha skjedd fordi de frankiske beboerne ikke har visst forskjell på de ulike vikingnasjonene og bare har kalt dem for nordboere. Det ble antagelig ikke oppdaget at det fantes tre ulike grupper innad i Skandinavia før nærmere år 1000. På dette tidspunktet var de danske vikingene nå kjent som *normannere* og det var folk fra Norge som hadde betegnelsen *nordmenn*. Det er her misforståelsen oppstår, for vi ser mange eksempler på at historieskribere fra 1100-tallet begynne å hevde at det måtte være bosetningen av nordmenn som gjorde at navnet ble Normandie. Da denne opplysningen nådde de norske sagaforfatterne ble det naturlig for de å tro at Normandie var opprettet av en norsk vikinghelt. Derfor fortsatte de å koble Gange-Rolv til denne fortellingen.¹³²

Etter å ha viet oppmerksomheten til den norske tradisjonen ønsker Steenstrup å se nærmere på hva Dudo forteller og adressere en del av kritikken som er rettet mot Dudos beretning. Han begynner med kritikken mot Dudos geografiske kunnskaper. I Dudos fortelling skriver han at Gange-Rolv kom fra Dacia. Dette har vært utgangspunktet for flere historikere som mener Dudo viser at han ikke har kjennskap til den nordiske geografien. En annen del av denne kritikken er at dette kan bety at Dudo selv ikke egentlig evnet å vite forskjellen på en dane og nordmann. Hvis dette er tilfellet vil naturlig nok troverdigheten til Dudo minskes drastisk. Dette mener Steenstrup derimot er helt feil og viser til at Dudo gir både en geografisk og etnografisk oversikt i sin fortelling. Den

---

¹²⁹ Steenstrup (1876), s. 146

¹³⁰ Valland var en betegnelse på dagens Frankrike.

¹³¹ Danaer var et ord som ble brukt om en gresk folkegruppe

¹³² Steenstrup (1876), s. 149

beskrivelsen han gir der er helt i tråd med det som var den vanlige oppfatningen på den tiden. Steenstrup poengterer også at det var nesten ingen fra sydlige områder som hadde en god geografisk oversikt over Norden på denne tiden. Så selv om Dudo ikke treffer helt nøyaktig med sine beskrivelser er han godt innenfor det man kan forvente at han kan vite. I tillegg mener Steenstrup at Dudo har kunnskapen til å skille dansker og nordmenn, og viser til en del fraser der Dudo differensierer mellom Daci og Normanner. Et annet punkt Dudo har blitt kritisert på er hans gjengivelser av de ulike slagene. Her har flere kritikere ment at det ikke stemmer med opplysninger fra andre kilder. Hovedsakelig handler kritikken om at Dudo tilskriver slag som egentlig ble utkjempet av andre vikingkonger til Gange-Rolv. Steenstrup mener derimot at det er fullt mulig at Gange-Rolv var tilstede under disse slagene. Han argumenterer med at de ulike maktstrukturene hos vikingene tillot at kommandoen kunne vært delt mellom flere. Da er det ikke så usannsynlig at kildene forteller om ulike personer på de samme vikingtoktene.¹³³

Mye av kritikken som er rettet mot Dudo antyder at han ikke vet så mye om de historiene han forteller. Et eksempel på denne kritikken er at han ikke vet hvem som var Gange-Rolvs far. Denne kritikken er ikke bare rettet mot det Dudo skriver om Gange-Rolv, men hele fremstillingen hans. Det mangler navn på både personer og steder i hele *History of the Normans*. Steenstrup mener forklaringen på dette kan være at disse opplysningene ikke var mulig å skaffe. En annen forklaring ligger også i at han ikke har visst hvordan man staver de ulike ordene og derfor lot være å skrive dem. Det at Dudo har oppholdt seg på et fremmed sted kan ha påvirket hvorfor han har unngått å ta med disse opplysningene.¹³⁴ Dersom han hadde vært i normandie når han skrev dette kunne ha forhørt seg om de ulike opplysningene han manglet. For eksempel omtaler Dudo Hertug Vilhelm I. kone i svært positive ordelag, uten at han kan fortelle hva hun faktisk heter. Ser vi på andre kilder ser vi at de som ligger tett på Dudos egen fortelling har navngitt dem. Ifølge Vilhelm av Jumieges heter Hertugens kone Sprota. Det samme gjentar seg når Dudo skriver om Hertugens søster, som han heller ikke navngir. Vilhelm av Jumieges omtaler henne som Gerloc. Steenstrup mener altså at det er godt mulig at den eneste grunn til at Dudo ikke navngir disse er at han ikke skrev teksten i Normandie.¹³⁵

---

¹³³ Steenstrup (1876), s. 156

¹³⁴ Steenstrup (1876), s. 159

¹³⁵ Steenstrup (1876), s. 160

Et annet aspekt ved Dudos fortelling som også får mye kritikk er drømmene til Gange-Rolv. Her mener Steenstrup at dersom fortellinger om drømmer og andre lignende fenomener skulle føre til at historien må forkastes så ville det ikke vært mange historier igjen å fortelle. Steenstrup kommer med mange eksempler der tidligere historiske personer har fortalt at de har hatt drømmer som har påvirket fortellingen i en eller annen grad. Dette var en tid da drømmer og det overnaturlige sto sterkt, og det er ingen grunn til at Gange-Rolv skal være noe unntak. Det siste Steenstrup tar opp er Dudos fortelling om situasjonen i Danmark. Steenstrup mener at Dudos gjengivelse av forholdene i Danmark passer godt inn i det vi vet fra før. På 800-tallet hadde det danske riket mange stridigheter mellom medlemmer i kongefamilien. Derfor er det ikke utenkelig at Gange-Rolv og hans fars konflikt med den danske kongen er en del av disse stridighetene. Det er vanskelig å peke nøyaktig på hvor Gange-Rolvs far styrte, men Steenstrup spekulerer i at det kan ha vært deler av Danmark og områder som strakk seg nedover mot Nederland. Steenstrup medgir at Dudo heller ikke vet hvilken by Gange-Rolv befinner seg i når han blir beleiret av den danske kongen. Men dette bruker Steenstrup bare som et eksempel på at det er fullt mulig å finne svar hos øvrige forfattere i den frankiske tradisjonen. Beniot, forfatteren av *Chronique des Ducs de Normandie*, skriver blant annet at byen det er snakk om heter Fasge, som muligens kan være den danske byen Faxe. Om det var Faxe som var byen ville det også forklare hvorfor Gange-Rolv flyktet til Skanza. Det ville vært fullt mulig å seile fra Faxe og over til Skåne, som Steenstrup hevdet var under svensk beleiring på denne tiden.¹³⁶

Steenstrup oppsummerer at det på bakgrunn av de kildene han har gjennomgått ikke finnes noe bevis for den norske tradisjonen i de vesteuropeiske kildene. I flere tilfeller står de faktisk stikk i strid med den norske tradisjonen. I tillegg mener Steenstrup at han også har vist hva som gjør at den uriktige norske tradisjonen har oppstått. Her sikter han til forvekslinger av «Rolver» som skriver seg fra ulike årstall som ikke lar seg forene med de franske kildene. Konklusjonen er derfor ganske tydelig for Steenstrup; de norske sagnene om Gange-Rolv er falske historier uten rot i virkeligheten. Dudos fortelling om Gange-Rolvs opphav og erobring av Normandie må derimot ansees som vesentlig mer pålitelig. Dette resultatet stemmer godt overens med forholdene mellom hertugdømmet

---

¹³⁶ Steenstrup (1876), s. 161

Normandie og det danske kongedømmet senere i middelalderen også. Og med denne konklusjonen mener Steenstrup følgende:

Ved det vundne Resultat ville derfor Historikerne for Fremtiden blive fritagne for at nedskrive den besynderlige Sætning, at det dog var forbeholdt en Nordmand at plukke den rige Frugt, som var modnet til Indhøstning i Løbet af Menneskealdre ved danske Mænds Anstrængelser.¹³⁷

---

¹³⁷ Steenstrup (1876), s. 163

5.2 Gustav Storm

Gustav Storm var en av de mest fremtredende av de norske historikerne som arbeidet med vikingtiden på 1800-tallet. Det vil nok ikke være en overdrivelse å si at hans arbeid utgjør «grunnmuren» for den norske argumentasjonen i debatten om Gange-Rolv. Storm var en ledende skikkelse i forskningen på sagalitteraturen, og han videreførte de metodiske og pedagogiske tradisjonene fra blant annet P. A. Munch og Keyser innenfor historievitenskapen. Storm ble beskrevet som en kjølig mann med kritisk intelligens, som var svært opptatt av å få med alle detaljer og nyanser i verkene sine. Han var særlig dyktig i historisk-filologisk tekstanalyse og sammenligning. Storm var svært lidenskapelig opptatt av å finne pålitelige data for å forsterke en kildes troverdighet. Storm var i liten grad interessert i kilder som fremstod som forvirrende og selvmotsigende. I tillegg ville han fjerne falske tradisjonsdannelser og fastslå hva kunnskap i siste omgang bygger på. For å oppnå dette brukte Storm en metode som Ottar Dahl betegner som «kritisk prøvelse». Den bar preg av innflytelse fra de nye kritisk-vitenskapelige og metodisk bevisste strømningene i den europeiske historieforskningen. En viktig del av Storms historieforskning var hans omhyggelige utvalg av kildemateriale og at han gjorde nøyaktige redegjørelser på detaljnivå, til og med om håndskriftforhold.¹³⁸

Sett bort ifra den europeiske påvirkningen var Storms historieforskning først og fremst en fortsettelse av den norske historieskolen. Han bygget spesielt videre på P. A. Munch sitt kritiske arbeid, men med større fasthet og konsekvens. Den nye historisk-kritiske metoden kom som en naturlig konsekvens av kildematerialets art og tilstand. Kildematerialet blir ofte mer ufullstendig og problematisk jo eldre kildene er. Da krever det at man legger en større tyngde på det forberedende arbeidet med å undersøke hvordan kilden ble til; hvordan den overleveres, hvem som har forfattet den, når den dateres til, avhengighet, ekthet etc. Alt dette bidrar til å etablere i hvilken grad kilden kan brukes som grunnlag for historiske teorier. Dette var altså mye av utgangspunktet for Gustav Storms metodiske bakgrunn i debatten om Gange-Rolv, og resultatet av dette er at Storm selv var ganske skeptisk til sagaenes troverdighet. Storm er likevel langt mer moderat i sin skepsis enn andre. Hans utgangspunkt var at sagalitteraturen i større grad må motbevises heller enn at den må bevises. I boken *Kritiske Bidrag til Vikingetidens Historie* skriver han blant annet;

---

¹³⁸ Dahl (2007), s. 196

Hvis her ikke ved Bevis forståes andet og mere end at Sagnet ikke strider mod tilforladelige Fakta eller mod den indre Sandsynlighed, maa den kritiske Historieforskning indrømme Satsens Rigtighed; i alle Tilfælde har man overfor Sagn den fuldeste Ret til at gjøre den skarpeste Prøvelse gjeldende. Men at forbyde Forskere, der skal skrive disse Tiders Historie, at befatte sig med ubeviste Sagn, vilde omtrent være det samme som at byde, at de havde at afholde sig fra at søge at skildre Vikingtiden: thi af de korte Notiser i Annalerne kan man ikke fremstille Tiden i dens fulde Virkelighed.¹³⁹

Enkelt forklart mener altså Storm at dersom det som står i sagaene ikke strider mot rådende oppfatninger, eller ikke er utenfor sannsynlighetens grenser, så kan man argumentere for at det stemmer. På tross av dette er det ingen grunn til å tro at Storm var tilfreds med å argumentere ut ifra antagelser og håpefull tenkning. I debatten om Gange-Rolv har han en av de mest grundige gjennomgangene knyttet til Gange-Rolvs opphav.

I *Kritiske Bidrag til Vikingetidens Historie* går han systematisk igjennom tekstene og sagaene som inneholder informasjon om Gange-Rolv. Hans gjennomgang starter først og fremst med å vise til at spørsmålet om de skandinaviske bosetningene i nord-Frankrike har vært debattert lenge. Ofte har norske historikere og lærde vist til sagaene for å bekrefte at disse bosetningene har vært norske. Andre utenlandske krønikere har derimot ofte påpekt at det var vikinger fra Dacia¹⁴⁰ som bosatte seg der. Til dette bemerker Storm at det er mange kilder som viser at vikingtokter ofte kunne bestå av vikinger fra alle de skandinaviske landene. Et eksempel han trekker frem er Olav Tryggvasons herjinger i England. I de engelske kildene kalles de daner, og forklarer at den norske kongesønnens hærs-kare bestod av flest dansker. På denne måten forsvinner de tydelige skillelinjene mellom norske, danske og svenske vikingene. Derfor kan man ikke vektlegge betegnelser som «daner» eller «nordmenn» noe særlig. Det kunne like gjerne være vikinger fra alle de skandinaviske landene på de ulike toktene. Med dette i bakhånd mener Storm at det er umulig å kunne si noe håndfast om hvor Gange-Rolv og hans hær kom fra.¹⁴¹

Storms detaljerte gjennomgang viser helt tydelig en plan bak argumentasjonen hans. En systematisk analyse av de ulike kildene som nevner bosetningene i Normandie og Gange-Rolv,

---

¹³⁹ Storm (1878), s. 5

¹⁴⁰ Her er jeg usikker på om Storm sikter til områdene i Øst-Europa eller om det er ment som en betegnelse på Danmark.

¹⁴¹ Storm (1878), s. 131

for så å vurdere i hvilken grad disse kan gi en pekepinn på hvilket opphav de har. Storm går også kort inn på alle de språklige fellestrekkene som finnes fra områdene i nord-Frankrike. Han drøfter opphavet til disse, enten om de kan kategoriseres som «norske», «danske» eller om de heller er av et felles skandinavisk opphav. De språklige påvirkningene fra norrøne bosetninger er helt klart et interessant moment i forsøket på å finne ut om vikingene var danske eller om de var norske. Et faktum trolig Storm også anerkjenner, ettersom han velger å kommentere det. Ifølge Storm er det derimot lite å hente fra både språk og stedsnavn. I flere kilder finnes det eksempler på at både norske og danske navn brukes. Storm mener at det viser ganske tydelig at området har vært befolket av både nordmenn og dansker. Dette understreker han også med å vise til at det er flere kilder som omtaler nordmenn og danske om hverandre. Eksempelvis viser Storm til sakseren Widukind, som skriver at den franske kong Ludvig ble fanget av nordmenn, og at nordmenn tok med seg sønnen hans, Karlomann, til Rouen. En stund senere derimot forteller Widukind at kong Otto drar til danskernes by, Rouen. Widukind beskriver altså Rouen som byen til både dansker og nordmenn, og Storm poengterer også at Widukind, som sakser, etter all sannsynlighet vet at danskene og nordmennene er to forskjellige grupper.¹⁴²

I gjennomgangen av de samtidige annalberetningene tar Storm først for seg de mange konfliktene mellom de frankiske herskerne. Dette utnyttet vikingene til sin fordel og seilte stadig oftere på tokter i området. Etter mange år med konflikter bosatte til slutt nordmennene seg i området. Storm går veldig nøye gjennom de ulike kildene og hvordan de ulike konfliktene involverer vikingene. Gjennomgangen er i korte trekk en forklaring på alle de ulike slagene og toktene som vikingene utkjempet mot frankerne før de greide å slå seg ned i området. Videre tar han for seg hva disse kildene sier om Gange-Rolv, eller om de nevner han i det hele tatt. Det finnes ingen kilder som entydig knytter han til overtagelsen av Rouen. Kilder fra selve overtagelsen i 911 nevner han ikke i det hele tatt, og i et brev fra kong Karl i 918 blir han nevnt i en strofe der det står at «Seine-normannerne, Rollo og hans menn, sies å ha tatt over nord-Frankrike». Senere oppdager man derimot et dikt som muligens avdekker litt av opphavet til Vilhelm, som skal være sønn av en hedensk far og kristen mor. Diktet hevder også at Vilhelm er født «hinsides havet», altså på den andre siden av havet. Storm mener at dette kan bety at Vilhelm er født i England, et sted vi vet at Gange-Rolv oppholdt seg før han bosatte seg i nord-Frankrike. Dette samsvarer i større grad med hvordan de norrøne-sagaene beskriver Gange-Rolv, og det står i kontrast til det Dudo skriver flere år senere. Diktet dateres til 900-tallet, noe som også er svært viktig for Storm, ettersom hans oppfatning er at jo nærmere sanntiden en

---

¹⁴² Storm (1878), s.132

kilde er, jo mer troverdig er den. Derfor mener han at det vil være tullete å se bort fra denne kilden på bakgrunn av at det er et dikt. Det er heller en viktig pekepinn på at de norrøne sagaene er mer troverdig enn Dudos fortelling.¹⁴³

Etter gjennomgangen av samtidens annaler går Storm videre til de franske krønikerne fra det tiende og ellefte århundre. Det er blant disse kildene at vi finner tekstene til Dudo. Det kan virke som om Storm sliter litt med troverdigheten til de franske krønikerne. Den første han tar for seg er Richer av st Remy. Han forteller at flere av de franske hertugene møtte vikingene og Gange-Rolv i strid, og angivelig vant flere av slagene mot dem. Gang på gang ble vikingene fordrevet fra de nordlige områdene. Problemet med disse påstandene er at Gange-Rolv etter all sannsynlighet ikke var til stede i flere av disse slagene, og flere av dem endte egentlig i nederlag for de franske hertugene. Derfor konkluderer Storm med at det meste som Richer skriver, kan forkastes, og kan ikke bruke til annet enn å vise hvor fort det gikk før historien om vikingene i Normandie endret seg og ble fremstilt annerledes. Den neste krønikeren er Ademar fra Chabannais som etter sigende prøver å forene de norrøne sagaene med andre skriftlige kilder. Dette har gjort at mange mener han ikke har særlig stor troverdighet. Fortellingen Ademar beskriver ligger tett opp til den som fortelles av de norrøne sagaene. Det er riktig nok knyttet en del usikkerhet til tidsrommet Ademar mener dette har skjedd i, men han skriver at normannerne bosatte seg i Rouen og nabobyene, og at de valgte Gange-Rolv som høvding. Selv om han ble døpt hadde det liten betydning for Gange-Rolv som forble hedensk «i hjertet». For Storm er dette nok et eksempel på at det nærmeste vi kan komme sannheten ligger nærmere sagaene enn de øvrige franske kildene.

Omsider tar Storm for seg teksten til Dudo av St Quentin, som er mye lengre enn de øvrige tekstene. Det er mye i denne teksten som Storm ønsker å kommentere på, og det er klart fra starten av at han ikke regner teksten som særlig pålitelig som kilde. Noe av det aller første Storm poengterer er Dudos forhold til sine «beskyttere» i Rouen. Dudo er så tett knyttet til den rådende makten at han nærmest var drevet til å opphøye og forherlige grevens forfedre. De beskrives som berømte, edle og kristne helter, og alt som ikke samsvarte med dette narrative ble fortiet. Denne utfordringen med Dudo som kilde har vært kjent lenge.¹⁴⁴ Det er likevel ikke dette som er det største problemet med Dudo, men derimot hans klare historiske mangler, noe som virkelig gjør ham ukvalifisert som kilde. Storm tar for seg en lang rekke historiske hendelser og personer som, ifølge han, viser helt tydelig at Dudo ikke har noe kunnskap om

---

¹⁴³ Storm (1878), s. 141

¹⁴⁴ Storm (1878), s. 146

helt elementær historie. Det vil i så fall forklare mange av de «særegne» trekkene ved Dudos fortelling. Storm mener dette kan henge sammen med samtiden Dudo lever i. På denne tiden var Frankrike som nasjon svært svekket, og flere av provinsene fungert mer som små fyrstedømmer. En konsekvens av dette ble at historieskrivningen på denne tiden ikke hadde et nasjonalt fokus, en konsekvens som Storm mener er forståelig. Det er derimot ikke forståelig hvordan Dudo later til å ikke kunne noe om eldre fransk historie. Han vet tilsynelatende ikke hvem som var konge i Frankrike når Hasting og hans bande med røvere herjet. Dudo skrev om Karl den enfoldige¹⁴⁵ som konge gjennom hele fortellingen om Gange-Rolv. Han ser ikke ut til å vite at kong Karl som var konge under beleiringen av Paris, ikke er den samme, men kjent som Karl den skallede¹⁴⁶. Det samme skjer når Dudo skriver om kong Athelstan og Gange-Rolv. På det tidspunktet Dudo nevner i teksten, 876, er det ikke Athelstan som er konge, for han inntar ikke tronen før i 925. Det samme gjelder erkebiskopen i Rouen, som Dudo også nevner i samme tidsperiode, altså 876. Han var ikke der før i 915, og dette gir Storm grunn til å mene at Dudo ikke har noe forståelse for kronologi.¹⁴⁷ Dette understrekes ved å vise at Dudo kun har notert fire årstall i teksten. 876 når Gange-Rolf ankommer Seinen når Gange-Rolv blir døpt i 912, når Vilhelm¹⁴⁸ dør i 943 og Richards¹⁴⁹ død i 996. Disse årstallene er ikke feil i utgangspunktet, men det er tydelig at Dudo ikke har ettergått disse årstallene i kildene, og han har oversett hva opp til flere andre kilder sier om de ulike årstallene. Ett eksempel Storm trekker frem er at det ikke finnes noen bevis på at vikinghæren som landet i Seinen i 876, var ledet av Gange-Rolv. Det er heller ingen andre kilder som sier noe om at vikingene hadde støtte fra den engelske kongen. I tillegg avfeier Storm at det var drømmer som var årsaken til at vikingene vendte oppmerksomheten mot frankerne. Det var den indre uroen som gav vikingene en gylden mulighet til å plyndre og kjempe til seg landområder. Det er altså en rekke innsigelser fra Storm rettet mot validiteten i det Dudo forteller. Han tilskriver Gange-Rolv gjerninger som andre høvdinger har utført for å sette han i et bedre lys.¹⁵⁰ Videre går han gjennom flere deler av teksten til Dudo i detalj. Fortellingen om hvordan Gange-Rolv ankom Frankrike, hvordan han giftet seg og deler av hans opphav blir gått nærmere etter i sømmene.

Det første Storm tar for seg er avsnittet til Dudo om plyndringen av områdene rundt Flandern. Storm argumenterer veldig tydelig med at det er et betydelig kildegrunnlag for at denne

---

¹⁴⁵ Karl den enfoldige er også kjent som Karl den tredje.

¹⁴⁶ Karl den skallede er også kjent som Karl den andre

¹⁴⁷ Storm (1878), s. 147

¹⁴⁸ Dette er Gange-Rolvs sønn

¹⁴⁹ Dette er Gange-Rolvs barnebarn

¹⁵⁰ Storm (1878), s. 148

beleiringen ble gjort av Sigfred og Godfred,¹⁵¹ ikke av Gange-Rolv. Som nevnt er det mange slike tilfeller i teksten til Dudo ifølge Storm. Flere av toktene han tilskriver Gange-Rolv går ikke sammen med det vi vet fra andre kilder. I beretningen om beleiringen av Paris nevner Dudo nesten ikke selve Paris, men fokuserer på inntagelsen av Bayeux og Evreux. Dette er bemerkelsesverdig fordi andre kilder indikerer at disse byene aldri ble plyndret under beleiringen av Paris. Det er tilsvarende beleilig at Dudo mener at Gange-Rolv måtte tilbake til England etter beleiringen, for det sammenfaller bra med de andre kildene som sier at Sigfred forlot nord-Frankrike i perioden etterpå.¹⁵²

I tillegg viser Storm til alle interaksjonene Gange-Rolv skal ha hatt, både med den franske kongen, men også til hans angivelige vennskap med Athelstan, den engelske kongen. Ifølge Dudo fikk Gange-Rolv Bretagne i medgift da han giftet seg med den franske kong Karls datter. I tillegg endret Gange-Rolv navn, fra Rollo¹⁵³ til Robert. Storm ser flere problemer med disse utsagnene. Det første er at flere andre kilder viser til at området Bretagne havner i hendene på vikingene på et mye senere tidspunkt. Det andre er i hvilken grad det er troverdig at Gange-Rolv skal ha giftet seg med datteren til kong Karl, som het Gisla. I brevet fra kong Karl kommer det frem at de fortsatt tiltaler Gange-Rolv som Rollo, og ikke Robert. Det er veldig merkelig sett i forhold til at Dudo gjør et stort poeng av at navnet Rollo var for «hedensk», men likevel dukker det altså opp i korrespondanse etter hans angivelige dåp. Storm peker også på at det ikke er særlig sannsynlig at ekteskapet mellom Gange-Rolv og Gisla har funnet sted i det hele tatt. Kong Karl skal ha hatt en datter ved det navnet, men hun ble født en gang mellom 911 og 915 og det er ganske åpenbart at Gange-Rolv ikke giftet seg med henne. Det er kun Dudo som omtaler dette angivelige ekteskapet, og han beskriver henne som en fullt utviklet kvinne. Videre underbygger Storm sin påstand ved å vise til et brev skrevet av kong Karl i 918, der han omtaler Gange-Rolv på en måte som man ikke gjør om sin svigersønn. Som svar på hvordan det kan være en så stor forskjell på hva Dudo skriver og hva øvrige kilder forteller, viser Storm nok en gang til at det mest sannsynlig handler om at Dudo har lånt fra andre fortellinger. Det er nemlig kong Godfred som gifter seg med en kvinne ved navn Gisla. Hun var datter av Karl den enfoldige, som Dudo allerede har forvekslet tidligere i sin tekst med Karl den skallede.¹⁵⁴

---

¹⁵¹ Danske vikingkonger

¹⁵² Storm (1878), s. 152

¹⁵³ Rollo er det «internasjonale» navnet som står i kildene, men i denne oppgaven blir han konsekvent omtalt som Gange-Rolv iht forklaringen i kap.3

¹⁵⁴ Storm (1878), s. 154

Dudos beretninger om Gange-Rolvs tidligere historie er altså et sammensurium av ulike hendelser som ifølge Storm i stor grad er falske eller lånt fra andre fortellinger, i hovedsak fra Godfred og Sigfred. Storm gir også noen betraktninger om hva som kunne være motivasjonen for Dudo til å ta seg så store friheter som han gjorde. Det mest åpenbare var å blidgjøre Rikard, som hadde gitt han oppdraget om å skrive om hans slekt. Det poenget som Storm særlig trekker frem er at Dudo selv ikke var fra Normandie og at en slik fortelling kan ha gitt han høy status i området. Dette får også noen uheldige konsekvenser for historieskrivingen i Normandie, fordi flere etter Dudo baserer seg på hans verker. Her varierer det mellom tekster som prøver å fremstå som mer uavhengig av Dudo, men mange som også prøver å bekrefte det han skriver. Etter gjennomgangen konkluderer Storm med at det i franske krøniker ikke finnes en samlende tradisjon om at Gange-Rolv var dansk. Mange av fortellingene spriker i flere retninger, og det er tydelig at flere av dem fremstår som lite troverdig. Storms gjennomgang står altså i klar kontrast til Steenstrup.

Det neste Storm tar for seg er de danske krønikerne og hva de sier om Gange-Rolv og Normandie. Storm er veldig tydelig fra starten av om at de danske kildene er ganske samstemte om at riket Normandie var grunnlagt av nordmenn, og at det ikke finnes noen sagaer som forteller om tokter fra danske områder. Denne selvsikkerheten begrunner Storm med at de danske kildene aldri nevner områdene i Normandie når de omtaler de danske vikingenes erobringer. De danske kildene fokuserer på vikingtokter som ble rettet mot Galia og ledet av danske høvdinger. Blant annet viser Storm til Adam fra Bremen, som skrev at den danske vikingtiden tok slutt i 891. Da rettet de fokus på indre stridigheter og områder som var kontrollert av danske vikinger i England og Frisland. Her nevnes altså ikke Normandie, som Storm tolker dit hen at det må bety at det ikke var ansett som dansk. Adams beretninger fikk stor innflytelse hos danske krønikere, og mange av de som skriver senere baserer sine verker på hans tekster. Disse tekstene gjør et tydelig skille mellom danske og norske vikinger, og det blir svært tydelig at de er av den oppfattelse at Normandie ble styrt av nordmenn, mens Frisland var styrt av dansker. Det skrives også om konflikter dem imellom, og dette kan understreke den forskjellen. Foruten dette er det svært lite annet som finnes av danske kilder som omtaler Normandie, eller Gange-Rolv for den slags skyld. Det er i det hele tatt lite om alle de ulike toktene fra Danmark til nord-Frankrike. En årsak til det kan være at danske krønikere har vært mer opptatt av danske erobringer og tokter i England, og at virksomheten i nord-Frankrike er gått i glemmeboken som en konsekvens av dette. Det er først i senere tid at danske historikere gjenopptok interessen for danske tokter og erobringer i områdene rundt nord-Frankrike og

Flandern. Storm mener dette må sees i sammenheng med et dansk forsøk på å bygge en nasjonal enhet, hvor Steenstrup forsøker å gjøre Gange-Rolv dansk.

Det siste Storm tar for seg er de norske og islandske sagaene. Han starter med *Historia Norwegie*, og tar for seg fortellingen om Gange-Rolv slik den står der. I tillegg går han igjennom andre utsagn i fra teksten for å se om det teksten sier, kan samsvare med øvrige kilder. Det er her hovedvekten i Storms argumentasjon ligger. I *Historia Norwegie* beskriver forfatteren hvordan vikingene tok Orknøyene og Suderøyene.¹⁵⁵ Vikingene brukte dem som tilholdssted om vintrene, før de dro på tokt om sommeren. Aktiviteten fra vikingene finner man også igjen i kilder fra Skottland, Irland og England. Blant annet kommer det frem i en irsk kilde at Orknøyene ble bosatt av norske vikinger fra «Ragnvalds ætt». Dette mener Storm bekrefter det som står i *Historia Norwegie*, at Gange-Rolv er sønn av Ragnvald Mørejarl og at han erobret Rouen etter han hadde oppholdt seg på Orknøyene. Med så pass mange sammenfallende hendelser som omtales både i norske krønikere, islandske sagaer og i kilder fra Storbritannia, kan man simpelthen ikke legge disse til side. Storm mener derimot at de fortjener å stilles på lik linje med de normanniske kildene.¹⁵⁶ Videre fortsetter Storm å gå igjennom flere kilder fra Norge og Island for å underbygge sin argumentasjon ytterligere. De fleste av disse bruker han på å vise til at det er helt tydelig at den norske og islandske tradisjonen har en klar oppfatning om at Gange-Rolv er norsk. Her bruker Storm tekster som Landnámaboken, Jarlesagaene¹⁵⁷ og Kongesagaene. Kort oppsummert mener Storm at utdragene fra disse tekstene viser at det i Norge og på Island har vært en fortelling om Gange-Rolv. Det er fire forskjellige tradisjoner, som er ganske like hverandre. Den første tradisjonen er at Gange-Rolv tilhørte Ragnvald Mørejarls ætt, og at Gange-Rolv under Harald Hårfagres tid ankom Normandie fra skotske øyer. Den andre tradisjonen fra Island forteller at Gange-Rolv etterlot en datter i Skottland da han dro til Normandie. Den tredje tradisjonen sier at Gange-Rolv var sønn av Ragnvald Mørejarl og broren til jarlene på Møre og Orknøyene, før han tok Normandie. Den fjerde og siste tradisjonen er den som er skrevet av Snorre. Gange-Rolv er sønn av Ragnvald Mørejarl og ble landsforvist av Harald Hårfagre.¹⁵⁸ Storm påpeker at særlig den første av disse tradisjonene er uavhengig av de øvrige, og at nummer to og tre også viser en viss grad av uavhengighet fra hverandre. Storm mener at dette styrker troverdigheten til disse tradisjonene.

---

¹⁵⁵ I dag kjent som Hebridene

¹⁵⁶ Storm (1878), s. 173

¹⁵⁷ *Orknøyingenes Saga* og *Volsungesaga*, disse kalles *Jarlesagaen* av Snorre Sturlason

¹⁵⁸ Storm (1878), s. 180

5.3 David Charles Douglas

Det er ingen tvil om at debatten om Gange-Rolv først og fremst har vært en diskusjon mellom norske og danske historikere, men det er også kommet innspill fra andre hold. Debatten har blitt nevnt blant historikere fra Frankrike, England og Tyskland.¹⁵⁹

En av de som kom med innspill i debatten var historikeren David Charles Douglas. Han gav noen av sine vurderinger av debatten i et innspill som ble publisert i *The English Historical Review*. Det er et historisk tidsskrift som ble etablert på slutten av 1880-tallet og som fortsatt publiseres i dag. Douglas var en engelsk historiker som hadde den normanniske perioden som sitt hovedfelt. Han skrev flere bøker og artikler knyttet til normannerne. I artikkelen skriver Douglas at selv om denne diskusjonen i stor grad er preget av fremtredende historikere fra Danmark og Norge, er det ingen grunn til at engelskmennene ikke skal komme med sine bidrag. Han poengterer at noen av de viktigste bidragene til Gange-Rolvs biografi, har kommet fra en engelskmann.¹⁶⁰

Douglas er tydelig på at det er store utfordringer med å akseptere den fortellingen Dudo gir i *History of the Normans*. Disse utfordringene er der på tross av Jules Lair sitt forsøk å «rehabiliter» Dudo som en historisk kilde i 1865. Dette forsøket ble i stor grad akseptert av blant annet Steenstrup. Også andre historikere, som Walther Vogel, gikk delvis god for denne rehabiliteringen. Den ble imidlertid sterkt imøtegått av Sir Henry Howorth som med stor overbevisning viste hvor liten troverdighet Dudo hadde som kilde. Dette betyr imidlertid ikke at det var en felles britisk forståelse av Gange-Rolvs fortelling. Ifølge Douglas var det mange forskjellige meninger ute og går der også. Gange-Rolvs opphav har vært et omdiskutert tema, og Douglas deler opp sin artikkel i flere deler. Først tar han for seg Gange-Rolvs opphavshistorie. Det er også denne delen som er mest diskutert mellom norske og danske historikere. Etter det skriver Douglas om Gange-Rolvs reiser og tokter i områdene rundt Frisland og Normandie, og til slutt skriver han om erobringen av Rouen og når Gange-Rolv dør.

Douglas begynner med Dudo, som hevdet at Gange-Rolv var sønn av en dansk adelsmann, og at han også hadde en bror som het Gurim. Brødrene havnet i konflikt med den danske kongen, og i slaget døde Gurim. Etter dette skal Gange-Rolv ha reist til Skandinavia med seks skip. Etter å ha oppholdt seg der en stund, reiste han videre til England. Her stiftet han vennskap med den

---

¹⁵⁹ Douglas (1942), s. 417

¹⁶⁰ Douglas (1942), s. 417

engelske kongen Alstelmus, for så å reise til Friesland på tokter. Det var ikke før etter alt dette at Gange-Rolv tok Rouen og slo seg ned der.¹⁶¹ Douglas mener at for hver detalj som fremkommer i teksten til Dudo, blir det mer og mer åpenbart at det som står der er usannsynlig. Uansett har danske historikere likevel i stor grad akseptert Dudos påstand om at Gange-Rolv kom fra Danmark. Det er derimot ikke noen spesifikk grunn til å tro at akkurat denne opplysningen er noe mer troverdig enn de øvrige opplysningene, som jo er ansett som uriktige. Douglas mener i tillegg at det er forståelig at Dudo ønsker å etablere et bånd mellom Danmark og Normandie. Årsaken til det er at Richard II og den danske kongen Svein Tjugeskjegg skal ha inngått en allianse rundt den tiden han skrev teksten. Resten av påstandene til Dudo er i liten grad underbygget av andre kilder, og vi må ta hans ord på at det han skriver er sant. Ifølge Douglas er det få som virker å gjøre det i tiden etterpå. Saxo Grammaticus, en dansk lærd, nevner ikke Gange-Rolvs opphav overhodet i sin krønike om Danmarks historie. I tillegg var William av Jumieges, som transkriberte mye av Dudos verker, svært varsom når han arbeidet med dette. Det er altså svært få som hjelper til med å underbygge Dudos fortelling, og det gjør fortellingen hans suspekt.¹⁶²

Douglas fortsetter med å være tydelig på at den mest fremtredende tradisjonen, som har flere uavhengige kilder, er at Gange-Rolv var fra Norge. Han begynner å liste opp en rekke forskjellige tekster som forteller om Gange-Rolvs norske opphav. Den første han nevner er *Heimskringla*. Han begynner med sagaen om Harald Hårfagre, og han viser til sagaen om laksdølene. I begge disse utdragene er fortellingen at Gange-Rolv kom fra Norge, og at han var sønnen til Ragnvald Mørejarl. Det er også verdt å poengtere at disse fortellingene også bygger på tekster som var skrevet av Ari Thorgilsson Frode, en av Islands første krønikeskrivere. Snorres påstander fortjener i hvert fall en seriøs vurdering, selv om det også er utfordringer knyttet til sagaene. Et problem er for eksempel hvordan ordet «Gange» aldri blir nevnt i normanniske kilder. Likevel mener Douglas at forklaringen ligger i at veldig mange av de normanniske kildene bygger på Dudos fortelling. Da er det også naturlig at opphavet til hvorfor han ble kalt Gange-Rolv aldri blir nevnt. En annen forklaring kunne vært at Rollo og Gange-Rolv ikke var samme person. Douglas mener derimot at diskusjonen rundt den latinske oversettelsen også viser at Gange-Rolv og Rollo er samme person. Videre poengterer han at den norske tradisjonen om Gange-Rolv uansett ikke hviler på hvilke navn som brukes om Gange-Rolv. Det finnes andre argumenter som også er med på å underbygge det som fortelles

---

¹⁶¹ Douglas (1942), s. 418

¹⁶² Douglas (1942), s. 419

i sagaene. Et annet poeng er at selv om det ikke er mulig å finne noe særlig felles grunnlag for de normanniske kildene og sagaene, betyr ikke det automatisk at det er sagaene som er feil. Et eksempel som derimot styrker sagaenes troverdighet er fortellingen om Kathleen. I Ari Frodea krønike skriver han om Kathleen som var gift med Beolan, en skotsk konge. Ifølge Ari Frode var Kathleen datteren til Gange-Rolv, og navnet antyder også at hun var keltisk. På dette tidspunktet betyr det at hun også mest sannsynlig var kristen. Dette antyder at Gange-Rolv har fått barn med en kristen kvinne mens han var i Skottland. Da viser Douglas til det frankiske diktet «Lament for the death of William Longsword». Her fortelles det at Vilhelm Langsverd var sønn av Rollo og født utenfor Frankrike av en kristen kvinne, da faren fortsatt var hedning. Hvis man da er av den oppfatning at Rollo og Gange-Rolv er samme person, betyr det at den islandske fortellingen til Ari Frode fremstår som svært troverdig.¹⁶³

Douglas mener at det er grunnlag for å mene at det også i Normandie har vært trodd at Gange-Rolv var norsk. Her viser han til et utdrag fra *Heimskringla* som sier at hertugene av Normandie skal ha hevdet slektskap mellom dem og høytstående nordmenn under Olav den hellige. De skal ha tillatt nordmenn å komme til Normandie for å kunne leve i fred og fordragelighet.¹⁶⁴ William av Malmesbury skal også ha skrevet om denne oppfatningen. Til tross for at håndfaste bevis mangler, mener Douglas at det er rimelig å anta at opphavsfortellingen om Gange-Rolv er ganske tydelig. Gange-Rolv må ha kommet fra Norge, og han var sønn av Ragnvald Mørejarl. I tillegg mener Douglas at det er mest trolig at det er tradisjonen om at Gange-Rolv giftet seg med en kristen kvinne og fikk datteren Kathleen, som er nærmest det historisk korrekte. Douglas understreker til slutt at selv om han anser den norske og islandske tradisjonen som mest sannsynlig, betyr det ikke at alle etterkommere i Normandie er av norsk avstamning. Det er ganske mye som tyder på at vikinger fra både Norge og Danmark slo seg ned i området.¹⁶⁵

Det er vanskelig å finne kilder som kan peke på når Gange-Rolv ankom Seine. Dudo mener Gange-Rolv okkuperer Rouen i 876. Det er mange historikere som har gjentatt denne påstanden, men med det kildegrunnlaget vi har i dag, vet vi at det ikke stemmer. Det man kan anta er at Gange-Rolv fortsatt levde i 925, men det betyr også at han må ha ankommet Gallia mye senere enn 876. Det finnes noen kilder som hevder han ankom rundt 900, men det er trolig for tidlig det også. Mest sannsynlig reiste Gange-Rolv fra Norge rundt 900, og da dro han først til Skottland. I *Historia Norwegie* står det at mens han var i Skottland, skal han ha vært på tokter

---

¹⁶³ Douglas (1942), s. 422

¹⁶⁴ Douglas (1941), s. 423

¹⁶⁵ Douglas (1942), s. 424

i England, i områdene rundt Northumbria. Det står også at han reiste videre til Irland. Dette underbygges også av det som står i *Heimskringla*, om at han reiste til nord-Frankrike. Dette mener Douglas er en veldig sannsynlig hypotese ettersom det er mange kilder som bekrefter at vikingene anså Irland som et attraktivt sted å reise på tokt. Rundt 900 begynte flere vikinger å reise fra Irland til Frankrike, og det er ikke usannsynlig at Gange-Rolv fulgte etter. Douglas gjennomgår mange forskjellige krønikere og historiske tekster for å se om det er mulig å etablere sann cirka når Gange-Rolv ankommer Normandie. I frankiske krønikere blir ikke Gange-Rolv nevnt før i 921, av Richer av Rheims. Her omtales Gange-Rolv som lederen for pirater. Douglas mener at denne opplysningen ikke holder vann, og han mener den derfor kan legges til side.¹⁶⁶

Det sikreste kilden, ifølge Douglas, er et skriv fra Karl den enfoldige. I dette skrevet kommer det frem at Karl den enfoldige har gitt de nordlige delene av Seinen til vikingene. Dette skrevet er datert til 14. mars 918, og derfor kan man med sikkerhet si at Gange-Rolv må ha bosatt seg i Normandie før dette året. Douglas viser også til en rekke krøniker som er skrevet rundt 900-tallet. En krøniker han trekker frem, er Flodoard, som skrev annaler fra 919 til 966 og kirkehistorie fra Rheims. Flodoard skriver også om avtalen som Karl den enfoldige gjør med vikingene. Han skriver også at en del av avtalen var at vikingene skulle bli døpt, og at dette skjer som en konsekvens av at Karl vant slaget ved Chartres. Til slutt skriver han om at det er Gange-Rolv som styrer i Normandie i 925. Douglas mener at disse fire påstandene fra Flodoard er noe som må undersøkes nærmere. Det er verdt å merke seg at Gange-Rolv ikke blir nevnt med navn før i 915. Likevel er det god grunn til å tro at han må ha vært en del av vikingene som kjempet i slaget ved Chartres. Derfor er det svært viktig å prøve å datere det slaget ettersom det vil gi en svært god indikasjon på tidspunktet Gange-Rolv ankom Frankrike. Douglas er tydelig på at det ikke er hjelp å finne i teksten til Dudo, ettersom det er åpenbart at han blander disse slagene med tidligere vikingtokter i området. Andre kilder viser til litt varierende datoer, men det er et flertall av dem som sier at slaget fant sted i 911. Blant annet skriver Ste. Colombe i sine annaler at slaget fant sted 20 juli, 911. Douglas mener at det må regnes som et historisk faktum, og dette er svært pålitelige kilder. I tillegg nevner også Douglas at Karl den enfoldige hadde gode grunner til å inngå et forlik med vikingene, ettersom han ønsket å erobre Lorraine. En avtale med vikingene ville få slutt på toktene, og han kunne rette oppmerksomheten sin mot nye erobringer.¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ Douglas (1942), s. 425

¹⁶⁷ Douglas (1942), s. 427

Det neste spørsmålet Douglas stiller er i hvilken grad man kan hevde at Gange-Rolv var en del av disse vikingene. Det er ingen tvil om at han nevnes i skrivebrevet til Karl den enfoldige i 918, og den mest naturlige antagelsen er at han må ha vært med på hele toktet. Det er ingen tvil om at vikinger var på tokt innover i Frankrike i 910. Dersom Gange-Rolv var en del av disse toktene, er det vanskelig å se for seg noe annet enn at han må ha vært til stede under slaget ved Chartres. Dudo hevder også at Gange-Rolv fikk audiens hos Karl, og for en gangs skyld er ikke Douglas uenig. Det var ikke uvanlig at ledere for to hærer møttes etter et slikt slag. Douglas legger også til at St. Clair-sur-Epte, stedet hvor Dudo hevder møtet ble avholdt, er et sannsynlig sted for et slikt møte. På tross av at Douglas for en gangs skyld virker å være enig med Dudo, er han tydelig på at det er langt fra optimalt at det kun er Dudo som skriver om dette. Det gjør at man ikke kan fastslå med sikkerhet om et slikt møte fant sted eller ikke. En annen åpenbar svakhet er at det heller ikke går an å fastslå hva avtalen inneholdt. Det er mye som er diffust, og det er få andre enn Dudo som har skrevet om selve avtalen. I tillegg er Dudos detaljer fra avtalen etter all sannsynlighet ukorrekt. To ting som kan fastslås, er at vikingene fikk bosette seg i Normandie og det er liten tvil om at de konverterte til kristendommen. Det er derimot ikke så lett å si nøyaktig i hvilke områder vikingene fikk bosette seg i. Flodoard skriver i sin tekst om kirkehistoren i Rheims at vikingene fikk Rouen og områder langs kysten som var tilknyttet byen. Det er en veldig spesifikk uttalelse fra Flodoard, for han sier byen Rouen og ikke provinsen. Provinsen var et ganske stort område på den tiden, og det er lite sannsynlig at de ville fått så mye land. Dette underbygges også av at det finnes kilder som viser at vikingene fikk tildelt enda mer land i områdene rundt Rouen. Som naturlig nok indikerer at disse ikke ble gitt ved den første avtalen. Det meste tyder på at områdene som vikingene kontrollerte, ble underlagt dem i løpet av flere generasjoner.¹⁶⁸

Som en del av avtalen måtte vikingene også døpe seg. Med nye innflyttere og ledere var det antagelig lett å anse regionen som svakere og mer ustabil enn de øvrige franske områdene. Dåpen ble et ledd i å stabilisere regionen, det skulle i det minste ikke bo hedninger der. I følge Dudo ble Gange-Rolv døpt i 912, og Douglas er langt på vei enig i at det må være rundt denne tiden han blir døpt. Det harmonerer også med slaget ved Chartres og avtalen som inngås etterpå. Det er derimot et problem at Dudo tilsynelatende bommer på hvem som var biskop i Rouen på den tiden. Han blander han mest sannsynlig sammen med biskopen som døpte Godfred i 881. Douglas mener det er vanskelig å vite hvem som var biskop i Rouen på denne tiden, da det ikke er noen kilder som virker svært sikre i forhold til dette. Det er enkelte kilder som mener at det

---

¹⁶⁸ Douglas (1942), s.431

kan ha vært to biskoper med navn Franco, og at den i Rouen ble erstattet av en mann som het Witto. Det finnes likevel ikke noe håndfaste bevis for når Franco dør eller når Witto overtar. Det finnes indikasjoner på at Witto har vært involvert med vikingene, men heller ikke disse opplysningene er lett å verifisere. Douglas mener at det likevel går an å fastslå at det må ha vært enten Franco eller Witto som døde vikingene, og at tidspunktet for dette må ha vært i 912 eller i slutten av 911.¹⁶⁹ Selv om vikingene ble døpt er det lite som tyder på at de tok det veldig seriøst. I hele perioden hvor Gange-Rolv er leder tyder det meste på at vikingene fortsatte å leve som hedninger. I flere av bispedømmene rundt Rouen er det nesten ikke skrevet noe mellom midten av 800-tallet til slutten 900-tallet. Mye av årsaken kan ligge i at vikingene lot kirken forfalle, ettersom de ikke hadde noe interesse av å videreføre den kristne troen. I en av versjonene av «Lament for William Longsword» fortelles det at Gange-Rolv gikk tilbake til paganisme. Ademar av Chabannes forteller til og med at han skal ha beordret å ofre hundre kristne til de norrøne gudene rett før han døde. Douglas poengterer at det er vanskelig å vite hvilken grad av sannhet som ligger i dette utsagnet. Det gjør likevel at det er tydelig å se at konverteringen stort sett var symbolsk, og vikingenes paganisme fortsatte lenge etter at de hadde latt seg døpe.¹⁷⁰

På tross av at vikingene ikke lever kristenlivet i praksis, er dåpen likevel den viktigste faktoren i avtalen som Karl den enfoldige og vikingene gjør i 911. Det legger grunnlaget for at Normandie blir et hertugdømme med stor historisk konsekvens senere. Under Gange-Rolv forsøker de å utvide områdene de fikk av Karl den enfoldige. Dette gjør at de får mange fiender, og mye av perioden under Gange-Rolv er preget av plyndring og krig med nærliggende land. Blant annet forteller annaler om Arnulf av Flandern som samlet sammen en stor hær fra Flandern og Gallia, og angrep Normandie fra øst. Gange-Rolv bygget en festning i Eu for å møte trusselen, og han beordret mange av sine menn til å bevokte den. Når Arnulf av Flandern angriper dør mesteparten av vikingene, og dette er den siste sikre kilden som nevner Gange-Rolv spesifikt. Richer av Rheims skriver at han faller i slaget ved Eu, men i en senere utgave han selv skrev, har han fjernet denne opplysningen. Det er mulig han feiltolket en tekst fra Flodoard og på bakgrunn av det endret teksten. Utover dette er det lite å finne om Gange-Rolvs død. Det eneste som kan sies sikkert, er at han må ha vært død i 933, men dette utelukker ikke

---

¹⁶⁹ Douglas (1942), s.432

¹⁷⁰ Douglas (1942), s.434

at han kan ha dødd så tidlig som 925. På grunn av usikre kilder er det alt Douglas er komfortabel med å fastslå.¹⁷¹

Douglas konkluderer med at det er mest sannsynlig at Gange-Rolv kom fra Norge og var sønn av Ragnvald Mørejarl. Han ble bannlyst fra Norge og reiste ut som viking, først til Skottland og senere også til Irland. I løpet av denne tiden giftet han seg med en kristen kvinne og fikk datteren Kathleen og sønnen Vilhelm. Fortellingene om at han giftet seg senere med Popa, eller Gisela, er usannsynlig og han kan umulig ha ankommet det europeiske kontinentet så tidlig som 876. Trolig kom han dit en gang før 918, og Douglas er trygg på at man kan anslå at det var rundt 908-911. Etter all sannsynlighet var han til stede under slanget ved Chartres og under forhandlingene som fant sted etter slaget. Om han personlig forhandlet med Karl den enfoldige er ikke usannsynlig, men det er heller ikke mulig å finne sikre bevis på dette. Området vikingene tok over var bare en liten del av det som til slutt skulle utgjøre territoriene til hertugdømme Normandie. Men det vokste stadig i årene etter 911. Og selv om vikingene ble døpt gjorde de ingen forsøk på å styrke den normanniske kirken. Hedenske tradisjoner og paganisme fortsatte derfor etter konverteringen. Vikingene hadde mange fiender etter at de slo seg ned i Normandie, og de måtte blant annet forsvare seg mot en hær ledet av Arnulf av Flandern i Eu. Etter dette vet vi ikke så mye mer om Gange-Rolv annet enn at han må ha vært død etter 933. Det er imidlertid ganske sannsynlig at han kan ha dødd før dette, til og med så tidlig som 925, uten at det går an å få det bekreftet. Douglas er veldig klar i sin «dom» over Dudo og i hvilken grad han kan brukes som kilde. Mye av det Dudo skriver er relativt enkelt å motbevise når man ser på hva flere andre kilder sier om emnene. Likevel er Douglas også tydelig på at det er deler i Dudos tekst som underbygger det han mener er riktig om Gange-Rolv.

5.4 Nasjonalismens betydning for debatten om Gange-Rolv

Alle de tre innslagene i debatten er svært detaljerte i gjennomgangen av standpunktene de tar til Gange-Rolvs opphav. De er også veldig tydelige på at innspillene i debatten først og fremst handler om vurderinger av kildegrunnlaget for å så kunne fastslå opphavet. På tross av den klare argumentasjonen om at det er en vurdering av kildene som er hovedfokuset er det mulig å argumentere for at det er en annen underliggende årsak. 1800-tallet kalles ofte nasjonalismens tidsalder.¹⁷² Deltakerne i denne debatten er sterkt influert av de nasjonale

---

¹⁷¹ Douglas (1942), s. 436

¹⁷² Bøe (1978), s. 99

strømningene, og de er derfor opptatt av å ta eierskap på Gange-Rolv. Det har vært allment antatt at historikerne har vært svært involvert i de ulike nasjonsbyggende og identitetsskapende prosjektene, og dette gjør seg utvilsomt gjeldene hos de utvalgte historikerne i debatten om Gange-Rolv.¹⁷³ Selv om de er opptatt av tekstenes vitenskapelige signatur med fokus på kildekritikk, er etableringen av et nasjonalt rom der Gange-Rolv inngår også på dagsorden. Her gjør politisk-ideologiske føringer seg gjeldene slik White påpeker når han beskriver hvilke faktorer som gjør seg gjeldene i historikernes historiefortellinger.¹⁷⁴ Historikerne gjør derfor mer enn å fortelle fakta når det nasjonale blir den overordene rammen. Å ordne hendelsene om Gange-Rolv i en fortelling som så brukes som identitetsmarkør i en nasjonal fortelling viser hvordan historikerne bidrar til å skape et narrativ som har andre funksjoner enn bare avdekking av isolerte hendelser. Den nasjonale fortelling bunner ikke i isolerte fakta, men i overordene og helhetlige sammenhenger som historikerne skaper.

5.5 Er det en debatt om Gange-Rolf i dag?

Debatten om Gange-Rolv er på langt nær like engasjerende i dag som den var på slutten av 1800-tallet. De nasjonale strømningene som var underliggende i debatten på slutten av 1800-tallet er vekke og historieforskningen opererer under andre kriterier enn da den begynte. Det er bred enighet i at det er vanskelig å bruke de historiske kilde til å si noe håndfast og vi har, som denne oppgaven understreker, blitt mer interessert i selv fortellingen heller enn å være opptatt av hvor han kom fra. Likevel gjøres det forsøk på å nøste opp i mysteriet om Gange-Rolvs opphav. Og når debatten ikke lengre kan ta utgangspunkt i de historiske kildene har man forsøkt å finne svaret med hjelp av moderne vitenskap, nemlig DNA-testing. I 2016 ble det gjort DNA-tester på levninger fra en grav i Normandie i håp om å finne et svar på Gange-Rolvs opphav. Testene ble gjort av Rollo-prosjektet som er ledet av Sturla Ellingsvåg fra forskningsstiftelsen Explico. De håpet på et endelig svar på gåten om Gange-Rolv, men svarene hjalp dessverre ikke i å oppklare mysteriet. Beinrestene som var funnet ikke tilhørte vikinger fra Normandie, men var rester etter frankere som levde både 100 og 500 år før Gange-Rolvs levetid.¹⁷⁵ Dette prosjektet forsøker fortsatt å lete etter DNA-bevis og fikk nye medieoppslag da det som kan

---

¹⁷³ Stugu (2016), s. 58

¹⁷⁴ Heiret et. al (2013), s. 27

¹⁷⁵ VG (2016)

være rester etter Gange-Rolvs etterkommere ble funnet i en hekk i Florø, etter at de var blitt stjålet fra postkassen til Ellingsvåg.¹⁷⁶

---

¹⁷⁶ NRK (2019)

6.0 Gange-Rolv i moderne tid og populærkultur

Historien om Gange-Rolv finnes ikke bare i tekster fra middelalderen eller i diskusjoner fra slutten av 1800-tallet. Populærkulturen har omfavnet vikingtiden på linje med andre historiske epoker. Det gjør at fortellingen om Gange-Rolv er blitt aktuell igjen. Det beste eksempelet på dette er tv-serien *Vikings* som sendes på flere av de mest populære streamingplattformene.

6.1 Tv-serien *Vikings*

Vikings er en tv-serie som er produsert og skrevet av Michael Hirst for History Channel. Seriens første episode ble sendt på tv 3.mars 2013 og serien skal inn i sin siste sesong høsten 2019. Da serien ble introdusert forklarte History Channel i en pressemelding at de ønsket å fortelle en historie om vikingenes reiser, utforskning, personlige konflikter og kriger. De kalte også serien for en familiesaga. Hovedfokuset ble lagt på Ragnar Lothbrok og hans familie og hvordan reisen for å bli en vikingkonge utfoldet seg. Som en del av dette har det vært et stort fokus på familiedynamikken til hovedkarakterene.¹⁷⁷ Handlingen i serien finner for det meste sted i den fiktive norske bygden «Kattegat», men de er også mye i England og i sesong 3 og 4 er de i Frankrike. I dette kapitlet skal jeg gå nærmere inn på hvordan Rollo blir fremstilt i denne serien og se litt på hvordan vikingtiden beskrives i populærkulturen. Jeg vil primært se på hvordan Rollo fremstilles som karakter og komme med noen bemerkninger på hvordan denne fortellingen kan sees i sammenheng med den historiske fortellingen om Gange-Rolv. Gjengivelsene av sesongene vil ikke være veldig detaljerte, men korte sammendrag av de deler hvor Rollo er i sentrum av historien. Dette betyr at mye av selve handlingen vil bli utelatt, og bare det som fokuserer på Rollo vil bli vektlagt.

Som nevnt blir *Vikings* kalt en familiesaga, og en del av denne familien er Rollo. I *Vikings* presenteres Rollo som den eldre broren til Ragnar Lothbrok. Dette forholdet er også utgangspunktet til mange av intrigene som utvikler seg i løpet av serien. Serieskaperne har hele tiden vært tydelige på at de ønsket å lage en dramaserie om vikingtiden som skulle være så autentisk som mulig. Blant annet ble serien vist til lederen for skandinaviske studier på Harvard, som mente at den var en av de første seriene som har tatt vikingkulturen seriøst og håndtert den på en intellektuell måte. Og selv om slike serier ofte har mange historiske unøyaktigheter så er

---

¹⁷⁷ Collider (2012)

det uansett vanskelig å være skråsikker på noe av den kunnskapen vi har fra denne tiden. Hirst innrømmer at serien har tatt seg noen friheter, men han er også tydelig på at alt som fremkommer i serien tar utgangspunkt i forskningen som finnes på området. Han er spesielt fornøyd med hvordan serien har brukt minimalt med effekter, hvor nøye de har vært med filming av lokasjoner og hvordan de har konstruert settene. Det siste punktet Hirst trekker frem er at han endelig fikk muligheten til å lage en fortelling hvor vikingene kunne være heltene i fortellingen. Tidligere var det nesten umulig å skrive en slik fortelling siden historien omtalte dem i så negative ordelag. Men dersom man ser nærmere på vikingene og vikingkulturen ser man at de var veldig opptatt av familie. Dette gav Hirst et godt utgangspunkt for å fortelle sin egen saga om vikingtiden.¹⁷⁸

Den første sesongen har fokus på å etablere dynamikken og forholdet mellom Rollo og Ragnar. Allerede i første episode får du se de to kjempe sammen i strid, i østerled. De er åpenbart nære brødre, men det blir også tydelig utover i episoden at Rollo også er ganske sjalu på Ragnar. Det kommer blant annet frem at han ønsket å gifte seg med Ragnars kone. På tross av dette forsøker Rollo å holde sjalusien sin i sjakk og prøver å ignorere den etter beste evne. Når Ragnar bestemmer seg for å forsøke å seile vestover er Rollo med i reisefølget. De ankommer Lindisfarne kloster og plyndrer det. Likevel blir tokten årsaken til en ny konflikt mellom Rollo og Ragnar. Ragnar lar den ene munken leve og tar han med tilbake som trelle. Dette er Rollo sterkt uenig i fordi han mener at det er et svakhetstegn å la noen leve. Etter å ha returnert med både trelle og skatter får Ragnar lov av Jarlen til å reise på nye tokter vestover. Jarlen insisterer likevel på at en av hans egne skal være med over for å holde Ragnar under oppsyn. Under det neste toktet dør Jarlens mann og Ragnar blir tiltalt for drapet. Jarlen prøver å bestikke Rollo så han kan få Ragnar dømt, men Rollo ønsker ikke å dolke sin bror i ryggen og Ragnar ender opp med å bli frikjent. Dette gjør Jarlen rasende, og han bestemmer seg for å angripe gården til Ragnar. Ragnar og familien kommer seg unna, men Rollo blir tatt til fange og torturert. Når Ragnar får høre om dette reiser han til Jarlen og utfordrer han til en duell. Ragnar vinner duellen og dreper Jarlen. Rollo slippes fri og dreper også mannen som torturerte han.¹⁷⁹

Ragnar tar selv over som jarl og reiser tilbake til England. Han møter kongen av Northumbria Aelle for å gjøre en avtale. Som en del av denne avtalen lar Rollo seg døpe til kristen og får navnet Rolf. Enkelte av de andre vikingene frykter at dette vil provosere de norrøne gudene, men Rollo bryr seg svært lite om dåpen og fortsetter å leve som en viking. Etter å ha returnert

---

¹⁷⁸ History Channel, u.d

¹⁷⁹ Hirst, 2013-2019

fra England reiser Ragnar og Rollo på en pilegrimsreise til Uppsala. Mens de er i Uppsala møter Ragnar vikingkongen Horik. Horik ønsker Ragnars hjelp med å løse en konflikt mellom han selv og Jarl Borg. Rollo blir utelatt fra dette møte fordi han anses som for uforutsigbar og voldsom. Rollos sjalusi tiltar ettersom han ønsker å styrke sin egen posisjon og sitt eget selvbilde. Ragnar tar Rollo med seg til Jarl Borg for å forhandle på vegne av Horik. Jarl Borg merker at Rollo er sjalu på den posisjon og innflytelse som Ragnar har opparbeidet seg, og han forsøker å utnytte dette til sin fordel. Når Ragnar reiser tilbake til Horik blir Rollo igjen hos Jarl Borg, som til slutt overtaler Rollo til å ta hans side.¹⁸⁰

Sesong to starter med et slag mellom Horik og Ragnar og Jarl Borg. Det blodige slaget ender med at Jarl Borg og Rollo taper, og de blir enige om en fredsavtale. En del av denne avtalen er at Rollo blir tatt med tilbake til Kattegat som fange fordi han har forrådt sine egne. Han blir tiltalt for forræderi, men lovgiveren frifinner han siden han tar det som et tegn fra gudene på at han overlevde slaget. Etter dette hopper serien 4 år frem i tid og vikingene gjør seg klare til et stort og samlet tokt mot England. Rollo får ikke være med på dette toktet på grunn av sitt forræderi, og han må derfor bli igjen i Kattegat. Dette viser seg å være en veldig smart beslutning ettersom Jarl Borg også blir utelatt fra toktet. Han ønsker å hevne seg på Horik og Ragnar ved å angripe Kattegat, men takket være Rollo greier Ragnars familie å flykte før Jarl Borg fanger dem. Når Ragnar får høre at Kattegat er tatt av Jarl Borg reiser han raskt hjem igjen og får hjelp av Rollo til å ta hevn. Jarl Borg dør av at Ragnar og Rollo risser en blodørn på ryggen hans. Etter dette er forholdet mellom Rollo og Ragnar sterkere enn noen gang. De seiler tilbake til England for å fortsette toktene der. I ett av slagene blir Rollo tatt til fange, men blir sluppet fri som en del av en fredsavtale med kongen av Northumbria. Rollo blir tatt med hjem til Kattegat, hvor han er synlig opprørt over å ikke lengre kunne leve opp til sine egne vikingidealer på grunn av skadene han pådro seg.¹⁸¹

I sesong tre forsetter vikingene sine reiser over til England. Før de reiser over drar Rollo for å prate med orakelet. Orakelet gir vikingene profetier og råd, og han sier til Rollo at han fortsatt har mulighet til å bli en stor og viktig person. Etter alle hendelsene i England bestemmer Ragnar seg for å endre fokus. Nå ønsker han å reise vekk fra England og bestemmer seg for å reise på tokt til Frankrike. Ragnar har hørt om byen Paris og at den skal være full av rikdom, og peker derfor ut Paris som mål for neste tokt. Det første forsøket ender med at vikingene må trekke seg tilbake ettersom murene rundt Paris var vanskelig å bestige. Vikingene angriper på nytt, om

---

¹⁸⁰ Hirst (2013-2019)

¹⁸¹ Hirst (2013-2019)

natten, i et raid som er mer vellykket. I dette angrepet utmerker Rollo seg med å vise stor styrke. Selv om de ikke kommer seg gjennom muren denne gangen heller, påfører de frankerne store tap. Etter angrepet bestemmer frankerne seg for å tilby vikingene å slutte fred. Tapene er store på begge sider og vinteren nærmer seg, så vikingene godtar en avtale der frankerne betaler dem for å slutte med toktene. På tross av dette bestemmer Ragnar at det skal være en gruppe med vikinger igjen i Frankrike siden han ønsker å komme tilbake for nye tokter senere. Rollo blir igjen i Frankrike som leder for de gjenværende vikingene. Når frankerne finner ut at Rollo har blitt værende, bestemmer de seg for å gi han et tilbud. Om Rollo godtar tilbudet vil han bli en frankisk hertug og få tildelt land i de nordlige frankiske områdene. I tillegg tilbyr de Rollo å gifte seg med keiserens datter Gisla, og Rollo bestemmer seg for å takke ja til tilbudet.¹⁸²

I sesong fire prøver Rollo å finne seg til rette hos frankerne. Han lærer seg språket og demonstrer sin lojalitet til frankerne med å drepe de gjenværende vikingene i Frankrike. Resten av tiden bruker han på å forberede frankerne på det neste vikingtoktet. Når vikingene bestemmer seg for å seile tilbake til Frankrike har Rollo og frankerne bygget fort for å beskytte seg mot angrepene. Rollo leder an forsvaret av fortene og greier å stanse vikingene fra å nå Paris. Rollo vet at vikingene kommer til å prøve igjen, og han blir derfor gitt ansvaret for å forsvare hele Frankrike. Vikingene prøver å omgå fortene ved å bære båtene over land til en annen elv som går inn til Paris. Rollo sender ut frankiske båter for å stoppe dem. Det blir et langt og blodig slag der Ragnar prøver å drepe Rollo, men mislykkes i forsøket. Rollo greier å holde vikingene unna med så store tap at de etter hvert er nødt til å gjøre retrett. Rollo hylles i Paris for å ha forsvart frankerne og blir gitt tittelen Caesar. Etter dette forsvinner Rollo mer eller mindre vekk som en hovedkarakter. Han er fortsatt tilstede i serien, men har ikke noe særlig mer progresjon som karakter.¹⁸³

6.1.1 Vikings som en del av fortellingen om Gange-Rolv

I TV-serien er det åpenbart at serieskaperen har ønsket å fortelle en historie hvor vikingene er heltene. Som nevnt understrekte serieskaper Hirst at det viktigste var å skape en autentisk fortelling om vikingene. Nøyaktig hva Hirst mener med autentisk er det vanskelig å vite, men han trekker spesielt frem kostymer, lokasjoner og settene de bruker for å spille inn serien. Det kan likevel ikke benektes at det er en dramaserie, og som sådan vil den alltid også være preget

---

¹⁸² Hirst (2013-2019)

¹⁸³ Hirst (2013-2019)

av fiksjon. Ifølge White vil historiefortelling alltid ha et anstrøk av dette fordi lingvistiske virkemidler tas i bruk. Serien tar seg naturlig nok en del friheter når det kommer til både hendelsesforløp og historiske karakterer. Hirst var likevel klar på at serien var forankret i forskning. Og med mitt tema som bakteppe er det interessant å se hvordan serien har valgt å portrettere Rollo. I analysen av de historiske tekstene etablerer jeg en grunnfortelling. I den grunnfortellingen trakk jeg frem flere trekk som også går igjen i tv-serien. Både Rollos tanker om den ideelle vikingen og hans rolle som forsvarer, er sentrale i *Vikings*. Nå er det naturlig nok ikke så overraskende at en serie som hevder å ta utgangspunkt i de historiske kildene også vil ha fellestrekk med en grunnfortelling som springer ut av de samme kildene. Det viser derimot at fortellingen om Gange-Rolv fortsatt synes relevant, og at den, på tross av flere gjenfortellinger, har beholdt noen grunnleggende trekk som synliggjør den samme grunnfortellingen.

6.2 Markeringer av Gange-Rolv i dag

Å kartlegge fortiden legger grunnlag for å skape identitet også i samtiden. Dette mener i hvert fall historiker Erling Sandmo.¹⁸⁴ De fleste historikere vil være enige om at det er en sammenheng mellom et folks historie og identitet. Dette gjelder så vel innenfor en nasjonal ramme som i mer lokale sammenhenger. Lokalhistorie kan legge til rette for tette bånd mellom historiske hendelser og innbyggernes selvforståelse. I mange lokalsamfunn ønsker man å øke bevisstheten rundt lokalhistorien for å styrke samhold og tilhørighet.¹⁸⁵ En effektiv måte å forankre denne identiteten på er å sette opp fysiske monumenter. Ved å for eksempel sette opp en statue eller en spesiell bygning kan aktører bruke disse for å fortelle om historiske personer eller hendelser. Et godt eksempel på dette er å sette opp statuen av Gange-Rolv i Ålesund for å bevisstgjøre lokalbefolkningen på hvem han var. Ved å knytte sammen Gange-Rolvs bragder med den lokale historien får man i større grad eierskap til fortellingen om Gange-Rolv.¹⁸⁶ På samme måte som det var viktig å få hevd på Gange-Rolv som norsk på slutten av 1800-tallet, vil det være viktig å etablere en tilknytning til denne historiske figuren i lokalsamfunn på Sunnmøre i dag.

Det har vært nær kontakt mellom Ålesund kommune og flere steder i Normandie i markeringen av Gange-Rolv. På nettsidene til Ålesund og Giske kommune sies det at Gange-Rolv er norsk. På Giske kommune sine hjemmesider er en egen side opprettet for å gi en kort forklaring på

---

¹⁸⁴ Stugu (2016), s. 34

¹⁸⁵ Stugu (2016), s. 35

¹⁸⁶ Stugu (2016), s. 70

hvem Gange-Rolv var og hva han utrettet.¹⁸⁷ I Ålesund inngår Gange-Rolv i et samarbeidet mellom byen og den franske byen Ville d'Eu. Ville d'Eu er en liten by som ligger langs Seine i Normandie og er omtalt som en uoffisiell vennskapsby til Ålesund. Vennskapsbyer er ofte et ledd i norske kommuners utadrettede virksomhet. Kommunene bruker vennskapsbyer til å opparbeide seg nettverk og legge til rette for samarbeid med ulike deler av næringslivet. Det også til å etablere samarbeid om utdanning, i form av utvekslingsstudenter, samarbeid om forskning og kulturaktiviteter.¹⁸⁸ Ålesund kommune ble kontaktet av Ville d'Eu på 1990-tallet, og den offisielle kontakten mellom de to byene startet i 1996. Da ble Ålesund invitert til å delta i markeringen av 1000 årsjubileet for Normannernes erobring av områdene rundt Seine og grunnleggelsen av Ville d'Eu i 996. Denne erobringen skal ha blitt gjort av Gange-Rolvs barnebarn Richard den første. Ålesund bidro blant annet med å sende ned daværende ordfører Asbjørn Rutgersen og Ålesund spelemannslag. Etter dette har byene holdt jevnlig kontakt blant annet gjennom skolebesøk.¹⁸⁹

I senere tid har en rekke personer markert 17.mai i Rouen og det har vært utveksling av kunst mellom byene. Blant annet har Sunnmøre museum fått et 22 meter langt Gange-Rolv teppe.¹⁹⁰ I 2011 var det markering av 1100 årsjubileet av Gange-Rolvs erobring av Normandie i Ålesund, et arrangement som strakk seg fra slutten av august til slutten av september. Programmet inneholdt undervisningsopplegg for skoleelever på Godøy kystmuseum og på Sunnmøre museum. Det ble holdt en markering ved en bauta som ble reist i 1911 av ungdomslaget Roald i anledning 1000 årsjubileet for Gange-Rolv. I tillegg ble det arrangert en tur til Normandie der de oppsøkte ulike steder som skal være knyttet til Gange-Rolv. Jubileet ble avsluttet med en offisiell feiring av Gange-Rolv. Det ble holdt gudstjeneste i Giske kirke, det ble servert mat og drikke, det ble arrangert seilas med et vikingskip og det hele ble avsluttet med en fest i byparken.¹⁹¹

I byparken i Ålesund står det en statue av Gagne-Rolv. Statuen ble gitt til byen i 1911 som en gave fra byen Rouen i anledning 1000 årsmarkering for Gange-Rolvs ankomst til Normandie. Statuen er en kopi av en statue som står i Rouen og er laget av den franske skulptøren Arsene Letellier. Det finnes også en kopi av statuen i byen Fargo i Nord-Dakota. Nybyggere fra Skandinavia ønsket å kalle dette området i Nord-Dakota for «New Normandie» etter Gange-

---

¹⁸⁷ Giske kommune (2018)

¹⁸⁸ Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2002)

¹⁸⁹ Ålesund Kommune (2012)

¹⁹⁰ Sunnmørsposten (2012)

¹⁹¹ Giske Kommune (2018)

Rolvs erobringer i Normandie.¹⁹² Markeringer av Gange-Rolv gjør seg altså gjeldende i flere områder på ulike steder i verden hvor det finnes etterkommere av skandinavere. Dette viser at Gange-Rolv er aktuell også i dagens samfunn og at fortellingen om Gange-Rolv fortsatt er relevant i ulike lokalsamfunn.

---

¹⁹² Dregni (2011), s. 59.

7.0 Avslutning og konklusjon

I denne oppgaven har jeg hatt fokus på hvilke historiske fortellinger som finnes om Gange-Rolv, og hvordan disse fremstilles i historievitenskap og populærkultur. Disse historiske fortellingene har jeg så forsøkt å se i lys av den utvikling som historiefaget har vært igjennom, ikke minst i forhold til at historiefremstillingen i seg selv har kommet i søkelyset i kjølvannet av Hayden Whites banebrytende arbeid om historiefortelling som en litterær artefakt. På mange måter representerer boka *Metahistory. The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe* fra 1973 et vannskille i fagets historie. Historieforskningens egenart har vært knyttet til det kildekritiske arbeidet der verifisering av kildenes innhold har stått sentralt. Fagets selvforståelse kan være i støpeskjeen når fremstillingsmåten blir gjort til gjenstand for analyse fordi denne også bidrar i tekstens meningsproduksjon. Å forstå historietekster først og fremst som litterære artefakter og i egenskap av dette har mye til felles med litteraturvitenskap, bryter med etablert forståelse av historie som vitenskapsdisiplin hos mange historikere.

Tekstene som har blitt gjenstand for analyse, er Dudo of St Quentins *History of the Normans*, *Historia Norwegie*, *Heimskringla* og *Soga om Gange-Rolv*. Tekstene er skrevet over et forholdsvis langt tidsrom, fra ca. år 1000 til rundt 1300-tallet. Det er sannsynlig at noen av disse forfatterne har kjent til hverandres tekster, blant annet er det antatt at Snorre Sturlasson bruker momenter fra *Historia Norwegie*. En viss grad av intertekstualitet gjør seg derfor gjeldende.

I analysen av de utvalgte tekstene dokumenteres det at fortellingene om Gange-Rolv varierer i omfang. Likevel rommer de ulike tekstene elementer som gjør det er tjenlig å bruke begrepene «grunnfortelling», «hovedfortelling» og «sidefortelling» som analyseverktøy. I grunnfortellingen om Gange-Rolv ser man at det finnes fellestrekk både i den fiksjonelle og i de historiske tekstene. Med utgangspunkt i analysen er det grunnlag for å mene at Gange-Rolv er en historisk person som det også knyttes enkelte mytiske trekk til. Grunnfortellingen om Gange-Rolv er fortellingen om en viking som er stor av vekst, og som på mange måter portretteres som en ideal viking. Analysene viser med andre ord at et enkeltindivid fremstår som noe mer enn seg selv, som en arketypisk vikingfigur. Gange-Rolv er stor og sterk, så stor at det ikke finnes noen hest som kan bære han. Han var også en stor kriger som reiste på mange vikingtokter. Disse toktene bidrar ofte til å drive fortellingene fremover. I teksten til Dudo er det toktene til England som blir begynnelsen på en reise der en mindre vikinghøvding til slutt ender opp som en frankisk hertug. I *Heimskringla* er det et tokt i Norge som fører til at han landsforvises, og siden seiler til England og til slutt erobrer Normandie. I *Soga om Gange-Rolv*

er det toktet til Danmark som gjør at han kommer i kontakt med høvdingen Torgny, og i *Historia Norwegie* er plyndringen av nord-Frankrike det som trekkes frem som hans største bragd. Alle kildene setter også Gange-Rolv i sammenheng med store høvdinge eller konger. Han fremstilles som sønn av nøkkelpersoner som er knyttet til kongemakten, for eksempel i *Heimskringla*, *Historia Norwegie* og *History of the Normans*. I *Soga om Gange-Rolv* er han sønn av en norsk småkonge, og det er tydelig at man opp igjennom historien har sett på Gange-Rolv som en svært innflytelsesrik viking. Han fremstilles også som svært lojal i de forskjellige tekstene, selv om det kan argumenteres mot dette i enkelte tilfeller. Om vi tar utgangspunkt i analysen er altså Gange-Rolv en lojal, sterk og mektig viking med tilknytning til enda mektigere vikingfigurer.

I analysen av grunnfortellingen sett i forhold til historieforskningens selvforståelse er det et interessant aspekt som utpeker seg. Selv om forståelsen av historie som fortelling ofte innebærer å se på hva kilden inneholder heller enn å avgjøre hvor vidt den er sann eller ikke, er det likevel mulig å gjøre noen vurderinger av samsvaret med historiske fakta. Med utgangspunkt i forståelsen av historiefortellingens grunnleggende narrative vesen kan det argumenteres med at jo mer entydig en grunnfortelling fremstilles, desto mer bidrar denne til forståelse av teksten. Dette samsvarer med Paul Veynes teoretiske bidrag der han hevder at jo bedre en historisk fortelling er fortalt, desto mer sann fremstår den. Når det er sagt så må det likevel presiseres at en analyse av grunnfortellingen om Gange-Rolv er lite egnet til å fastslå om han er norsk eller dansk. Grunnfortellingen om Gange-Rolv fremstår som veldig tydelig i den forstand at de aller fleste kildene peker på mange av de samme trekkene ved denne historiske figuren. Selv i de tekstene som skiller seg mest ut fra de andre, slik som *History of the Normans*, er trekkene som brukes for å skildre Gange-Rolv, svært gjenkjennbare.

Debatten om Gange-Rolv kan både forstås i forhold til tekstenes vitenskapelige signatur og i forhold til hvilken agenda aktørene i debatten har. Gustav Storm og Johannes Steenstrup er først og fremst uenig om hvilke kilder som er gangbare i fortellingen om Gange-Rolv, dvs. i forhold til hva som kvalifiserer de ulike beretningene som en pålitelig kilde. Som understreket teorikapittelet er en grundig og detaljert gjennomgang av kildematerialet noe som kjennetegner historieforskningen. Det er ingen tvil om at både Storm og Steenstrup er veldig grundige i sine gjennomganger av det historiske kildematerialet som finnes om Gange-Rolv. Begge er opptatt av hvordan kildene ble til og hvordan de har blitt overlevert. Hvem som skrev kilden og når ble den skrevet blir også analysert. Uenigheten mellom Storm og Steenstrup handler om ulik vektlegging av kildekritiske hensyn. Historikere vil også kunne sies å være ute i et særlig ærend

eller ha et konkret mål for øye når de de engasjerer seg i debatten om Gange-Rolv. Når den norske historikeren mener at de norske kildene er mest pålitelige og den danske historikeren mener at kildene som betegner Gange-Rolv som dansk er mest troverdige, er det ikke vanskelig å øyne hva som kan være motivet for konklusjonene. Det kan synes som begge forsøker å etablere et nasjonalt rom der historien om Gange-Rolv brukes i en identitetsskapende hensikt. Den britiske historikeren David Douglas faller inn i det samme bildet med hensyn til hvilken konklusjon han trekker. Han mener at de britiske kildene er best egnet til å kunne fastslå fakta om Gange-Rolv. Ettersom alle disse tre historikerne lever i en samtid der nasjonalistiske strømninger gjør seg gjeldende, er det lett å forstå hvilket ærend de har og hvilke hensikter som driver dem. Agendaen kommer med andre ord tydelig frem dersom vi ser det i sammenheng med forhold med deres samtid førøvrig, det vil si i lys av nasjonalismen.

Populærkulturen har omfavnet vikingtiden på linje med andre historiske epoker, noe blant annet tv-serien *Vikings* viser. I serien ønsket Hirst å lage en dramaserie om vikingtiden som skulle være så autentisk som mulig, men der dramajangeren likevel tillater fiksjon. Tv-serien omtales som en familiesaga der Gange-Rolv fremstilles som helt. Fortellingen om Gange-Rolv har også mobilisert noen lokalsamfunn til å bruke denne historiske figuren til å skape identitet og tilhørighet. Ved hjelp av monumenter markeres historiske hendelser. Gange-Rolv brukes også til å etablere felleskap mellom lokalsamfunn i ulike land der fellesnevneren er tilknytningen til Gange-Rolv.

Identifisering av grunnfortellingen og hovedfortellingene i historien om Gange-Rolv viser at litterære trekk bidrar til økt forståelse av historiske hendelser. Det finnes derfor gode grunner for å betrakte historiefortelling som grunnleggende narrativ. Spesielt i eldre historie, som vikingtiden inngår i, kan det synes langt mer hensiktsmessig å analysere de litterære aspektene ved kildene heller enn utelukkende å vurdere om de er sanne eller ikke. Når White understreker betydningen av at historikere bør bli mer bevisst på at fortellingens form ikke er i selve hendelsene, men noe historikeren selv tilfører den og at formen også deltar i meningsproduksjonen, bør fokus være rettet mot kildenes litterære kvaliteter. Ellers kan det lett innvendes at mangel på lingvistisk selvbevissthet hos historikeren kan føre til at beskrivelser av hendelser ikke oppfattes som noe som også innebærer tolkninger.

Det fiktive element i historieskrivning er omstridt fordi historikere lett vil mene at de beskjeftiger seg med «virkelige» fremfor «tenkte» hendelser. Historiker er selvsagt opptatt av «virkelige» hendelser, men det er verdt å merke seg at form gjør en historie gjenkjennelig og forståelig fordi leserne fortrolige med formen som historikeren bruker. Det betyr at historikerne

med fordel bør vedkjenne seg det fiktive elementet i fortellingene sine. Jeg slutter meg til Whites påpekning av at dette vil kunne motvirke en tilbøyelighet hos historikere til å la ideologiske, forutinntatte meninger fremstå som beskrivelser av hvordan tingene virkelig var. Større bevissthet på historiografiens litterære aspekter vil gjøre faget mer robust i forhold til ideologiske forvrengninger fordi disse kan avsløres som fiksjon.

8.0 Litteraturliste

- Andersen et al., A. (2012). *Å gripe fortiden*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Bagge, S. (1991). *Society and politics in Snorri Sturlussons Heimskringla*. Los Angeles: University of California Press.
- Burke, P. (2013, september). Metahistory: before and after. *Rethinking history*, ss. 437-447.
- Bøe, J. B. (1978). *Ideologier*. Oslo: H. Aschehoug & Co (W Nygaard AS).
- Bøe, J. B. (2006). *Å lese fortiden*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Christiansen, E. (1998). *Dudo of St Quentin History of the Normans*. Woodbridge: The Boydell Press.
- Collider. (2012, Juni 28). *Vikings Scripted Series Coming to History Channel*. Hentet fra Collider.com: <http://collider.com/vikings-history-channel/>
- Dahl, O. (2007). *Norsk historieforskning i det 19. og 20. århundre*. Kristiansand: Universitetsforlaget.
- Douglas, D. C. (1942, Oktober). Rollo of Normandy. *The English Historical Review*, ss. 417-436.
- Dregni, E. (2011). *Vikings in the Attic: In Search of Nordic America*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ekrem, I. (2003). *Historia Norwegie*. København: Museum Tusulanum Press.
- Ekrem, I., & Mortensen, L. B. (2006). *Historia Norwegie*. København: Museum Tusulanum Press.
- Fidjestøl, B. (1984). *Sagalitteraturen : 4 : Soga om volsungane ; Soga om Gange-Rolv*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Giske kommune. (2018, Januar 31). *Gange-Rolv 911-2011*. Hentet fra Giskekommune.no: https://www.giske.kommune.no/_f/p1/i491e3357-7e04-42a0-b039-cad18afe145e/program-endeleg.pdf
- Giske kommune. (2018, 01 31). *Gange-Rolv, vikinghøvdingen frå Giske*. Hentet fra Giske.kommune.no: <https://www.giske.kommune.no/tenester/kultur-og-fritid/historie-kulturminne-og-museum/gange-rolv-vikinghovdingen-fra-giske/>
- Gissel, J. A. (1993, Oktober). Johannes Steenstrup som folkevise- og stednavneforsker. *Fortid og Nutid*, ss. 215-234.
- Heiret, J., Ryymin, T., & Skålevåg, S. A. (2013). *Fortalt fortid - Norsk historieskriving etter 1970*. Oslo: Pax Forlag.
- Hirst, M. (Regissør). (2013-2019). *Vikings* [Film].
- History Channel. (U.D). *Interwiev with Michaek Hirst (Creator of Vikings*. Hentet fra History.co.uk: <https://www.history.co.uk/shows/vikings/articles/interview-with-michael-hirst-creator-of-vikings>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2002). *Storbymeldingen (St.meld. nr. 31 (2002-2003))*. Hentet fra Regjeringen.no: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-31-2002-2003-/id402979/sec3?q=vennskapsby#match_0
- Krag, C. (2009, Februar 13). *Norsk biografisk leksikon*. Hentet fra Rollo Gange-Rolv Ragnvaldsson: https://nbl.snl.no/Rollo_Gange-Rolv_Ragnvaldsson
- Kristjansson, J. (2007). *Eddas and sagas*. Reykjavik: Hið íslenska bókmenntafélag.

- Melve, L. (2010). *Historie - Historieskriving fra antikken til i dag*. Oslo: Dreyer Forlag.
- Melve, L. (2013). Mellomalderen i dei nasjonale forteljingane. I J. Heiret, T. Ryymin, & S. A. Skålevåg, *Fortalt fortid - Norsk historieskriving etter 1970* (ss. 35-71). Oslo: Pax Forlag.
- Melve, L. (2016). *Hva er middelalderen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NRK. (2019, Mai 25). *Fann igjen restane av vikingkonge i hekken*. Hentet fra Nrk.no: <https://www.nrk.no/sognogfjordane/fann-igjen-restane-av-vikingkonge-i-hekken-1.14563887>
- O'Connor, R. (2005). History or fiction? Truth-claims and defensive narrators. *Mediaeval Scandinavia*, 15, ss. 101-169.
- Pihlainen, K. (2013, September). Rereading narrative constructivism. *Rethinking history*, ss. 509-527.
- Sandmo, E. (2015). *Tid for historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sigurdsson, J. V. (2010). *Den vennlige vikingen*. Oslo: Pax forlag.
- Store norske leksikon. (2019, September 5). *Historie*. Hentet fra Snl.no: <https://snl.no/historie>
- Store norske leksikon. (2019, August 16). *Nasjonalisme*. Hentet fra Snl.no: <https://snl.no/nasjonalisme>
- Spiegel, G. (2013, September). Above, about and beyond the writing of history: a retrospective view of Hadyen White's *Metahistory* on the 40th anniversary of its publication. *Rethinking history*, ss. 492-508.
- Steenstrup, J. (1876). *Inledning i Normannertiden*. København.
- Strom, G. (1878). *Kritiske bidrag til vikingtidens historie*. Kristiania: Den norske forlagsforening.
- Stugu, O. S. (2016). *Historie i bruk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Sturlason, S. (1997). *Snorre - Norske kongesagaer*. Oslo: LibriArte.
- Sunnmørsposten. (2012, Desember 11). *Farger Frankrike norsk*. Hentet fra Smp.no: <https://www.smp.no/kultur/article379638.ece>
- Titlestad, T. (2011). *Norge i vikingtid*. Stavanger: Saga Bok.
- Tveit, K. (2011). Historisk forskningsmetode. I T. A. Kleven, F. Hjørdemaal, & K. Tveit, *Innføring i pedagogisk forskningsmetode* (ss. 139-179). Oslo: Unibup.
- van Houts, E. (2015, Desember 1). *Dudo of St Quentin's Historia Normannorum: History, Tradition and Memory*. Hentet fra Reviews in history: <http://www.history.ac.uk/reviews/review/1870>
- VG. (2016, November 23). *Rollo-mysteriet: Dette fant de i graven*. Hentet fra Vg.no: <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/QLk8R/rollo-mysteriet-dette-fant-de-i-graven>
- White, H. (2003). *Historie og fortelling*. Oslo: Pax forlag.
- Ålesund Kommune. (2012, Mai 7). *Ville d'Eu - Normandie - Frankrike*. Hentet fra Ålesund Kommune: <https://www.alesund.kommune.no/fakta-om-alesund/om-kommunen/vennskapsbyer/3745-eu-normandie-frankrike>